

”Armollisen Armahtajan nimeen”
– armo Said Nursin Risale-i Nur-teoksessa ja
luterilaisuudessa

Marko Turunen
Ohjaaja: Pekka Lund
Missiologian pro gradu-tutkielma
Huhtikuu 2016

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta	Laitos – Institution Systemaattinen teologia	
Tekijä – Författare Turunen, <u>Marko</u> Johannes		
Työn nimi – Arbetets titel ”Armollisen Armahtajan nimeen” – armo Said Nursin Risale-i Nur-teoksessa ja luterilaisuudessa		
Oppiaine – Läroämne Ekumeniikka, missiologia		
Työn laji – Arbetets art pro gradu	Aika – Datum huhtikuu 2016	Sivumäärä – Sidoantal 68
Tiivistelmä – Referat <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Said Nursin islamilainen käsitys armosta hänen pääteoksensa Risale-i Nurin (lyhyesti Risale) osassa Salamat. Tutkin työssäni, miten Nursi ymmärtää Jumalan armon ja miten armo ilmenee Nursin mukaan ihmisen elämässä. Selventääkseni Nursin armokäsitystä vertaan sitä luterilaiseen armokäsitykseen työni lopussa. Työni edustaa näin ollen vertailevaa uskontoteologiaa. Tutkimusmetodinä on systemaattinen analyysi. Lähteenä käytän Said Nursin Risalea. Luterilaisen käsityksen selvittämiseksi käytän luterilaisia tunnustuskirjoja.</p> <p>Said Nursi (1877–1960) oli turkkilainen islamilainen teologi. Hän kirjoitti pääteoksensa, yli 6000 sivuisen Risalen vuosina 1926–1944 pääosin arestissa ja vankilassa ollessaan. Uskonnollisesti ja myös poliittisesti vaikutusvaltainen Nursi joutui 1920-luvulta alkaen Turkin sekulaarin hallituksen epäsuosioon ja vietti näin suuren osan elämästään vankeudessa. Nursi edustaa sufilaisvaikutteista sunnalaista islamia ja hänen hengelliset juurensa löytyvät turkkilaisesta <i>madrassa</i>-traditiosta eli Koraani-koululaitoksesta. Nursin ideologinen vastustaja oli hänen aikansa sekulaari, materialistinen ja ateistinen filosofia, jonka Nursi näki haasteena islamille ja johon hän pyrkii kirjoituksissaan vastaamaan. Jumalan armo on Nursin kirjoituksissa jatkuvasti esillä oleva teema.</p> <p>Nursin käsitys armosta on hyvin laaja. Tutkimukseni päättyy siihen, että Nursin armokäsityksen voi systemaattisesti jakaa neljään kategoriaan, jotka ovat luomisen armo, ontologinen armo, mystinen armo ja soteriologinen armo. Luomisen armo tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan luomakunnan kauneus ja toimivuus ovat Jumalan armoa. Ontologinen armo tarkoittaa, että olemassaolo yleensä on Jumalan armoa. Mystinen armo tarkoittaa Jumalan läsnäolon ja rakkauden kokemista mystisessä rukouksessa. Soteriologinen armo tarkoittaa pelastukseen liittyvää armoa: Nursin mukaan ihminen pelastuu Jumalan armosta kadotukselta.</p> <p>Vertaamalla Nursin armon kategorioita luterilaisuuteen paljastuu eroja Nursin ja luterilaisten armokäsityksissä. Nämä erot on johdettava eriäviin näkemyksiin ilmoituksesta, Jumalasta ja ihmisestä. Nursille Koraani on Jumalan varsinainen ilmoitus. Jumala on Nursille salaisuus, transsendentti, pyhä, yksi ja ainoa. Ihminen on Nursille heikko, mutta ei paha, ja vapaa valitsemaan moraalisisissa kysymyksissä hyvän ja pahan välillä. Omien hyvien tekojen lisäksi ihminen tarvitsee pelastukseen myös Jumalan armoa. Luterilaisuudessa vastaavasti Jumalan varsinainen ilmoitus on Kristus. Jumala on perimmäiseltä olemukseltaan rakkaus ja kolminaisuus. Ihminen on totaalisesti synnin turmelema, hänen tahtonsa ei ole vapaa ja hän on pelastuksen asiassa täysin Jumalan armon varassa.</p>		
Avainsanat – Nyckelord armo, islam, luterilaisuus, Turkki, pelastus, monoteismi, sufilaisuus		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 ”Aikakauden ihme” – 'Bediuzzaman' Said Nursin elämä ja teologia.....	5
2.1 Said Nursin elämän alkuvaiheet vuoteen 1920 asti	5
2.2 ”Uusi Said” – Said Nursin elämä vuodesta 1920 eteenpäin	12
2.3 ”Kolmas Said” – Nursin viimeiset vuodet 1950–1960 ja jälkivaikutus Nur- liikkeessä.....	21
3 Said Nursin käsitys armosta Risale-i Nur -kokoelmassa.....	25
3.1 Armo ja Risale-i Nur	25
3.2 Armon neljä kategoriaa Salamassa 14.....	26
3.3 Salama 17: Nursi anoo armoa.....	35
3.4 Sairaus ja vanhuus ovat armoa	39
3.5 Yhteenvedo: Nursin neljä armon kategoriaa	47
4 Said Nursin armokäsityksen ja luterilaisen armokäsityksen vertailua	51
4.1 Vertailun lähtökohdat	51
4.2 Luomisen armo	52
4.3 Ontologinen armo	53
4.4 Mystinen armo	56
4.5 Soteriologinen armo.....	59
5 Johtopäätökset.....	62
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	66
Lyhenteet	66
Lähteet	66
Kirjallisuus.....	66

1 Johdanto

Pro gradu-työssäni tutkin turkkilaisen islamilaisen teologin Said Nursin (1877–1960) käsitystä armosta hänen pääteoksensa *Risale-i Nurin* (lyhyesti *Risale*) osassa *Salamat*. Tutkielmassani selvitän, miten Said Nursi ymmärtää armon: mitä Jumalan armo on ja miten se ilmenee ihmisen elämässä? Miten armon voi saavuttaa? Mikä on armon merkitys ihmisen pelastumisessa? Lopuksi vertaan Nursin islamilaista käsitystä armosta luterilaisen kristinuskon armokäsitykseen. Tämä on perusteltua, sillä Nursin ajattelussa ja luterilaisuudessa on huomattavissa samankaltaisuuksia: Nursi eli ”yksin Koraani”-periaatteen mukaan¹, kun taas yksi luterilaisuuden suuri periaate on aina ollut ”yksin Raamattu” (lat. *sola scriptura*). Nursi uskoi, että ihmisen tulee Koraanin kautta tulla vakuuttuneeksi Jumalan täydellisestä armosta ja näin heittäytyä Jumalan varaan.² Luterilaisuudessa vuorostaan ajatellaan, että ihminen pelastuu yksin Jumalan armosta (lat. *sola gratia*), ilman omia tekoja. Selvitän mitä yhteistä ja mitä eroa Nursin ja luterilaisen armokäsityksen välillä on. Vertaaminen luterilaisuuteen voi helpottaa Nursin armokäsityksen ymmärtämistä kristillisestä kulttuuritaustasta tulevalle lukijalle. Islam on uskonto, joka korostaa armoa erittäin paljon. Islamin Jumalasta (arab. *Allah*) puhutaan ”Armollisena Armahtajana” lukuisissa kohdissa Koraania. Vastaavasti luterilaisesta kristinuskosta on käytetty nimitystä ”armon uskonto”; ”*sola gratia*”, ”yksin armosta”, oli yksi uskonpuhdistuksen tärkeimpiä iskulauseita. Jos kerran molemmissa uskonnoissa korostetaan armoa näin paljon, on erittäin mielenkiintoista selvittää, mitä yhteistä ja mitä erilaista uskontojen armokäsityksissä on. Islam itsessään ei kuitenkaan ole monoliitti vaan se on ennemminkin mosaiikki: islam ei ole yhtenäinen uskonto vaan olisi parempi puhua ”islameista”. Islamin sisältä löytyy erilaisia tunnustuskuntia, koulukuntia, ”herätysliikkeitä” ja lahkoja.³ Tämän lisäksi eri teologiiden näkemykset saattavat poiketa toisistaan. Kaikille muslimeille yhteistä on usko yhteen ja ainoaan Jumalaan (islamalainen monoteismi, arab. *tawhīd*) ja Muhammadin tunnustaminen Jumalan lähettilääksi, joka toi Koraanin, joka on muslimien käsityksen mukaan Jumalan tosi ilmoitus.⁴ Kaikissa muissa kysymyksissä taas eri muslimien ja muslimiryhmien näkemysten välillä voi löytyä eroja. Sen sijaan että tutkisin

¹Abu-Rabi’ 2003, 67; Vahide 2003b, 11.

²Abu-Rabi’ 2003, 67.

³Ks. esim. Schirrmacher 1994b, 1–141.

⁴Islamin uskontunnustus eli *šahāda*: ”Ei ole muuta Jumalaa kuin Jumala ja Muhammad on Jumalan lähettiläs.” (arab. *Lā ilāha illā ʾllāh wa Muḥammadun rasūlu ʾllāh.*)

epämääräistä ”islamin armokäsitystä”, olen rajannut tutkimukseni yhteen, paikallisesti merkittävään muslimiteologiaan ja hänen armokäsityksensä tutkimukseen. Vastaavasti en myöskään puhu ”kristinuskon armokäsityksestä” vaan luterilaisesta armokäsityksestä. Edellistä tuskin on olemassa, jälkimmäinen taas on löydettävissä luterilaisesta tunnustuksesta. Kuten islam, myös kristinuskon on jakautunut moniin erilaisiin kirkko- ja tunnustuskuntiin sekä näiden alaryhmiin, ja näin ollen yleiskristillinen käsitys armosta olisi vähintäänkin epätarkka. Työni lopussa voin siis sanoa, että tämä Nursin armokäsitys on yksi tapa, miten islamissa voidaan armo ymmärtää ja se suhtautuu määrättyllä tavalla luterilaiseen armokäsitykseen. Pro gradu-tutkielmani voidaan lukea näin ollen vertailevan uskontoteologian alaan.

Said Nursi oli merkittävä uskonnollinen johtaja ja teologi ja hänen oppiansa seuraajia arvioidaan tänä päivänä olevan Turkissa noin kuusi miljoonaa.⁵ Nursi oli elämänsä aikana uskonnollinen vaikuttaja ennen kaikkea itäisessä Anatoliassa. Jouduttuaan 1920-luvulla Turkin valtion epäsuosioon, Nursi vietti suuren osan elämästään karkotettuna autiolle seudulle, arestissa ja vankilassa, missä kirjoitti Risalen. Kirjoitustyö tapahtui osittain sanelun kautta kirjurin välityksellä. Vaikka Nursi oli vaikutusvaltainen mies, joka usein oli yhteydessä valtaapitäviin, hän oli kuitenkin ennen kaikkea ”tavallisen kansan” opettaja. Risalessa Nursi halusi opettaa maallikkomuslimeja löytämään paremman jumalasuhteen ja elämään hurskaampaa elämää. Hän myös halusi teoksellaan vahvistaa lukijoidensa uskoa ja taistella ateismia vastaan. Nursi on myös sikäli hyvin ajankohtainen tutkimusaihe, että hänen oppiansa seuraaja Fetullah Gülen on tänä päivänä vaikutusvaltainen uskonnollis-poliittinen johtaja Turkissa. Kuten oppi-isänsä Nursi, myös Gülen on ajautunut Turkin virallisen poliittisen johdon epäsuosioon. Maanpaossa Yhdysvalloissa elävä Gülen on julistettu Turkissa etsintäkuulutetuksi terroristiksi. Turkissa uskonto vaikuttaa edelleen tänä päivänä vahvasti politiikkaan, vaikka valtio on sen perustamisesta lähtien 1920-luvulta alkaen ollut virallisesti sekulaari.

Nursin valitseminen tutkimuskohteeksi perustui kolmeen seikkaan: ensinnäkin Nursi on mielenkiintoinen ja kuten edellä sanoin, myös ajankohtainen tutkimuskohde. Hänen ajattelunsa on vaikuttanut laajalti Turkissa ja globalisaation ja muuttoliikkeen myötä myös muualla maailmassa. Kuten edellä

⁵Markham & Birinci Pirim 2011, 17.

sanottu, Nursilla on noin kuusi miljoona seuraajaa tänä päivänä ja hänen ajattelunsa vaikuttaa Gülenin liikkeen myötä suoraan Turkin politiikkaan. Toiseksi, Turkki on minulle maana ja kontekstina tuttu, osaan hieman turkin kieltä ja olen viettänyt Turkissa kuutisen kuukautta aikavälillä 2009–2010. Rungas taustatietoni Turkin islamilaisesta kontekstista madalsi kynnystä lähteä tutkimaan Nursia. Kolmanneksi, tutkimukseni tarkoitus on palvella Turkin uskonnollisessa kontekstissa eläviä ja työskenteleviä ihmisiä sekä edistää turkkilaisen islamin tutkimusta omalla vaatimattomalla panoksellani. Turkkilaista islamia ei ole kovin paljon tutkittu Suomessa⁶ ja tästä syystä tämän kaltainen tutkimus on erittäin tarpeellinen. Omistan työni ystäväilleni, jotka työskentelevät Istanbulin luterilaisessa kirkossa (turk. *Istanbul Luteryen Kilisesi, ILK*)⁷ ja ELRIM-uskontodialogi-instituutissa (Evangelisch-lutherisches Religionsinstitut in Mannheim).⁸

Metodina tutkimuksessani käytän systemaattista analyysia. Nursia ei ole tiettävästi aiemmin tutkittu suomeksi. Turkiksi Nursi-tutkimusta on paljon tarjolla, mutta korkeamman kielitaidon puutteessa joudun tukeutumaan englanninkieliseen kirjallisuuteen. Mainitsemisenarvoisia, englanniksi kirjoittavia Nursi-tutkijoita ovat erityisesti Abu-Rabi', Vahide, Mardin, Reed sekä Markham & Birinci Pirim, joiden artikkeleita olen käyttänyt taustatutkimuksena tätä työtä varten. Lähteenäni käytän Said Nursin pääteosta *Risale-i Nuria* (suom. ”Valon sanoma”), jonka hän kirjoitti, kuten edellä sanottu, pääosin arestissa ja vankeudessa ollessaan vuosina 1926–1944. Koska teos on yli 6000 sivua pitkä, olen rajannut tutkimusalueekseni vain osan nimeltä *Salamat* (noin 450 sivua). Se muodostaa sopivan kokonaisuuden opinnäytetyön tasoisen tutkimuksen lähdeaineistoksi. *Risale* on temaattinen Koraanin kommentaari⁹ ja eroaa näin ollen valtaosasta koraanikommentaareja, jotka etenevät suura suuralta ja jae jakeelta. *Risale* sen sijaan etenee teemoittain. *Risale* on alun perin kirjoitettu osmanin kielellä eli vanhalla turkilla, jota kirjoitettiin arabialaisin kirjaimin. Vielä Nursin elinaikana *Risale* muunnettiin latinalaisin kirjaimin kirjoitettuun muotoon. Internetissä *Risale*

⁶Viime vuosina turkkilaista islamia on tutkinut Sakaranaho 2008, jonka artikkeli edustaa uskontotiedettä ja naisnäkökulmaa. Hieman vanhempaa tutkimusta edustaa Soramies 1995, jonka artikkeli käsittelee vertailevalla otteella jumalakäsitystä (turkkilaisessa) islamissa ja kristinuskossa. Vertailevalla otteella työskentelee myös missiologi Vaahtoranta 2001, 2008, jolla on tuntemusta varsinkin Saksan turkkilaistaustaisista maahanmuuttajamuslimeista.

⁷< <http://www.luteryenkilisesi.org/>>. Katsottu 16.2.2016.

⁸< <http://elrim.org/>>. Katsottu 16.2.2016.

⁹Markham & Birinci Pirim 2011, 18.

on luettavissa turkiksi modernein latinalaisin aakkosin kirjoitettuna. Risalessa esiintyvät Koraanin lainaukset ovat arabiaksi arabialaisin kirjaimin. Durhamin yliopiston internetsivuilta voi lukea Risalen englanninkielistä käännöstä, jossa myös lainaukset on käännetty englanniksi. Käännöksen on tehnyt Nursi-tutkija Şükran Vahide. Koska osaan turkkia ja arabiaa vain alkeellisesti, joudun turvautumaan käännökseen. Tärkeimmät lainaukset ja viitteet olen kuitenkin myös tarkistanut turkinkielisestä Risalesta ja ne löytyvät alaviitteistä.¹⁰

Työni rakenne on seuraavanlainen: Tämän johdantoluvun (1) jälkeen seuraa historiallinen taustaluku (2), jossa käsittelen Said Nursin elämää ja selvitän hänen ajattelunsa teologisia ja filosofisia taustoja. Tarkoitukseni on selvittää, kuka Said Nursi oli ja miten hänen ajattelunsa kehittyi. Luku 2 luo näin pohjan varsinaiselle analyysiluvulle (3), jossa käsittelen systemaattisesti Risalen Salamoita ja selvitän Nursin käsityksen armosta Salamat-kokoelmassa. Vertailuluvussa 4 asetan Nursin armokäsityksen ja luterilaisen armokäsityksen rinnakkain ja tutkin näiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Luvussa 5 kerron johtopäätöksistäni.

¹⁰Mikäli olen katsonut tarpeelliseksi viitata myös turkinkieliseen Risaleen, on alaviitteissä aina ensin viite englanninkieliseen Risalen käännökseen (F), tämän jälkeen on lainaus turkiksi ja viite turkinkieliseen Risaleen (R).

2 ”Aikakauden ihme” – 'Bediuzzaman' Said Nursin elämä ja teologia

2.1 Said Nursin elämän alkuvaiheet vuoteen 1920 asti

Said Nursi syntyi vuonna 1877 Nurs-nimisessä kylässä Bitlisiin provinssissa Osmanien valtakunnassa. Bitlis sijaitsee Kaakkois-Anatoliassa Van-järven rannalla.¹¹ Nursin syntymä sijoittui aikaan, johon niin sanottu *Tanzimat*-kausi eli uudelleenjärjestelyn kausi Osmanivaltakunnassa päättyi. *Tanzimat*-kausi tarkoitti sulttaani Mahmud II:n aloittamaa Osmanivaltakunnan modernisaatiota ja avautumista Eurooppaan päin. *Tanzimat*-kausi oli Osmanivaltakunnan viimeinen kukoistuksen kausi ennen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun poliittista kuohuntaa ja maan pirstoutumista sekä lopulta valtakunnan tappiota ensimmäisessä maailmansodassa.¹² Said Nursin nuoruus oli suurten muutosten aikaa Osmanien valtakunnassa: uudet aatteet ja ilmiöt saivat jalansijan maassa ja monet vanhat, perinteiset ja turvalliseksi koetut instituutiot murenivat ja lopulta sortuivat.

Nursi aloitti koulunsa yhdeksänvuotiaana vuonna 1886 ja opiskeli useissa eri *madrasa*-kouluissa¹³ synnyinkotinsa lähiseudulla. Hän suoritti opintonsa loppuun verrattain nopeasti Doğubayazitissä, aivan itäisimmässä Anatoliassa vuonna 1892 opettajansa¹⁴ *šeikki*¹⁵ Muhammad Jalalin ohjauksessa. Nursi oli opiskellut eri *madrasa*-kouluissa, joita johtivat toisaalta oppineiston (arab. *‘ulamā’*) jäsenet eli perinteiset islamilaiset teologit ja toisaalta sufilaiset *šeikit*.¹⁶ Nursin seuraajien mukaan Nursi sai pian tämän jälkeen myös lisänimen ”Aikakauden ihme” (osman. *Bediuzzaman*), koska hänen katsottiin osaavan haastaa opettajiensa teologisen ajattelun erittäin terävästi.¹⁷ Erityisesti Nursin

¹¹Vahide 2003a, xvii.

¹²Werner & Markov 1979, 326; Davison 1988, 78–90; Howard 2001, 80–90.

¹³*Madrasa* (turk. *medrese*) on islamilainen sisäoppilaitos-tyyppinen koulu, jossa opetetaan islamin lakia ja sen tulkintaa. *Madrasa*-sana tulee arabiasta ja tarkoittaa koulua yleensä. Laajalle kaikkeen islamilaiseen maailmaan levinneet *madraset* olivat historiallisesti merkittävässä roolissa sunnalaisen islamin leviämisen ja juurtumisen suhteen. Madrasan tärkeimmät oppiaineet ovat Koraani ja sen selitys (arab. *tafsīr*), Muhammadista ja hänen lähipiiristään kertova perimätieto (arab. *ḥadīth*), uskonoppi (arab. *uṣūl ad-dīn*) ja islamilainen oikeustiede (arab. *fiqh*). Palva 2001, 291–292.

¹⁴Islamilainen oppinut (arab. *‘ālim*, monikossa *‘ulamā’*). Vain parhaat *madrasan* opiskelijat saattoivat saada todistuksen, joka mahdollisti oppineen uran eli mahdollisuuden toimia itse opettajana. Parhaat opettajat saattoivat toimia jopa itsenäisenä islamilaisen lain tulkitsijana eli *muftina*. Palva 2001a, 292.

¹⁵*Šeikki* (arab. *šaiḥ*) on tässä yhteydessä suufilaisen ryhmän johtaja ja opettaja. Schirmacher 1994b, 67.

¹⁶Vahide 2003b, 4.

¹⁷Vahide 2003a, xvii. 2003b, 4. Markham & Birinci Pirim 2011, 9.

oppien seuraajat käyttävät hänestä tätä nimitystä. Islamin koulukunnista Nursi voidaan liittää lähinnä sufilaisuuteen, vaikkakin Nursin ja sufilaisuuden suhde on monimutkainen: sufimestarien tekstien tutkiminen ei johtanut Nursia sufilaistyylliseen itsetutkisteluun ja mystiikkaan vajoamiseen vaan Koraanin oppilaaksi.¹⁸ Nursin sufilaiset opettajat kuuluivat ennen kaikkea *naqšbandien*¹⁹ eli *khalidien* sääntökuntaan, mutta opetus ei ollut pääpainoltaan mystiikassa vaan perinteisissä islamilaisissa tieteissä.²⁰ Nursi itse ei ikinä liittynyt mihinkään sufi-sääntökuntaan. Sen sijaan hän opetteli itsenäisesti ulkoa perinteisen islamilaisen teologian pääteokset, ennen kaikkea asuessaan paikallisen kuvernöörin luona Bitlisissä vuosina 1893–1895.²¹ Nursin sufilaisista vaikutteista puhun tarkemmin alaluvussa 2.2.

Nursi perusti ensimmäisen oman *madrasansa* Vanin kaupunkiin vuosien 1895 ja 1907 välillä, kun hän asui Vanin kuvernöörin Tahir Paššan²² luona.²³ Näihin aikoihin Nursi koki eräänlaisen heräämisen, joka johti hänet kiinnittämään huomionsa niihin suuriin haasteisiin, jotka moderni aikakausi esitti koko muslimimaailmalle. Nursi oli tutustunut moderneihin luonnontieteisiin valistusajattelusta innostuneen Tahir Paššan henkilökohtaisessa kirjastossa. Tämä vaihe oli hyvin merkittävä Nursin elämässä, sillä hän törmäsi nyt ensimmäistä kertaa materialistiseen ja positivistiseen maailmankuvaan. Nursi huomasi, että tätä maailmankuvaa on mahdoton sovittaa yhteen perinteisen dogmatiikan (arab. *kalām*) mukaisen islamin kanssa. Nursi tajusi vakavan vaaran, jonka uudet aatteet muodostivat Koraanille ja islamilaiselle uskonnolle. Vuonna 1900 Nursi kirjoitti,

¹⁸Vahide 2003b, 2. Nursin varhaisella aikakaudella hänen kirjoituksistaan ei vielä löydy suufilaisia elementtejä, mutta Uuden Saidin teksteissä on suufilaisia vivahteita.

¹⁹*Naqšbandit* eli *naqšbandīya*-sääntökunta perustettiin 1300-luvulla Buharan kaupungissa nykyisessä Uzbekistanissa. Sääntökunnan käytäntöihin kuuluvat musiikki ja tanssi, erityinen hiljainen Jumalan mietiskely (arab. *dīkr*) ja syvälliset kahdenkeskiset keskustelut suufi-oppilaan ja opettajan (arab. *šaiḥ* eli šeikki) välillä. Schirmmacher 1994b, 80–81.

²⁰Said Nursin varhaisiin opintoihin kuuluivat muun muassa *Molla Jami*-opetusohjelman mukaiset arabian kielen opinnot, Ibn Subkin ja Ibn Hajarin teokset islamilaisesta laista (arab. *fiqh*) sekä Jurjānin teos islamilaisesta dogmatiikasta (arab. *kalām*). Vahide 2003b, 4.

²¹Vahide 2003b, 4.

²²*Pašša* (turk. *paşa*) oli osmanien käyttämä arvonimi, eräänlainen aatelisarvo. Osmanikulttuurissa oli tiukka hierarkia: yhteiskunnan huipulla oli maallisen ja uskonnollisen vallaan itsessään yhdistävä sulttaani, joka oli samanaikaisesti myös kalifi eli koko islamilaisen maailman ylin hengellinen johtaja. Sulttaanin alapuolella oli suurvisiiri, eräänlainen pääministeri, sekä muut visiirit. Visiirien alapuolella olivat *beylerbeit* ja *sanjakit*, jotka olivat alun perin erikokoisten provinssien tai kaupunkien kuvernöörejä sekä sotilaallisia johtajia. Kaikki nämä hallinnolliset virkamiehet olivat arvonimiltään paššoja. Paššoja oli eri arvoisia ja arvojärjestyksen määräsi paimentolaiskulttuurista peräisin oleva hevosenhätien määrä, joita pašsat saivat käyttää. Sulttaanilla oli viirissään ainoana kuusi hevosenhättää, suurvisiirillä ja muilla visiireillä kolme, *beylerbeillä* oli kaksi ja *sanjakeilla* vain yksi. Davison 1988, 43–44.

²³Perustamisajankohdasta ei ole täyttä varmuutta. Vahide 2003a, xvii. 2003b, 4.

että hänen ajattelussaan tapahtui ”vallankumous” ja hän vannoi tekevänsä Koraanin totuuksien ymmärtämisestä ja puolustamisesta elämäntehtävänsä.²⁴ Uudet aatteet esittivät islamille samanlaisia kriittisiä kysymyksiä kuin kristinuskollekin: Miten maailma on syntynyt, Jumalan luomistekona vai luonnollisten prosessien kautta? Ovatko pyhän kirjan, tässä tapauksessa Koraanin kertomukset historiallisesti tosia? Tulisiko uskonnon vai tieteen määrittää, mikä on totta ja oikein? Tahir Paššan kirjaston luonnontieteellisiä teoksia lukiessaan Nursi ymmärsi, että tämän kaltaisiin kysymyksiin ei ole helppoja vastauksia.

Kuitenkin Nursin varsinainen ajatuksellinen vallankumous tapahtui vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun Nursi muuttui ”vanhasta Saidista” ”uudeksi Saidiksi”.²⁵ Nursin elämän jakaminen ”vanhaan” ja ”uuteen” Saidiin on tutkijoiden tapa kuvata Nursin ajattelussa noin vuonna 1920 tapahtunutta muutosta. 1900-luvun alussa Nursi yritti kuitenkin vielä vastata positivismiin ja materialismiin haasteisiin liittoutumalla niiden kanssa: Nursilla syntyi ajatus yhdistää perinteisen islamilaisen teologian opinnot ja modernit luonnontieteet. Nursi alkoi toteuttaa tätä uudenmallista opetusohjelmaa omassa Horhor-nimisessä²⁶ madrasa-koulussaan Vanissa.²⁷ Samaan aikaan Nursi, joka jo varsin nuorena nähtiin uskonnollisena auktoriteettina, toimi välittäjänä itäisen Anatolian heimojen²⁸ välisissä kiistakysymyksissä. Hän myös aloitti apologettisen elämäntyönsä, jonka kautta hän pyrki osoittamaan Koraanin olevan ”tosi tiedon lähde”.²⁹ ”Vanhan Saidin” toimintamalleihin kuului myös poliittinen aktiivisuus, jota Nursi osoitti muun muassa Istanbulin matkallaan vuonna 1907.³⁰

Vuoden 1907 lopulla Said Nursi matkusti Istanbuliin saadakseen valtiollista tukea islamilaiselle yliopistolle, jonka hän suunnitteli perustavansa valtakunnan itäisiin provinsseihin. Yliopiston oli tarkoitus jatkaa Nursin madrasan mallia, joka yhdisti uskonnollisen kasvatuksen ja modernit luonnontieteet. Istanbulissa Nursi myös osoitti julkisesti tukensa perustuslaille, ja väitti yksilön vapauden ja

²⁴Vahide 2003b, 4–5.

²⁵Vahide 2003a, xix.

²⁶F 313.

²⁷Vahide 2003b, 5.

²⁸Vaikka itäinen Anatolia oli ollut osa Osmanivaltakuntaa jo vuosisatojen ajan, alue oli silti edelleen tilkkutäkki, joka muodostui heimoista, heimoliitoista sekä etnisistä ja uskonnollisista ryhmistä. Reed 2003, 36.

²⁹Vahide 2003a, xvii.

³⁰Vahide 2003b, 5.

perustuslain olevan linjassa islamilaisen *šaria*-lain³¹ kanssa. Nursi esitti vaatimuksensa sulttaani Abdülhamidin edessä pukeutuneena perinteiseen itä-anatolialaiseen mullahin asuun³² ja syytti sulttaania, joka oli samalla myös kalifi³³, siitä, että tämä löi laimin velvollisuuksiaan kansan uskonnollisena johtajana, koska hän ei huolehtinut itäisten provinssien korkeimmasta uskonnollisesta sivistyksestä.³⁴ Lisäksi Nursi osallistui muslimien ykseyttä edistävän yhdistyksen, *Ittihad-i Muhammedin* toimintaan.³⁵ Nursin käytös ja aikaansa nähden radikaalit aatteet johtivat siihen, että Nursi joutui viettämään kaksi lyhyttä kautta vankilassa vuosina 1907 ja 1909. Tästä huolimatta Nursi onnistui tekemään itsensä tunnetuksi pääkaupungin sekä islamilaisen että sekulaarin älymystön parissa. Nursin omintakeiseen ajatteluun kuului yhdistää moderneja käsitteitä kuten esimerkiksi kansallisvaltio, isänmaa, sivilisaatio tai kehitys islamin kanssa. Nursi esimerkiksi saattoi puheissaan korostaa kansakunnan (turk. *millet*) itsemääräämisoikeutta, todeten kuitenkin heti seuraavassa lauseessa: ”Kansakuntamme on vain islam.”³⁶ Nursi omaksui valistusajatteluun perustuvat ideat vapaudesta, järjen merkityksestä, tasavaltalaisesta politiikasta ja veljeydestä ja kontekstualisoi ne islamilaiseen Osmanivaltakuntaan sopiviksi.³⁷ Said Nursin unelma 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä oli turkkilainen, perustuslaillinen valtio, jossa vallitsi lakina *šaria* ja jossa kansa koulutettaisiin sekä islamin että modernien luonnontieteiden mukaan. Moderni käsitys veljeydestä tarkoitti Nursille ennen kaikkea muslimien välistä veljeyttä, jota esimerkiksi *Ittihad-i Muhammedi* -järjestö pyrki toteuttamaan.³⁸ Nursi julkaisi ensimmäisen kirjansa vuonna 1910.³⁹

Nursin Istanbulin kausi sijoittui poliittisesti räjähdysalttiille ajanjaksolle 1907–1909. Jo vuodesta 1889 alkaen Pariisiin maanpaosta käsin toimiva

³¹*Šaria* (arab. *šari'a*) on islamin laki, jota jokaisen muslimin täytyy noudattaa. *Šaria*-sana tarkoittaa tietä tai polkua. *Šaria* perustuu islamilaisten juristien tulkintaan Koraanista (arab. *fiqh*), jota voidaan pitää *šarian* likiarvona. Perho 2001a, 164. 2001b, 245–246.

³²Nursi oli vaikuttava ilmestys pukeutuneena kaapuun, turbaaniin ja leveään vyöhön, jonka välissä hänellä oli perinteiden vaatimat tikari ja pistooli. Reed 2003, 37.

³³Kalifi (arab. *ḫalīfa*) eli sijainen tai edustaja. Sunnalaisen islamin mukaan profeetta Muhammad oli Jumalan edustaja maan päällä sekä poliittisissa että uskonnollisissa asioissa. Kalifit, profeetan seuraajat ja edustajat, perivät profeetta Muhamman poliittisen auktoriteetin, mutta käytännössä myös hengellisen auktoriteetin, vaikka tätä periaatteessa ylläpiti islamin koko oppineiden joukko (arab. *‘ulamā’*). Öhrnberg 2001, 102.

³⁴Reed 2003, 37–38.

³⁵Vahide 2003b, 5–6.

³⁶Vahide 2003b, 6.

³⁷Vahide 2003b, 5.

³⁸Vahide 2003b, 6.

³⁹Vahide 2003a, xvii–xviii. Teoksen nimi oli *Nutuk* ja se oli kokoelma Nursin omia puheita ja artikkeleita.

poliittisten aktivistien ryhmä nimeltä nuorturkkilaiset (ransk. *Jeunes Turques*) oli pyrkinyt ajamaan Osmanivaltakuntaan länsimaisia ideoita. Ryhmä kannatti länsimaistyylistä tiedekäsitystä, rationalismia, positivismia, nationalismia, turkkilais-kansallista talousmallia sekä perustuslakia.⁴⁰ Liikehdintä puhkesi kapinaksi ja levottomuuksiksi vuonna 1908 ja uudestaan vuonna 1909. Kapinoiden vaikutuksesta Osmanivaltakunta sai perustuslain ja sulttaani vaihtui vuonna 1909. Nuorturkkilainen hallitus otti valtakunnan ohjat käsiinsä.⁴¹ Nursi oli joissakin asioissa samaa mieltä nuorturkkilaisten kanssa, näin esimerkiksi perustuslaki-kysymyksessä, mutta suhtautui epäilevästi joihinkin heidän ajatuksiinsa, kuten ylikorostuneeseen positivismiin ja rationalismiin. Tästä huolimatta Nursi liittoutui uusien vallanpitäjien kanssa, sillä hän koki heidän toteuttavan unelmaansa oikeudenmukaisuudesta, vapaudesta ja veljeydestä – periaatteita, joita Nursi piti islamin perustavanlaatuisina elementteinä.⁴²

Vuodesta 1910 eteenpäin Nursi matkusteli pitkin Osmanien valtakunnan itäisiä provinssia hankkimassa aatteilleen kannattajia ja pyrkien vakuuttamaan ihmisiä perustuslain tärkeydestä ja omasta, uudistusmielisestä, islamilais-modernistisesta ohjelmastaan. Näiden matkojen aikana Nursi saapui vuonna 1911 Damaskokseen, missä hän piti merkittävänä pidetyn ”Damaskoksen saarnansa” Umaidimoskeijassa.⁴³ Saarnassaan hän kuvasi Koraania ”apteekiksi”, joka tarjoaa monenlaista ”lääkettä” islamilaisen maailman vahvistumiseksi. Koraanista löytyisi lääke myös edistyksen vauhdissa pysymiselle.⁴⁴ Jo tässä varhaisessa vaiheessa Nursin puheista näkyi hänen koraanikeskeisyytensä ja ”yksin Koraani”-periaatteensa, josta muodostui myöhemmin hänen keskeisin ajatuksensa.⁴⁵

Teologina Nursin ensimmäinen merkittävä teos oli vuonna 1911 julkaistu *Muhākemat* (Järkeilyt), joka käsitteli Koraanin eksegeesiä. Kirja on osoitettu ’ulamā’lle, islamilaisille oppineille. *Muhākematissa* Nursi ymmärtää Koraanin tekstin sisältävän kolme eri ainesta tai näkökulmaa, jotka ovat todellisuus, kaunopuheisuus ja oppi. Teoksen tyyli on hyvin omalaatuinen verrattuna muihin vastaaviin teoksiin. Erityisesti on mainittava Nursin käsitys siitä, että islam on

⁴⁰Howard 2001, 73–74.

⁴¹Howard 2001, 74–75.

⁴²Reed 2003, 38.

⁴³Damaskoksen Umaidimoskeija on yksi islamin vanhimpia ja merkittävimpiä pyhäkköjä. Se on rakennettu entisen kristillisen kirkon paikalle, joka vuorostaan oli rakennettu entisen Jupiterin temppelin päälle. Muslimit väittävät Umaidimoskeijan olevan Johannes Kastajan hautapaikka. Palva 2001a, 420–422.

⁴⁴Vahide 2003b, 7.

⁴⁵Abu-Rabi’ 2003, 67; Vahide 2003b, 11.

oikein tulkittuna yhteen sovitettavissa modernien luonnon- ja historiatieteiden kanssa sekä hänen yrityksensä luoda rationaalinen analyysimetodi. *Muhākemat* oli myös ohjelmanjulistus Nursin suunnittelemaa idän yliopistoa (osman. *Medresetü'z-Zehrā*) varten.⁴⁶ Samoja ajatuksia Nursi työsti myöhemmin pääteoksessaan *Risale-i Nurissa*.⁴⁷

Vuoden 1911 kesäkuussa Nursi osallistui virallisena itäisten provinssien edustajana sulttaani Mehmed V:n matkalle Balkanin provinssiin ja onnistui tämän matkan aikana vihdoin hankkimaan taloudellisen tuen suunnittelemaalleen yliopistolle. Nursi aloitti yliopistonsa rakennustyöt Van-järven rannalla itäisessä Anatoliassa vuonna 1912, jonka aikana hän jatkoi opettamista vanhassa *madrassassa*. Yliopisto ei kuitenkaan koskaan valmistunut: Ensimmäinen maailmansota syttyi vuonna 1914, Osmanivaltakunta liittyi sotaan keskusvaltojen puolella⁴⁸ ja Nursi sai komennon liittyä Osmanien valtakunnan armeijaan.⁴⁹ Sulttaani Mehmed V julisti islamin pyhän sodan eli jihadin (arab. *ğihād*) marraskuun 14. päivänä vuonna 1914. Viisi miestä allekirjoitti *fatwan*⁵⁰, joka kehotti kaikkia muslimeja osallistumaan *jihadiin*. Ensimmäinen allekirjoittaja oli valtakunnan korkeimman opetusviran haltija, Istanbulin ylimmäinen mufti eli *şayḥ-al-Islam* (osman. *şeyh-ül islam*). Viides allekirjoittaja oli Said Nursi.⁵¹

Sodan alussa Said Nursi osallistui uskaliaaseen salaiseen operaatioon, jossa kourallinen osmaniupseereita ja teologeja kuljetettiin saksalaisissa sukellusveneissä Libyan rannikolle, missä nämä tapasivat libyalaisia muslimitaistelijoita. Lähetystö luovutti libyalaisille aseita, jotta nämä saattoivat käydä sotaa brittejä vastaan Egyptissä. Samalla Said Nursi kävi keskusteluja sissien kanssa ja rohkaisi näitä taistelemaan.⁵²

Osmanien valtakunnan armeijan ylipäällikkö Enver Pašša antoi Nursille rykmentin komentajan arvon ja määräsi tämän kokoamaan vapaaehtoisjoukon valtakunnan itäisistä provinseista. Nursin madrasan opiskelijat muodostivat tämän joukon ytimen.⁵³ Sota ei kuitenkaan estänyt Nursia jatkamasta teologista työskentelyään. Nursi kirjoitti sodan aikana ensimmäistä koraanikommentaariaan

⁴⁶Vahide 2003b, 7–8.

⁴⁷Vahide 2003b, 9.

⁴⁸Davison 1988, 115–116.

⁴⁹Vahide 2003a, xviii.

⁵⁰Osmanivaltakunnassa vain virallinen *mufti* saattoi antaa *fatwan*, eli lausua lainopillis-teologisen mielipiteensä jostakin islamilaisen lain ongelmasta, johon ei löydy suoraa vastausta aikaisemmista lähteistä kuten lakikirjallisuudesta. Perho 2001c, 165.

⁵¹Reed 2003, 39.

⁵²Reed 2003, 39.

⁵³Vahide 2003a, xviii.

nimellä *Iṣārāt al-I'jaz*, joka loi pohjan Risalelle. Teos oli erityisen ansiokas käsitellessään Koraanin sanajärjestystä (arab. *nazm*), ja islamilaiset teologit tänä päivänä katsovat sen jopa ylittävän tasossaan sellaisia klassikoita kuin ‘Abd al-Qāhir Jurjānīn ja Zamaḥṣarīn teokset. Nursi myös esitti kirjassaan näkemyksen, jonka mukaan Koraanin exegeesi tulisi toteuttaa teologien muodostaman komitean, ei yksityisten ihmisten toimesta. *Iṣārāt al-I'jaz*issa Nursi käytti paljon logiikkaa, argumentaatiota ja järkeen perustuvia todisteita. Hän pyrki osoittamaan, että Koraani on yhteensopiva luonnontieteiden tulosten kanssa ja että islam perustuu ”järkeen, viisauteen, ja logiikkaan”⁵⁴. Nursi myös tukeutui klassisiin filosofisiin jumalatodistuksiin, mutta pyrki lisäksi hyödyntämään moderneja luonnontieteitä niiden vahvistamiseksi.⁵⁵

Nursin joukko saavutti joitakin voittoja taisteluissa venäläisiä vastaan, mutta kärsi tappion kotiprovinssissaan Bitlisissä. Nursi joutui sotavangiksi Venäjälle vuonna 1916. Hän vietti loppuajan sodasta sotavankileirillä Kostromassa Volgan rannalla, mistä onnistui pakenemaan keväällä 1918.⁵⁶ Vankileirillä vietetty aika jätti jälkensä Said Nursiin. Aikaisemmin Nursi oli suhtautunut melko varauksettomasti nuorturkkilaiseen politiikkaan ja yleensäkin omaan poliittiseen aktivismiinsa. Vankeuden aikana Nursi joutui enenevässä määrin etsimään lohtua Koraanista. Tämä aloitti Nursissa muutoksen, jonka seurauksena poliittinen islamisti hänessä lopulta kuoli.⁵⁷

Kun Nursi palasi Istanbuliin, hänelle järjestettiin sankarin vastaanotto. Seuraavat kaksi vuotta Nursi vietti pääkaupungissa, missä hän keskittyi teologiaan: Nursi toimi tutkijana *Darū'l-Hikmeti'l-Islâmiye* -nimisessä laitoksessa etsien tapoja ylläpitää islamia ja sen moraalikäsitteitä kansan keskuudessa kansallisesti vaikeana aikana: tappio sodassa tulkittiin helposti myös islamin tappiona modernismia vastaan.⁵⁸ Tämän lisäksi Nursi keskittyi julkaisutoimintaan: Nursi kirjoitti vuosien 1918 ja 1920 välillä useita teologisia tutkielmia, joissa pyrki esittämään Koraanin käsityksen erinäisistä ajankohtaisista ilmiöistä.⁵⁹ Teologisen työskentelyn lisäksi Nursi oli poliittisesti aktiivinen. Hän kirjoitti

⁵⁴Vahide 2003b, 10. Muslimit korostavat usein islamin rationaalisuutta. Ks. esim. Soramies 1995, 165.

⁵⁵Vahide 2003b, 9–10.

⁵⁶Vahide 2003a, xviii–xix. F 298–299.

⁵⁷Reed 2003, 40.

⁵⁸Vahide 2003b, 10.

⁵⁹Nursi muun muassa tuomitsi jyrkästi alkoholin ja muiden päihdyttävien aineiden käytön. Tämän lisäksi Nursi kirjoitti vähintään seitsemäntoista teologista teosta. Vahide 2003a, xix; Vahide 2003b, 12.

useita miehitysvaltoja vastustavia tekstejä ja vastusti muun muassa itsenäisen Kurdistanin perustamista Itä-Anatoliaan ja asettui näin ollen valtakunnan yhtenäisyyden kannalle.⁶⁰ Tämä on mielenkiintoista, sillä Said Nursi oli itse etniseltä taustaltaan kurdi. Hän kuitenkin näki itsensä ennen kaikkea islamilaisena teologina ja tutkijana, eikä niinkään tietyn kansan jäsenenä. Siitä huolimatta Nursi oli vakuuttunut, että Turkilla oli keskeinen rooli islamilaisen maailman kantavana voimana.⁶¹ Nursi kirjoitti Risalessa: ”Islamilainen uskon kiivaus sitoo minut tähän maahan ja jopa islamilaiseen maailmaan, kuin ne olisivat minun taloni.”⁶²

Nursi-tutkijat käyttävät Said Nursin elämästä vuoteen 1920 asti nimitystä ”vanha Said” (turk. *Eski Said*), koska Nursin ajattelussa tapahtui merkittävä muutos vuoden 1920 jälkeen. Myös hän itse käytti tätä nimitystä itsestään.⁶³ Vuodesta 1920 eteenpäin on tapana puhua Nursia mukaillen ”uudesta Saidista” (turk. *Yeni Said*). Nursi-asiantuntija Şükran Vahide puhuu tämän lisäksi vielä ”kolmannesta Saidista”, tarkoittaen Nursin kymmentä viimeistä elinvuotta 1950–1960.⁶⁴

2.2 ”Uusi Said” – Said Nursin elämä vuodesta 1920 eteenpäin

Said Nursi koki hengellisen heräämisen vuosina 1920–1921. Heräämisen syynä oli kuoleman pohtiminen ja oman kuolevaisuutensa tajuaminen,⁶⁵ mahdollisesti sodan kauhuja ja sotavankeudessa vietetyn ajan myötä:

Tuona yönä moskeijassa Volgan rannalla [sotavankeudessa] päätin viettää loppuelämäni luolissa. Riittää tämä sosiaalinen oleminen ihmisten kanssa. Koska lopulta kuitenkin astun yksin hautaani, minä sanoin, valitsen tästä eteenpäin yksinäisyyden, jotta tottuisin siihen. Mutta valitettavasti turhat asiat kuten ystäväni Istanbulissa ja sen kimaltava maallinen elämä ja aivan erityisesti kuuluisuus ja aivan liian suuri kunnia, jota minulle siellä osoitettiin, saivat minut väliaikaisesti unohtamaan tämän.⁶⁶

Tänä aikana Nursi vetäytyi yksinäisyyteen mietiskelemään ja päätyi tulokseen, jonka mukaan hänen tuli ottaa yksin ”Kaikkiviisas Koraani” ohjenuorakseen ja luopua kaikesta filosofisesta ajattelusta ja kahdesta ”epäjumalastaan”, jotka olivat

⁶⁰Vahide 2003a, xix.

⁶¹Abu-Rabi’ 2003, 62.

⁶²F 319. *Belki bu memleketle ve belki âlem-i İslâmın kitas’yla, hanem gibi, hamiyet-i İslâmiye noktasında alâkadarım.* R 252.

⁶³Esimerkiksi F 82.

⁶⁴Vahide 2003a, xix.

⁶⁵Vahide 2003b, 10.

⁶⁶F 299.

”minä” ja ”luonto”.⁶⁷ Myöhemmin Risalessa Nursi väitti rukoilleensa

kääntymyksensä yhteydessä:

Oi armollinen Ylläpitäjäni ja antelias Luojani! Koska olen tehnyt virheellisiä valintoja elämäni ja nuoruuteni ovat menneet hukkaan, ja kaikki, mitä minulle niiden hedelmänä on jäänyt, ovat tuskaisat syntini, nöyryyttävät suruni ja harhaanjohtavat epäilykset. Olen lähellä hautaa häpeä kasvoillani tämän raskaan taakan tähden ja sydämeni on sairas...⁶⁸

Läkkäänä Nursi kirjoitti vankeudessa: ”[...] nuo filosofiset aiheet olivat suuresti lianneet henkeni ja olleet esteenä hengellisessä kehityksessäni. [...] Kuten olen monissa osissa Risalea selittänyt, [Jumalan armo] pesi ja puhdisti pois filosofisten aiheiden lian.”⁶⁹ Tämä vuosien 1920–1921 herääminen erosi Nursin ensimmäisestä heräämisestä 20 vuotta aikaisemmin siinä mielessä, että ”vanha Said” oli poliittisesti aktiivinen ja ulospäinsuuntautunut, mutta ”uusi Said” käänsi huomionsa sisäänpäin, Koraaniin ja hengelliseen elämään:

Ensimmäiseksi [Istanbulista lähtöni jälkeen] menin katsomaan Horhor-nimistä madrasaani Vanin kaupungissa. Armenianlaiset olivat tuhonneet sen venäläismiehityksen aikana, kuten muutkin rakennukset. Koulu oli aivan Vanin kuuluisan linnoituksen alapuolella [...]. Kymmenen vuotta myöhemmin itken edelleen, kun muistan tuota hetkeä, aivan samalla tavalla kuin se sai minut silloin itkemään. Kyllä, tuhatvuotisen linnoituksen alla olivat talojen rauniot, kaupunki oli vanhentunut kahdeksansataa vuotta kahdeksassa vuodessa; kerran kukoistava madrasani, joka oli ollut ystävien kokoontumispaikka, oli kuollut; se viittäsi kaikkien Osmanivaltakunnan kuolleiden madrasa-koulujen valtavaan aineettomaan ruumiiseen; ja Vanin vanhasta linnoituksesta oli tullut hautakivi kaikille niille. Oli kuin kahdeksan vuotta sitten koulussa kanssani olleet opiskelijat olisivat haudoissaan itkeneet siinä minun kanssani. Totisesti, rauniokaupunki ja sen raunioituneet muurit ja sen sekaisin olevat kivet itkivät siinä minun kanssani. Minä näin niiden itkävän.

Silloin minä ymmärsin, että en voisi kestää tätä maanpakolaisuutta omassa synnyinmaassani. Minun olisi joko liityttävä heidän seuraansa hautaan tai vetäydyttävä vuorille luolaan kuolemaan.⁷⁰

Vasta Koraanin tutkiminen toi Nursille lohdutusta hänen yksinäisyydessään ja menetettyjen ystävien kaipauksessa: ”Se [suura 57:1–2] pelasti minut sääliittävästä, kauheasta, surullisesta, menetysten tahraamasta mielikuvastani ja avasi silmäni.”⁷¹ Nursi ymmärsi, että menetyksetkin on otettava vastaan Jumalalta ja surun keskellä on alistuttava Jumalan tahtoon, sillä mitään ei tapahdu hänen sitä sallimatta. Omat menetykset ja kärsimykset ovat pientä Luojan suuruuden rinnalla.⁷²

”Uusi Said” suhtautui epäilevästi politiikkaan ja sodankäyntiin. Nursi käsitteli uusia ajatuksiaan kirjoituksissaan, jotka koottiin myöhemmin yhteen

⁶⁷Vahide 2003b, 11.

⁶⁸F 177.

⁶⁹F 304.

⁷⁰F 313–315.

⁷¹F 315.

⁷²F 315–318.

nimellä *Mesnevi-i Nûriye*.⁷³ Tässä kohtaa jotkut tutkijat näkevät Nursin sufilaisten vaikutteiden tulevan selkeästi esille. Yleisesti ottaen tutkijoiden parissa sufilaisuuden vaikutus Nursiin nähdään vaihtelevasti. Siinä missä Abu-Rabi' on sitä mieltä, että Nursilla oli ”erittäin paljon”⁷⁴ sufilaisia vaikutteita, on Vahide sitä mieltä, että vanhalla Saidilla ei ollut lainkaan sufilaistyylistä materiaalia ajattelussaan, mutta uudella Saidilla ”saattaa löytyä joitakin”⁷⁵ vaikutteita. Vahide asettaa Nursin ajattelun sekä spekulatiivisen *kalām*-teologian että sisäänpäin kääntyneen sufilaisen mietiskelyn vastakohtaksi.⁷⁶ Nursi ei siis niinkään omaksunut sufilaisia käsityksiä vaan kehitti sufilaisuuden vaikutuksesta omaa teologiaansa. Tähän päätyy myös Mardin, jonka näkemyksen mukaan Nursia ei pidä leimata sufiksi, mutta että Nursin teksteissä on ”perustavanlaatuisia sufilaisia”⁷⁷ elementtejä. Markham & Birinci Pirim ovat sitä mieltä, että Nursilla oli selkeästi sufilaisia vaikutteita, mutta että Nursi suhtautui kriittisesti sufilaisuuteen. Nursin ”vakaa spiritualiteetti”⁷⁸ näkyy juuri hänen sufilaisuuden kritiikissään.⁷⁹ Itse olen sitä mieltä, että Nursin teksteissä näkyy sufilaisia elementtejä. Hän kritisoi ekstaattista sufilaisuutta, mutta korostaa mystistä suhdetta Jumalaan ja korostaa sufilaiseen tapaan Jumalan rakkauden etsimistä ja kokemista. Teksteissään Nursi osoittaa toisinaan kritiikkiä sufeja kohtaan, mutta usein hän myös osoittaa ymmärrystä.⁸⁰ Nursi myös halusi vapautua sufilaiseen tapaan elämän tarpeista ja elämänjanosta ja hän harjoitti sufilaistyylistä yksittäisten Koraanin lauseiden toistoa tai resitointia.⁸¹

Koska Said Nursi valitsi yksin Koraanin tärkeimmäksi auktoriteetiksi ja uskonnon lähteeksi, hänet voidaan jossain määrin liittää 1800–1900-lukujen taitteessa vaikuttaneisiin Koraani-fundamentalisteihin. Koraani-fundamentalistien mielestä islam tuli rakentaa yksin Koraanin ilmoituksen varaan, ei perimätiedon

⁷³Vahide 2003a, xix.

⁷⁴Abu-Rabi' 2003, 66.

⁷⁵Vahide 2003b, 2.

⁷⁶Vahide 2003b, 18.

⁷⁷Mardin 2003, 45.

⁷⁸Markham & Birinci Pirim 2011, 44.

⁷⁹Kaikkien kolmen tutkijan (Abu-Rabi', Vahide, Mardin) näkemykset löytyvät samasta artikkelikokoelmasta. Näkemysten moninaisuus kertoo toisaalta siitä, että kysymys Nursin suufilaisista vaikutteista on vielä keskustelun alla ja vaatii vielä lisää tutkimusta, toisaalta myös siitä, että Nursi-tutkimus noudattaa kiitettävästi akateemisia kriteerejä avoimuudesta ja kriittisyydestä. Kolmanneksi tutkijoiden näkemyserot myös todistavat siitä, miten vaikeaa ihmisen ajattelun kategorisoiminen on. Kysymys Nursin suufilaisista vaikutteista jää näin osittain avoimeksi ja mahdollistaa mielenkiintoisen jatkotutkimuksen.

⁸⁰Esimerkiksi F 296, 330.

⁸¹”Toistin sitä [suuraa 3:173] viisisataa kertaa joka päivä. Kun toistin sitä enemmän, yhdeksän merkityksen tasoa aukeni minulle...” F 320. Schirmmacher 1994b, 65–66.

(arab. *ḥadīṭ*). Koraani on tulkinnallisesti väljempi kuin yksityiskohtainen perimätieto, mikä mahdollistaa uudenlaisia tai vapaampia tulkintoja islamille.⁸² Nursi ei kuitenkaan hylkää islamin muita auktoriteetteja. Hän itse esimerkiksi puhuu profeetan elämäntavan (arab. *sunna*) imitoinnin puolesta⁸³ ja lainaa tekstissään toisinaan *ḥadīṭeja*.⁸⁴ Koraanin asema on hänelle kuitenkin selvästi ylitse muiden ja erityisen korostunut.

Turkin voitettua itsenäisyssodassa Nursi siirtyi Atatürkin⁸⁵ hallituksen pyynnöstä Ankaraan vuonna 1922. Hallitus arvosti Nursin sodan jälkeisinä vuosina kirjoittamia, miehitysvaltoja vastustavia ja Turkin itsenäisyyttä kannattavia tekstejä.⁸⁶ Hänet otettiin kunnioituksella vastaan marraskuussa ja Nursi sai mahdollisuuden puhua uudessa kansalliskokouksessa eli parlamentissa. Nursi kuitenkin pettyi huomattuaan, että enemmistö parlamentissa kannatti sekulaaria länsimaista politiikkaa ja suoranaista ateismia. Nursi itse olisi halunnut Turkin muodostuvan uudennlaiseksi islamilaiseksi valtakunnaksi.⁸⁷ Nursi kävi joitakin kiivaita keskusteluja Mustafa Kemal Atatürkin kanssa ja vastusti tätä julkisesti⁸⁸ sekä kieltäytyi hänelle tarjotuista korkeista poliittisista viroista.⁸⁹ Kahdeksan kuukauden jälkeen Nursi poistui Ankarasta palatakseen Vaniin, mutta sai tätä ennen hankittua uuden hallinnon tuen yliopistolleen.⁹⁰ Kuitenkin jälleen rakennustyö keskeytyi: uusi hallinto otti ankaran sekulaarin, kansallismielisen ja Ranskan *laïcité*-periaatteen⁹¹ mukaisen linjan ja pyrki poistamaan uskonnon kaikesta julkisesta elämästä. Näin myös Nursi menetti hallituksen tuen ja rahoituksen yliopistolleen. On myös todennäköistä, että hallitus pelkäsi Nursin

⁸²Merkittäviä Koraani-fundamentalisteja olivat muun muassa Jamāladdīn al-Afghānī (k. 1897), Muhammad Abduh (k. 1905) ja Rašīd Ridā (k. 1935). Hämeen-Anttila 2004, 68–69.

⁸³F 81–82.

⁸⁴Esimerkiksi F 270.

⁸⁵Atatürk, oikeastaan Mustafa Kemal Pašša (1881–1938) oli Osmanivaltakunnan armeijan kenraali, joka menestyi maailmansodassa Dardanellien eli Gallipolin taistelussa vuonna 1915. Atatürk nousi nuorturkkilaisen liikkeen ja sittemmin Turkin Kansallisen puolueen johtoon. Ensimmäisen maailmansodan ja Osmanivaltakunnan häviön jälkeen Atatürk johti Turkin armeijaa itsenäisyssodassa ja onnistui voittamaan kaikki valtakunnan viholliset, mistä syystä hän nautti lähes kultillista suosiota kansan pelastajana ja vapauttajana. Monarkian kaatumisen ja tasavallan perustamisen myötä Atatürkistä tuli uuden Turkin valtion ensimmäinen presidentti. Davison 1988, 116–117; Howard 2001, 80–93.

⁸⁶Markham & Birinci Pirim 2011, 13.

⁸⁷Vahide 2003b, 12.

⁸⁸Vahide 2003b, 12; Reed 2003, 40.

⁸⁹Markham & Birinci Pirim 2011, 14. Nursille tarjottiin muun muassa paikkaa parlamentissa, itäisten provinssien johtavan uskontovastaavan virkamiehen tehtävää sekä valtion uskontoasiain viraston virkamiehen paikkaa. Nursi kieltäytyi näistä kaikista.

⁹⁰Vahide 2003a, xx. Nursille myönnettiin 150.000 liiraa projektilleen.

⁹¹Laïcité (ransk.) tarkoittaa uskonnon ja valtion jyrkkää erottamista kuten Ranskassa on perinteisesti ollut tapana.

uskonnollista vaikutusvaltaa.⁹² Hallituksen toimesta kalifaatti lakkautettiin vuonna 1924 ja tätä seurasi *šaria*-tuomioistuinten ja *madrassa*-koulujen lakkauttaminen ja korvaaminen sekulaareilla tuomioistuimilla ja kouluilla. Korkeinta teologista koulutusta varten perustettiin Istanbuliin valtion valvonnassa oleva teologinen tiedekunta.⁹³ Sufilaiset veljeskunnat kiellettiin ja arabiankielinen rukouskutsu muutettiin turkinkieliseksi. Näkyvimpiä muutoksia oli uskonnollisen vaatetuksen käytön kieltö. Tämä koski ennen kaikkea naisten huntua ja miesten fetsiä⁹⁴. Turkin tasavalta omaksui Sveitsin siviililainsäädännön ja muutti aakkoset arabialaisista latinalaisiksi. Huhtikuun 5. päivänä vuonna 1928 perustuslaista poistettiin lause: ”Turkin valtion uskonto on islam.” Kymmenen vuotta myöhemmin lakia tarkennettiin niin, että lakitekstissä todettiin Turkin olevan ”sekulaari valtio”. Suurimmat muutokset toteutettiin vain noin kuuden vuoden aikana 1922–1928.⁹⁵ Turkki sanoutui radikaalisti irti menneisyydestään, vanhasta kulttuuristaan ja uskonnostaan.

Kaikki eivät suostuneet hyväksymään nopeita ja radikaaleja muutoksia ja näin ollen esimerkiksi uskonnollis-poliittinen hahmo šeikki Said nousi aseelliseen kapinaan Ankaran hallitusta vastaan vuonna 1925, mutta koki pikaisen tappion.⁹⁶ Šeikki Said pyysi myös Said Nursia liittymään kapinaan, mutta Nursi kieltäytyi, koska epäili kapinan onnistumismahdollisuuksia. Kalifaatin lakkauttamisen jälkeen Nursi eli kaikesta julkisesta elämästä syrjään vetäytyneenä Van-järven rannalla ympärillään vain pieni seuraajien joukko ja keskittyi hartauselämään. Hartauselämän ja Koraanin korostaminen oli yksi ”uuden Saidin” tunnusmerkeistä, samoin syrjään vetäytyminen politiikasta ja ”selän kääntäminen maailmalle”.⁹⁷ Uusi Said ei enää pitänyt valtakunnan tai edes islamilaisen maailman kohtaloa yhtä merkittävänä kuin henkilökohtaista uskonelämän hoitamista.⁹⁸

Vaikka Nursi ei osallistunutkaan šeikki Saidin kapinaan, hallitus katsoi parhaaksi siirtää Nursin ja muita uskonnollisia johtajia maanpakoon valtakunnan itäisimpien provinssien pikkukaupunkeihin. Näin Nursi poistui Vanista

⁹²Markham & Birinci Pirim, 14.

⁹³Howard 2001, 93–94.

⁹⁴Fetsi (osman. *fez*) on punaisesta villakankaasta valmistettu lieriömäinen päähine, jonka keskellä on musta tupsu. Päähine on alun perin peräisin Marokosta, Fez-nimisestä kaupungista. Ironista on, että fetsi oli aikoinaan tuotu Osmanivaltakuntaan korvaamaan vanhoillisena pidetty turbaani. Davison 1988, 76; 131.

⁹⁵Howard 2001, 96–99.

⁹⁶Vahide 2003a, xx.

⁹⁷Vahide 2003a, xx; 2003b, 12.

⁹⁸Vahide 2003b, 1.

25. päivänä maaliskuuta vuonna 1925 ja asui sen jälkeen useilla paikkakunnilla Itä-Anatoliassa. Nursi joutui ensin Burduriin ja sen jälkeen Ispartan provinssissa sijaitsevaan pikkuruiseen ja eristettyyn Barlan kylään, jossa hän asui aina vuoteen 1934 asti.⁹⁹ Jo Burdurissa Nursi alkoi jälleen kirjoittaa ja Barlan yksinäisyydessä hän kehitti oman koraanintulkintametodinsa, niin sanotun Risale-metodin.¹⁰⁰ Maanpakolaisuuden aikanaan Nursi kirjoitti pääteoksensa *Risale-i Nur* – kokoelman, temaattisen koraanikommentaarin, jonka kirjoittaminen alkoi Barlassa. Teos muodostui vähitellen osa kerrallaan melkein kahdenkymmenen vuoden aikana aikavälillä 1926–1944. Nursin mukaan Risale on Koraanin tosi merkityksen kommentaari, ”suoraan Koraanin inspiroima”.¹⁰¹ Nursin Risale-metodin mukaan Koraani ei puhu asioista niiden itsensä tähden vaan viitteenä johonkin toiseen. Maailmankaikkeus ei viittaa vain itseensä vaan on todistusta Jumalan olemassaolon ja ykseyden puolesta:¹⁰²

Koraanin mukaan kaikki olennot maailmankaikkeudessa ovat kirjeitä, jotka ilmaisevat 'varsinaisella merkityksellään' jonkun toisen merkitystä. Tämä tarkoittaa sitä, että ne tekevät tunnetuksi tuon Toisen nimiä ja ominaisuuksia. Sieluton filosofia katsoo pääosin vain 'nimellistä merkitystä' ja harhautuu luonnon upottavaan suohon.¹⁰³

Nursin mukaan Koraani on maailmankaikkeuden kirjeiden tai kirjan ”tulkitsija”, mutta maailmankaikkeus, joka itse ilmaisee samoja totuuksia kuin Koraani, muodostaa näin ollen Koraanin ruumiillistuman. Luonnon tutkimisen tulisi näin johtaa Jumalan luokse. Luonnontieteet ovat Nursin mukaan erehtyneet, kun ne näkevät vain ”[maailmankaikkeuden] kirjeiden koristelut”, mutta eivät kykene löytämään niiden sisältöä.¹⁰⁴ Nursi käyttää Risalessa Koraanin esikuvan mukaisesti paljon analogioita ja allegorioita todistuskeinoina, koska niiden avulla on helppo tehdä ymmärrettäväksi vaikeita ja vieraita asioita. Nursi käyttää esimerkkeinään soluja ja ruumiintoimintoja yhtä lailla kuin tähtitaivaan ilmiöitä osoittaakseen niiden kautta Jumalan ykseyttä ja ainutlaatuisuutta. Luonnon järjestys ja luonnollisten olioiden vuorovaikutus todistavat Nursin mukaan Jumalasta. Näin Nursi pyrki hyödyntämään luonnontieteiden tuloksia uskonnollisissa kirjoituksissaan. ”Uusi Said” meni juuri tämän kaltaisessa todistamisessa vielä paljon pidemmälle kuin ”vanha Said”. ”Vanha Said” käytti luonnontieteen tuloksia vain todisteina joillekin Koraanin väittämille, mutta ”uusi

⁹⁹Vahide 2003a, xx; Markham & Birinci Pirim, 15.

¹⁰⁰Vahide 2003b, 12–13.

¹⁰¹Vahide 2003a, xx.

¹⁰²Vahide 2003b, 13.

¹⁰³F 156.

¹⁰⁴Vahide 2003b, 14.

Said” jopa väitti luonnontieteiden puhuvan suoraan Jumalasta, ”jokainen [tieteenala] omalla erityisellä kielellään”.¹⁰⁵ Nursi uskoi todistuksillaan pystyvänsä ”kohottamaan sydämen täydelliseen uskoon”.¹⁰⁶ Hän kehitti tällaista, omasta mielestään todistusvoimaista tietoa varten uuden teologisen käsitteen ”uskon tieteet” (arab. *ulūm-u imāniye*). Uskon tieteitä harjoittamalla ihminen voisi Nursin mukaan täysin vakuuttua uskonsa totuudellisuudesta.¹⁰⁷ Nursi asettui Risalessa näin ollen vahvan evidentialismin kannalle. Monet hänen todistuksensa ovat erittäin apologeettisia. Nursin ajattelu voidaan rinnastaa nykyaikaiseen ajatukseen älykkäästä suunnittelusta (engl. *intelligent design*).

Nursin perusteluilla oli kaksi tarkoitusta: toisaalta edellä mainittu, eli tarkoitus vahvistaa ihmisen uskoa ja toisaalta hyökätä Nursin ideologista vihollista, niin sanottua ”filosofiaa”¹⁰⁸ vastaan. Nursi käyttää Risalessa paljon sanaa ”filosofia”, jolla hän tarkoittaa toisaalta materialistisia filosofian suuntauksia, materialismia ja positivismia. Nursin aikana monet uudistusmieliset kuten esimerkiksi nuorturkkilaiset käyttivät näitä länsimaissa syntyneitä filosofisia suuntauksia ja luonnontieteitä kritisoidakseen vallitsevia valtarakenteita, mutta myös hyökätäkseen islamia vastaan. Positivismista ja sen ideologisesta serkusta nationalismista tuli Atatürkin myötä uuden Turkin valtion virallisia aatteita.¹⁰⁹ Toinen merkitys, jossa Nursi käyttää sanaa ”filosofia” on filosofia tieteenä tai luonnonfilosofiana. Tässä Nursi erottaa ”haitallisen filosofian”, joka ei alistu ilmoitukselle ja ”hyödyllisen filosofian”, joka palvelee ihmiskuntaa tunnustamalla ilmoituksen totuuden.¹¹⁰

Nursi itse näki Risalen sufilaisuuden ja spekulatiivisen *kalām*-teologian välimaastossa siinä mielessä, että Nursin mukaan Risale ei sortunut kummankaan lähestymistavan virheisiin. Nursi oli madrasa-koulun kasvatti ja näin Risale asettuu nimenomaan *madrassa*-traditioon:¹¹¹

Hyvien tekojensa, jumalanpalveluksensa, hengellisen vaelluksensa ja asketisminsa kautta pyhyiden ihmiset [sufit] ovat tarkastelleet todellisuutta ja uskon totuuksia verhojen takaa. Nyt *Risale* on kuitenkin avannut tien todellisuuteen tiedon (*ilm*) kautta, ei jumalanpalveluksen kautta; se on avannut tien todellisuuden ytimeen loogisten todisteiden ja oppineiden argumenttien kautta,

¹⁰⁵Vahide 2003b, 15.

¹⁰⁶Vahide 2003b, 16.

¹⁰⁷Vahide 2003b, 16.

¹⁰⁸Esim. F 98, 100, 103.

¹⁰⁹Turkin valtion virallisesta ideologiasta käytetään nimitystä kemalismi (Mustafa Kemal Atatürkin mukaan). Kemalismi (turkiksi puhutaan *Atatürkçülük*-opista) voidaan tiivistää kuuteen periaatteeseen, jotka ovat tasavaltalaisuus, nationalismi, populismi, etatismi eli valtiojohtoisuus, sekularismi ja vallankumouksellisuus. Howard 2001, 107–108.

¹¹⁰Vahide 2003b, 17.

¹¹¹Vahide 2003b, 18–19.

ei hengellisen vaelluksen ja resitoinnin kautta; se on avannut 'korkeamman pyhyiden' suoran tien dogmatiikan (arab. *kalām*), ja uskonkappaleiden (arab. *'aqīda*)¹¹², ja uskonopin (arab. *uṣūl ad-dīn*)¹¹³ kautta, ei sufilaisten tieteiden ja veljeskuntien (arab. *ṭarīqa*)¹¹⁴ kautta, ja näin se kestää harhaanjohtettuja filosofisia virtauksia vastaan, jotka ovat voittaneet veljeskunnat ja tämän vuosisadan sufilaiset liikkeet.¹¹⁵

Nursille ”tieto” (arab. *'ilm*), jonka Risale välitti, oli erityisen tärkeä. Nursille *'ilm* tarkoitti samanaikaisesti älyllistä tietoa, ”uskon tietoa” tai ”uskon tiedettä” (arab. *ulūm-u imāniye*) sekä ”tietoa, jolla voi saavuttaa varmaa, todistettua uskoa”.

Tällainen tieto sai Nursin mukaan aikaan ehdottoman varmaa uskoa.¹¹⁶ Nursi loi Risalella uuden *kalām*-tieteen, kontekstualisoidun dogmatiikan, jonka tarkoituksena oli uskon uudistaminen. Nursin *kalām* ei ollut suunnattu vain korkeasti oppineille vaan nimenomaan tavallisille uskojille rakennukseksi.¹¹⁷

Said Nursia on vaikea liittää mihinkään olemassa olevaan uskonnolliseen tai filosofiseen kategoriaan. Jo aiemmin käsittelin Nursin monimutkaista suhdetta sufilaisuuteen. Muuten Nursin ajatukset näyttäisivät syntyneen eristyksissä, eikä niinkään dialogissa muiden ajattelijoiden kanssa. Tämä on sikäli loogista, sillä Nursi vietti kirjallisesti tuotteliaimman osan elämästään vankeudessa ja eristyksissä, missä hän ei päässyt keskustelemaan toisten oppineiden kanssa. Nursi ei päässyt myöskään tekemisiin laajan kirjallisuuden kanssa vaan hänen lukemistonaan oli vain Koraani. Tämä tausta on pidettävä mielessä Nursin tekstiä lukiessa: Nursin teologian tuottaminen on nähtävä ennemminkin kristillisten erämaaisien tai vaikkapa vankilateologioiden kuten Dietrich Bonhoefferin kaltaisena, ei akateemisena teologiana vaan elämäntilanteesta nousevana, pakon edessä sisäänpäin kääntyneenä pohdintana.

Nursin teoksen osia levitettiin koko hänen maanpakolaisuuden aikanaan salaa kansan keskuudessa ja tätä kautta Nursi sai paljon seuraajia. Barlan kylän asukkaita kiellettiin olemasta minkäänlaisessa yhteydessä Nursiin, jopa lyhyet keskustelut olivat kiellettyjä. Valvonta kuitenkin oli puutteellista, ja ajan kuluessa

¹¹²Schirmmacher 1994b, 348.

¹¹³Schirmmacher 1994b, 349; 355.

¹¹⁴Schirmmacher 1994b, 354.

¹¹⁵*Through their good works, worship, spiritual journeying, and asceticism, the people of sainthood [the Sufis] observed reality and the truths of belief from behind veils. The Risale however has opened up a way to reality within knowledge ('ilm) in place of worship; it has opened up a way to the essence of reality through logical proofs and scholarly arguments in place of spiritual journeying and recitations; it has opened up a direct way of 'greater sainthood' within the sciences of kalām, and 'aqīda and uṣūl al-dīn in place of the sciences of Sufism and the ṭarīqa and thus it prevails over the misguided philosophical currents that have defeated the ṭarīqa and Sufi movements of this century.* Vahide 2003b, 18–19.

¹¹⁶Vahide 2003b, 19.

¹¹⁷Vahide 2003b, 19–20.

kylän asukkaat tutustuivat hyvin Nursiin ja Nursista tuli heidän uskonnollinen opettajansa. Nursi ei suurelta osin itse kirjoittanut Risalea vaan saneli ajatuksiaan hyvin nopeasti kylän kirjoitustaitoisille asukkaille, jotka sitten kirjoittivat ne ylös ja myös kopioivat niitä käsin. Ankarimpina vainon aikoina hallitus oli kieltänyt Nursilta itseltään paperin ja musteen. Turkissa elettiin uskontovastaisuuden aikaa ja kansan keskuudessa tarve hengelliselle kirjallisuudelle oli suuri. Monet anatolialaiset maanviljelijät pitivät uutta hallitusta jumalattomana eivätkä luottaneet sen sekulaariin politiikkaan.¹¹⁸ Ajan myötä Barlan kylä muuttui suureksi kouluksi, jonka opettaja oli Nursi ja opiskelumateriaali oli Risale, Nursin tulkinta Koraanista.¹¹⁹

Nursin suosion kasvua pidettiin uhkana valtiolle¹²⁰, minkä tähden Nursi vangittiin vuonna 1935. Nursi jatkoi kirjoitustyötään vankilassa Eskişehirissä.¹²¹ Hänet siirrettiin vuonna 1936 Kastamonuun, lähelle Mustanmeren etelärannikkoa kotiarestiin. Tänä aikana Nursi piti tiiviisti yhteyttä kannattajiinsa kirjeiden välityksellä. Kirjeissään Nursi kehotti seuraajiaan harjoittamaan uskontoa sekoittamatta sitä politiikkaan. Atatürk kuoli vuonna 1938 ja hänen seuraajakseen valittiin İsmet İnönü.¹²² Toinen maailmansota syttyi vuonna 1939 ja Turkki pyrki pysymään sodassa puolueettomana.¹²³ Turkin valtion tiukentaessa otettaan toisinajattelijoita vastaan sota-aikana 1940-luvulla¹²⁴, Nursi siirrettiin jälleen uuteen vankilaan Denizliin vuonna 1943, josta hänet lyhyen vapauden jälkeen siirrettiin jälleen kotiarestiin Emirdağin kaupunkiin vuonna 1944. Nursin vankilakierteen aikana hänet todennäköisesti yritettiin myrkyttää jopa

¹¹⁸Howard 2001, 107.

¹¹⁹Markham & Birinci Pirim 2011, 15.

¹²⁰Turkin sekulaarilla hallituksella oli hyvä syy nähdä uskonnollisesti vaikutusvaltaiset henkilöt uhkana. Näin esimerkiksi *naqşbandi*-liikkeeseen kuuluva *dervišşi-şeiikki* Mehmed nousi väkivaltaiseen kapinaan vuonna 1930 vaatien kalifaatin ja *şarian* palauttamista.

Howard 2001, 101.

¹²¹Vahide 2003a, xx–xxi.

¹²²Howard 2001, 109–110.

¹²³Ensimmäisen maailmansodan tappio oli turkkilaisilla vielä tuoreena mielessä ja tästä syystä Turkki ei osallistunut toiseen maailmansotaan vaan pysyi puolueettomana vaikeasta asemastaan huolimatta. Maassa pelättiin ennen kaikkea Neuvostoliiton hyökkäystä, minkä tähden Turkki ajautui avunantosopimukseen länsivaltojen kanssa ja hyökkäämättömyyssopimukseen Natsi-Saksan kanssa. Turkki kävi sodan aikana kauppaa kaikkien sotivien osapuolien kanssa ja onnistui lopulta säilyttämään neutraaliutensa. Davison 1988, 144–146.

¹²⁴Toisen maailmansodan aikana Turkki oli suhteellisen epädemokraattinen valtio. Presidentti İnönü hallitsi itsevaltaisesti ja pyrki voimakkein ajamaan läpi kemalistisen politiikan vaatimia toimenpiteitä. Hänen ansiokseen voidaan silti lukea, että hän onnistui pitämään Turkin maailmansodan ulkopuolella. Kuitenkin sisäpoliittisesti yksipuoluejärjestelmä, inflaatio, pakkovero (turk. *varlık vergisi*), elintarvikepula, erilaiset pakkotyöprojektit kuten koulujen rakentamiset kyliin tai sekularisaatiotoimenpiteet otettiin erittäin kielteisesti vastaan kansan parissa. Howard 2001, 111–113.

yhdeksäntoista kertaa.¹²⁵ Risale-kokoelma oli lähes valmis Nursin Emirdağin kaudella.¹²⁶ Nursi koki vankeutensa tässä vaiheessa psyykkisesti hyvin raskaana, sillä häneltä kiellettiin moskeijassa käynti ja hänet yritettiin pakottaa käyttämään länsimaisia vaatteita.¹²⁷ Risalen viimeiset osat valmistuivat vankilassa Afyonissa, jonne Nursi siirrettiin vuonna 1948.¹²⁸ Tässä vaiheessa Nursi oli 70-vuotias ja kärsi heikentyneestä terveydentilasta. Afyonin vankilassa Nursi joutui kaiken lisäksi asumaan lämmittämättömässä vankisellissä, jossa ei ollut minkäänlaisia saniteettitiloja.¹²⁹ Nursin aresti- ja vankilakierre loppui vuoden 1949 syyskuussa.¹³⁰ Seuraavana vuonna valta vaihtui Turkissa, kun Turkin demokraattinen puolue voitti 25 vuotta hallinneen tasavaltalaispuolueen maan ensimmäisissä vapaissa vaaleissa. Uusi hallitus pani toimeen uudistuksia ja esimerkiksi arabiankielinen rukouskutsu sallittiin jälleen. Taloudelliset ja maanviljelykseen liittyvät reformit saivat aikaan nousukauden 1950-luvun ensimmäisinä vuosina. Turkki liittyi Natoon vuonna 1952.¹³¹ Hallitus myös julisti yleisen armahduksen poliittisille ja uskonnollisille vangeille ja näin ollen kaikki syytteet Nursia vastaan poistuivat. Uuden hallituksen agendaan kuului kommunismin vastustaminen ja uskonnonvapauden lisäämisen katsottiin edistävän tätä päämäärää.¹³² Nyt jo yli 70-vuotias Said Nursi tuki valtion uutta suvaitsevaista politiikkaa. Yli 30 vuoden tauon jälkeen Nursi astui taas julkisuuteen ja osallistui poliittiseen elämään, vaikkakin suhtautui edelleen hyvin kielteisesti uskonnon ja politiikan sekoittamiseen. Tutkijat kutsuvat Nursin elämän viimeistä, kymmenen vuoden mittaista ajanjaksoa nimellä ”Kolmas Said”.¹³³

2.3 ”Kolmas Said” – Nursin viimeiset vuodet 1950–1960 ja jälkivaikutus Nur-liikkeessä

Said Nursin elämän viimeistä jaksoa kuvaa jälleen poliittinen aktiivisuus. Nursi muun muassa tuki Turkin valtion päätöstä osallistua Korean sotaan ja jopa lähetti yhden oppilaistaan Koreaan taistelemaan. Tämän lisäksi Nursi oli yhteydessä

¹²⁵Markham & Birinci Pirim 2011, 14.

¹²⁶Vahide 2003a, xxi.

¹²⁷Markham & Birinci Pirim 2011, 16.

¹²⁸Vahide 2003a, xxii.

¹²⁹Markham & Birinci Pirim 2011, 16.

¹³⁰Vahide 2003a, xxii.

¹³¹Howard 2001, 119–124.

¹³²Howard 2001, 130.

¹³³Vahide 2003a, xxii.

muun muassa Turkin uuteen pääministeriin Menderesiin¹³⁴ ja muihin hallituksen ja parlamentin jäseniin, Vatikaaniin, jonne hän lähetti kopion Risalestaan¹³⁵, Pakistanin hallitukseen ja Konstantinopolin ekumeeniseen patriarkkaan.¹³⁶ Hänen suuri unelmansa yliopistosta itäisessä Anatoliassa toteutui vihdoinkin, kun hallitus päätti rakennuttaa yliopiston Vaniin.¹³⁷ Vaikka kyseessä ei ollut islamilainen yliopisto, Nursi oli tyytyväinen tähän kompromissiratkaisuun.¹³⁸ Nursi osasi käyttää vallitsevaa ilmapiiriä hyväkseen: hän jakoi hallituksen huolen kommunismin leviämisestä ja varoitti toistuvasti sen vaaroista. Lääkkeeksi kommunismia vastaan Nursi ehdotti Risalen levittämistä, sillä sen sanoma voisi estää ”valtion moraalisen ja hengellisen tuhon”.¹³⁹

Koko lopun elinaikansa Nursi matkusteli ympäri Anatoliaa ja opetti oppilaitaan. Nursi vieraili ennen kaikkea niillä paikkakunnilla, joilla hän oli ollut vankeudessa tai kotiarestissa, sillä näille paikkakunnille oli muotoutunut Nursin kannattajaryhmiä. Iän tuoman kunnon heikkenemisen myötä Nursin oli yhä vaikeampi liikkua, minkä tähden hänen oppilaansa hankkivat hänelle auton vuonna 1955. Nursi tuki kristittyjen ja muslimien välistä yhteistyötä taistelussa ateismia vastaan. Hän myös kannatti hyvien suhteiden muodostamista Turkin ja muiden islamilaisten maiden välille ja rauhan edistämistä Lähi-idässä. Vuonna 1956 vihdoinkin Afyonin kaupungin tuomioistuimien hyväksyi Risalen, jonka jälkeen Nursin pääteosta saatettiin alkaa painaa. Tähän asti Risale oli levinnyt vain (kiellettyillä) arabialaisilla aakkosilla käsin kirjoitettuina kopioina. Nyt Risalea saatettiin vapaasti levittää painettuna versiona latinalaisin aakkosin.¹⁴⁰ Kirjan kopiomäärän lisääntymisen myötä myös *Risale-i Nur*-liike (lyhyesti Nur-liike) eli Said Nursin uskonnollinen koulukunta koki laajaa kasvua. Erityistä Nur-liikkeessä oli, että se ei rakentunut niinkään tietyn henkilön vaan kirjallisen teoksen ympärille, toisin kuin monet muut islamilaiset koulukunnat. Nursi itsekin näki itsensä vain Risalen oppilaana, ei niinkään sen opettajana. Näin myös Nursin seuraajista käytettiin nimitystä opiskelija tai oppilas (turk. *talebe*). Liikkeen rakentuminen teoksen eikä henkilön ympärille oli myös käytännön syistä välttämätöntä. Vankeutensa aikana Nursin luokse oli vaikeaa tai mahdotonta

¹³⁴Vahide 2003b, 23.

¹³⁵Markham & Birinci Pirim 2011, 16.

¹³⁶Vahide 2003a, xxii–xxiii.

¹³⁷Yliopisto toimii edelleen ja siihen voi tutustua internetsivuilla <<http://www.yyu.edu.tr/>>. Katsottu 16.2.2016.

¹³⁸Vahide 2003a, xxii.

¹³⁹Vahide 2003b, 22.

¹⁴⁰Vahide 2003a, xxiii.

päästä, ja koska madrasat ja sufilaiset luostarit (turk. *tekke*¹⁴¹) oli lakkautettu, ei ollut olemassa paikallista viestinnällistä verkostoa, jonka kautta sanomaa olisi voinut levittää. Risalen turkinkielisyys edisti omalta osaltaan Nursin ajatusten tunnettuutta ja sopi yhteen hänen oman ajatuksensa kanssa, jonka mukaan hän kirjoitti teologiaa nimenomaan tavalliselle kansalle. Nursin tyyli oli opettavainen ja sivistävä, hän yhdisti *Risale*ssa uskon tieteet ja luonnontieteet. Nursin tyyli kirjoittaa oli myös hyvin optimistinen ja iloinen. Nursin tarkoitus oli herättää kuuliijoissaan iloa ja toivoa sekä edistää sivistystä ja korkeaa moraalialia oman aikakautensa kaaoksen, anarkian ja uskonnosta luopumisen keskellä.¹⁴² Vaikka Nur-liike alkoi kunnolla kasvaa vasta Nursin vapautumisen jälkeen, oli se saanut jo merkittävän kannattajakunnan Nursin vankeuden aikana. Varsinkin Nursin oikeudenkäynnit olivat toistuvasti olleet ”hyvää mainosta” Nursille: epäoikeudenmukaisina koetut tuomiot lisäsivät ihmisten kiinnostusta sorrettua uskonmiestä kohtaan ja oikeussalissa Nursi sai tilaisuuden puolustaa itseään ja myös *Risale*aan.¹⁴³

Viimeiset elinvuotensa Nursi käytti opetusmatkoihin tutuille itäisen Anatolian paikkakunnille. Hänen viimeinen matkansa johti Urfaan (antiikin Edessa, nykyisin Şanlıurfa), missä Nursi kuoli rauhallisesti hotellihuoneessaan 23. päivänä maaliskuuta vuonna 1960. Kuollessaan Said Nursin omaisuus koostui hänen käyttämistään vaatteista, kellosta ja joistakin pikkuesineistä sekä edellä mainitusta autosta. Hänet haudattiin Urfaan, lähelle sitä paikkaa, jossa muslimit uskovat patriarkka Abrahamin (Ibrahimin) haudan olevan. Nur-liikkeeseen kuului Nursin kuollessa lähteestä riippuen useita satoja tuhansia ihmisiä¹⁴⁴ tai jopa puolitoista miljoonaa ihmistä.¹⁴⁵

Kaksi kuukautta Said Nursin kuoleman jälkeen sotilasjunta kaappasi vallan Turkissa.¹⁴⁶ Juntan toimesta Nursin hauta hävitettiin ja hänen ruumiinsa

¹⁴¹Werner & Markov 1979, 28.

¹⁴²Vahide 2003b, 20–21. ”Yleensä *Risale*-i Nurin seuraama tie on lempeä, kohtelias ja vakuuttava.” F 232.

¹⁴³Vahide 2003b, 21–22.

¹⁴⁴Vahide 2003a, xxiii–xxiv.

¹⁴⁵Markham & Birinci Pirim 2011, 17.

¹⁴⁶Turkin armeijan upseerien muodostama ryhmä kaappasi vallan Turkissa 27. toukokuuta vuonna 1960. Vallankaappauksen syynä oli, että juntan jäsenet katsoivat demokraattisen puolueen luopuneen Turkin valtion sekulaareista, kemalistisista periaatteista. Laajempina taustatekijöinä olivat hallituksen rajoittama sananvapaus, akateemikkojen ja lehdistön vaientaminen, taloudelliset vaikeudet, joihin liittyi yleinen hintojen nousu ja valtion velan kasvaminen. Viimeisenä pisarana voidaan pitää valtion väkivaltaisia toimia toisinajattelijoita vastaan: huhtikuussa 1960 viisi opiskelijaa kuoli poliisien tulittaessa väkijoukkoon ja kuukautta myöhemmin joukkomielenosoitus Turkin parlamentin edessä levisi istuntosaliin, jonka myötä viisitoista kansanedustajaa

kuljetettiin lentokoneella tuntemattomaan paikkaan.¹⁴⁷ Tästä huolimatta Nursin perintö elää yhä Nur-liikkeessä ja Nursin ajatuksia opiskellaan liikkeen parissa, jossa arvion mukaan on yli kuusi miljoonaa jäsentä (tieto vuodelta 2003).¹⁴⁸ Nur-liike koostuu pienryhmistä, jotka kokoontuvat lukemaan Risalea ja keskustelemaan esimerkiksi yksityiskodeissa tai ”opiskelukodeissa” (turk. *dershane*). Dershane voi toimia myös opiskelijoiden majoituspaikkana. Keskusteluryhmät ovat tasa-arvoisia: miehet ja naiset, vanhat ja nuoret, aikuiset ja lapset osallistuvat keskusteluun aktiivisesti.¹⁴⁹ Nur-liike on jakautunut historiansa aikana noin kymmeneen alaryhmään johtuen erilaisista tulkinnoista koskien esimerkiksi jäsenten poliittista aktiivisuutta tai suhtautumista moderniin mediaan. Ryhmät eivät ole vihamielisiä toisiaan kohtaan ja usein tukevat toisiaan. Tuhannet eri Nur-liikkeiden jäsenet kokoontuvat yhteen Nursi-symposiumeihin Istanbulissa.¹⁵⁰ Suurin Nur-liikkeen johdannainen tänä päivänä on Fetullah Gülenin johtama ja hänen mukaansa nimetty Gülen-liike eli *Hizmet*-liike (”palvelu”), joka on keskittynyt opetus- ja julkaisutoimintaan. Liike omistaa sanoma- ja aikakauslehtiä, tv-kanavia, kustantamoja sekä muita yrityksiä ja on myös poliittisesti aktiivinen.¹⁵¹ Liike on saanut viime aikoina julkisuutta, koska Turkki julisti Fetullah Gülenin yhdeksi maan etsityimmäksi terroristiksi lokakuussa 2015. Taustalla on Gülenin kasvava vaikutusvalta ja valtataistelu Turkin nykyisen presidentin Recep Tayyip Erdoğanin kanssa.¹⁵² Said Nursin kuolemasta on kulunut 56 vuotta, mutta hänen seuraajansa eivät ole vieläkään päässeet sovintoon Turkin valtion kanssa. Tapaus Gülen myös osoittaa, että uskonnolla on edelleen erittäin suuri merkitys Turkin politiikassa. Said Nursin ajatukset ovat tänä päivänä edelleen hyvin ajankohtaisia. Vaikka Nursin hauta Urfassa on tyhjillään, anatolialainen opettaja puhuu Risalensa kautta edelleen vakuuttavasti niille hurskaille muslimeille, jotka haluavat kunnioittaa Koraaniaan.

pahoinpideltiin. Sotilasjunta kaappasi vallan ”estääkseen veljesmurhan”. Howard 2001, 125–126, 134–135.

¹⁴⁷Vahide 2003a, xxiv.

¹⁴⁸Markham & Birinci Pirim 2011, 17.

¹⁴⁹Markham & Birinci Pirim 2011, 17.

¹⁵⁰Markham & Birinci Pirim 2011, 18.

¹⁵¹Markham & Birinci Pirim 2011, 18.

¹⁵²< <http://www.ibtimes.co.uk/turkey-puts-fethullah-gulen-most-wanted-terrorist-list-1526305>>. Katsottu 16.2.2016.

3 Said Nursin käsitys armosta Risale-i Nur - kokoelmassa

3.1 Armo ja Risale-i Nur

Said Nursi käyttää armo-sanaa hyvin monenlaisessa merkityksessä Risalessa.

Tämä on haaste kristillistä ja luterilaisesta, läntisestä kontekstista tulevalle lukijalle, joka ei ole tottunut siihen, että armo nähdään näin laajasti. Vaikka Nursi kirjoittaa turkiksi, nousee hänen armokäsityksensä Koraanin arabiankielisestä tekstistä. Arabiassa kolmeen juurikonsonanttiin *rhm* perustuvat nominit (esimerkiksi *rahma*, *marhama*, *ar-Rahmān*, *ar-Rahīm*) voidaan suomeksi kääntää tarkoittamaan ”armoa” tai ”laupeutta”. Myös kaikki näiden kolmen juurikonsonantin johdannaiset verbit ja adjektiivit voidaan kääntää: ”armahtaa”, ”osoittaa laupeutta”, ”armollinen”, ”laupias”, ”myötätuntoinen”. Englanniksi käännösratkaisu on samantyylinen: *rhm* käännetään sanoilla ”mercy”, ”compassion” tai ”pity”.¹⁵³ Risalen englanninkielinen käännös käyttää yleensä näitä sanoja, vaikkakin käännös usein on vapaampi, mikä osoittaa, että *rhm* voidaan kääntää melko vapaasti tarkoittamaan armoa, laupeutta, hyväntahtoisuutta tai myötätuntoa. Sekä *ar-Rahmān* että *ar-Rahīm* ovat molemmat myös Jumalan nimiä islamissa. Toisinaan Risalessa esiintyy turkinkielinen sana *el-aman*, joka myös tarkoittaa armoa. Koska käsitteet ovat näin moninaisia, on useimmiten pääteltävä asiayhteydestä, mitä Nursi milloinkin tarkoittaa.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen, millaisia armon kategorioita Nursin ajattelussa esiintyy. Tämä on tärkeää, sillä jo ensi lukemalta huomaa, että toisin kuin luterilaisuudessa, jossa armo liitetään ensisijaisesti pelastukseen, on Nursin armokäsitys hyvin laaja. Selvitän mitkä Nursin armon kategoriat ovat ja esitän ne systemaattisesti johtopäätöksissäni. Erityisen merkittäviä lukuja Nursin armokäsityksen kannalta ovat Salama 14, toinen asema, ja Salama 17, kahdestoista merkintä. Erityisestä ”sairauden armosta” puhuvat Salamatsat kaksi ja 25. ”Vanhuuden armosta” Nursi puhuu Salamassa 26. Vaikka Nursi käsittelee Salamatsat-kokoelmassa lukuisia eri aiheita pääluvuissaan, on merkillepantavaa, että armo-teema ei saa varsinaisesti omaa päälukua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että aihe olisi Nursille jotenkin vähemmän tärkeä. Päinvastoin, armo-teema on jatkuvasti läsnä Nursin tekstissä. Nursi näyttäisi pitävän armoa suorastaan itsestään selvänä asiana. Jumalan armo on Nursille ikään kuin annettu tosiasia,

¹⁵³Wehr 1994.

joka jatkuvasti kulkee mukana, oli käsiteltävä aihe mikä tahansa. Armo mainitaan joka luvussa vähintäänkin lainauksessa ”Armollisen Armahtajan nimeen”.

Risale-i Nur on temaattinen Koraanin kommentaari. Usein Nursi valitsee pääluvun alkuun jonkin lyhyen lainauksen Koraanista, jota sitten käy laajasti selittämään. Selittämisessä ei voida puhua tieteellisestä eksegetiikasta: Nursin tulkinnat ovat hyvin vapaita, ja hän käyttää Koraanin kohtaa ponnahduslautana omille ajatuksilleen, jotka saattavat edetä kauas alkuperäisen jakeen kontekstista. Nursin teksti on täynnä esimerkkejä hänen omasta elämästään ja se antaa näin myös mielenkiintoisen katsauksen Nursin elämän vaiheisiin. Risale-i Nur tarkoittaa ”Valon sanoma” ja teos on jaettu neljään pienempään kokoelmaan, jotka ovat Salamat 1–30, Kirjeet 1–29, Säteet 1–15 sekä Sanat 1–33. Kunkin kokoelman yksittäisten lukujen välillä ei ole aina selkeää yhteyttä vaan jokainen luku on oma kokonaisuutensa. Toisinaan yksittäinen pääluku (eli riippuen kokoelmasta, yksittäinen ”Salama”, ”Kirje”, ”Säde” tai ”Sana”,) voi myös koostua erillisistä alaluvuista, joista jokainen käsittelee eri aihetta. Alaluvut ovat toisinaan mielikuvituksellisesti nimettyjä. Pääluvut ovat hyvin erilaisia tyyliltään, mikä jälleen korostaa Risalen luonnetta kokoelmateoksena: joskus pääluku on systemaattinen teologinen tutkielma, joskus taas luku koostuu sivun tai puolen sivun mittaisista lyhyistä merkinnöistä.¹⁵⁴

3.2 Armon neljä kategoriää Salamassa 14

Erityisen merkittävänä Nursin armokäsityksen kannalta on neljänentoista Salaman toinen asema¹⁵⁵. Luku on tutkimuksen kannalta tärkeä, sillä se osoittaa hyvin, että Nursi näkee armolla olevan erilaisia ulottuvuuksia tai kategorioita. Nursi kuvaa tätä alalukua mystisenä pohdintana: ”Tämä opetus katsoo enemmän sydämeen kuin järkeen ja enemmän hengelliseen nautintoon ja havainnointiin kuin rationaaliin todisteisiin.”¹⁵⁶ Nursi pohtii Koraanin yleisimmän lauseen: ”Jumalan, Armollisen Armahtajan nimeen”,¹⁵⁷ eli *basmalan*,¹⁵⁸ merkitystä ja

¹⁵⁴Näin esimerkiksi Salama 30 on tutkielma kuudesta Jumalan nimestä, kun taas Salama 28 on sekoitus lyhyitä teologisia pohdintoja, vastauksia Nursin ystävien kysymyksiin, Risale-liikkeen ohjesäännön kappaleita ja kuvauksia Nursin vankilaelämästä. F 391–, F 337–.

¹⁵⁵F 134–142.

¹⁵⁶F 134. This lesson looks to the heart more than the reason, and to spiritual pleasure and perception rather than rational proofs.

¹⁵⁷”In the Name of God, the Merciful, the Compassionate.” (arab. *bismi ’llāhi ’r-rahmāni ’r-rahīmi*). F 134.

¹⁵⁸Basmala on aloitusjake, jolla jokainen suura paitsi yhdeksäs alkaa. Yleensä basmala ei saa jaenumeroa vaan suuran alussa on suuran nimi, mahdollisesti ilmoituksen saamispaikka (Mekka tai Medina), -aika ja suuran jaemäärä, sitten basmala, jonka jälkeen alkaa suuran ensimmäinen jake. Schirrmacher 1994a, 119.

kuvaa tätä pohdintaansa matkana ”viiteen tai kuuteen mysteeriin”, jotka tämä lyhyt koraaninlause hänelle avaa. Lauseen yleisyyden perusteella voidaan puhua hyvin merkittävästä jakeesta: basmala aloittaa jokaisen Koraanin suuran (paitsi 9. suuran) ja se esiintyy lisäksi toisen kerran suurassa 27:30, missä basmala aloittaa suurassa esitetyn Salomon kirjeen, jota Nursi tässä lainaa¹⁵⁹. Kaiken kaikkiaan basmala esiintyy Koraanissa siis 114 kertaa. Jae tuo myös esiin armon käsitteellisen moniulotteisuuden ja samalla määrittelyn haasteen: basmalassa Jumalaa kutsutaan armeliaaksi tai laupiaaksi (arab. *Ar-Rahmān*) ja armahtavaksi tai armahtajaksi (arab. *Ar-Rahīm*). Nursi itse viittaa tämän lauseen suureen merkityksellisyyteen Imam Šafi'ia lainaten: ”[Basmala] on vain yksi jae, mutta se on ilmoitettu sataneljätoista kertaa Koraanissa.”¹⁶⁰

Ensinnäkin Nursi lähestyy lausetta koko maailmankaikkeuden näkökulmasta. Maailmankaikkeudessa näkyy Nursin mukaan ”jumalallisia leimoja”¹⁶¹, jotka viittaavat kaikkivaltiaaseen Luojaan:

Toinen [leima] on jumalallisen armollisuuden suuri leima, joka ilmenee maan piirin kasvien ja eläinten tarjonnan, kasvun ja hoidon yhteisessä samankaltaisuudessa, mittasuhteissa, järjestyksessä, harmoniassa, suosiollisuudessa ja myötätunnossa.¹⁶²

Armo tarkoittaa Nursille tässä maailmankaikkeuden hienosäätöä. Kaikki asiat luonnossa näyttäisivät toimivan täydellisessä harmoniassa. Kaikkien luonnollisten olentojen välillä näkyy suhde, luonnossa toteutuu järjestys, ja luonto viittaa näin Jumalan suosiollisuuteen ja myötätuntoon, toisin sanoen armoon. Tässä kohtaa voidaan puhua luomisen armosta: Luoja osoittaa armonsäätöä siinä, että hän luo maailman ja koko maailmankaikkeuden, antaa sille järjestyksen ja kauneuden ja ylläpitää sitä. Nauttiessaan luonnon kauneudesta hurskas muslimi voi ajatella kylpevänsä Jumalan armon runsaudessa. Jumalan armo ja hyväntahtoisuus näkyy myös ihmisen rationaalisissa kyvyissä: ”[J]umalallinen armo ilmenee ihmisen ymmärtäväisessä luonnossa.”¹⁶³ Ei ainoastaan luonnon kauneus, harmonia ja järjestys ole armoa vaan myös se, että ihmisellä on kyky havainnoida luomakuntaa järjellään. Luonnon pohdinta, järjeily, kategorisointi ja myös

¹⁵⁹F 134. Islamissa on keskusteltu siitä, kuuluuko basmala varsinaiseen ilmoitustekstiin. Nursi välttää väittelyn sillä, että hän lainaa kohtaa, joka on keskellä suuraa eli Salomon kirjeessä esiintyvää basmalaa.

¹⁶⁰F 138. [The Basmala] is only one verse, yet it was revealed one hundred and fourteen times in the Qur'an.

¹⁶¹F 134.

¹⁶²F 134–135. *İkincisi, küre-i arz simasında, nebâtat ve hayvanâtın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşabüh, tenasüp, intizam, insicam, lütuf ve merhametten tezahür eden sikke-i kübrâyı Rahmâniyettir ki.* R 99.

¹⁶³F 135. [D]ivine compassion (arab. *rahīm, rahmān*) [is manifested] on the face of man's comprehensive nature.

luonnontieteet, joita Nursi arvosti, ovat Jumalan armoa. Järjellään ihminen pystyy ymmärtämään luontoa ja sen järjestystä. Ilman järkeä ja ymmärrystä luonnossa esiintyvä järjestys ja harmonia jäisi ihmiseltä salaisuudeksi, eikä hän voisi tunnistaa edellä kuvattua luomisen armoa. Tarvitaan siis erillistä armoa, että ihmiselle suodaan ymmärrys nähdä Jumalan viisaus ja kaikkivaltius luonnossa.

Erityisesti toisen aseman kolmas mysteeri antaa seikkaperäisen kuvan Nursin armokäsityksestä. Kappale alkaa hartain sanoin: ”Se mikä saa tämän rajattoman maailmankaikkeuden iloitsemaan on selvästi Jumalan armo.”¹⁶⁴ Nursin mukaan koko kosmos iloitsee Jumalan armosta, sillä, kuten hän seuraavaksi osoittaa, kaikki hyvä maailmassa voidaan nähdä Jumalan armollisuutena ja laupeutena. Jumalan armo valaisee maailman olentojen synkkyyden, armo auttaa olentoja täyttämään kaikki päivittäiset tarpeensa, armo saa koko maailmankaikkeuden kääntymään ihmisen puoleen.¹⁶⁵ Jumala on Nursin mukaan luonut koko maailman sellaiseksi, että se kaikin puolin hyödyttää ja palvelee ihmistä. Jälleen Nursi viittaa luomisen armoon. Tämä luomisen armon teema on erittäin laajasti läsnä koko Salamat-kokoelmassa ja Nursi palaa siihen uudestaan ja uudestaan. Luomakunnan kauneus, maailmankaikkeuden hienosäätö, suuressa ja pienessä toteutuva toimivuus olivat Nursille ihmeitä, jotka todistavat Jumalasta. Tässä kohdassa Nursi menee vieläkin pidemmälle: Hän katsoo, että se, että ylipäätään on olemassa jotain, sen sijaan ettei olisi mitään, on armoa: ”Se mikä täyttää ja valaisee rajattoman avaruuden ja tyhjän, tyhjillään olevan maailman ja saa sen iloitsemaan, on itsestään selvästi Jumalan armo.”¹⁶⁶ Tässä kohtaa voidaan puhua ontologisesta armosta. Aineen ja elämän olemassaolo itsessään on armoa: Jumalan armo on ”täyttänyt tyhjän, tyhjillään olevan maailman” ja ”rajattoman avaruuden”. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että ennen Jumalan armoa ei ollut mitään, oli pelkkää tyhjiyttä, mutta Jumalan armo on saanut aikaan kaiken olevaisen Jumalan tahdosta. Tämän Nursi kaiken lisäksi näkee ”itsestään selväksi”. Mikäli ihminen uskoo kaikkivaltiaan Jumalan olemassaoloon, tästä seuraa väistämättä, että kaiken muun olemassaolo perustuu tämän Kaikkivaltiaan tahtoon ja armoon. Vastaavasti maailmankaikkeuden suuruuden ja hienosäädön näkemisen ja ymmärtämisen pitäisi saada kenet tahansa tajuamaan, että kaiken taustalla on oltava Luoja. Näin Nursin ajatusta seuraten jokaisen järkevän ihmisen

¹⁶⁴F 135. What makes this boundless universe rejoice is clearly divine mercy.

¹⁶⁵F 135.

¹⁶⁶F 136. *Ve bu hadsiz fezayı ve boş ve hâli âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşahede, rahmettir.* R 100.

tulisi nähdä tämä ontologinen armo ja nöyryä palvoen kaikkivaltiaan Jumalan edessä. Luomisen armo ja ontologinen armo ovat lähellä toisiaan, mutta ontologinen armo menee vielä pidemmälle kuin luomisen armo.

Nursin perustelu on apologeettinen ja tähtää uskon herättämiseen ja vahvistamiseen lukijoissaan. Argumentti Jumalan olemassaolon puolesta maailmankaikkeuden tarkoituksenmukaisuuden perusteella on klassinen jumalatodistus, jota käytetään edelleen teistien ja ateistien välisissä väittelyissä. Tämä niin sanottu teleologinen argumentti tunnetaan jo antiikin Kreikan filosofeilta.¹⁶⁷

Uudenlainen armon näkökulma käy ilmi seuraavasta lauseesta: ”Ja mikä määrää katoavaisen ihmisen iankaikkisuuteen ja tekee hänestä Iankaikkisen puheen vastaanottajan ja rakastetun, on itsestään selvästi Jumalan armo.”¹⁶⁸ Armo liittyy Nursin mukaan luomisen lisäksi myös ihmisen iankaikkisuuteen. Katoavainen ihminen, kuolevainen ihminen tarvitsee armoa, että hän voisi saavuttaa katoamattomuuden ja iankaikkisen elämän ja pelastuksen. Armosta ihmisestä tulee Jumalan puheen vastaanottaja (turk. *muhatap*). Vain armosta ihminen kykenee ottamaan vastaan Jumalan puhetta. Jumalalla ei ole mitään syytä puhua ihmisille vaan hän tekee niin pelkästään omasta tahdostaan. Tätä Jumalan tahtoa Nursi kutsuu armoksi. Ihmisestä tulee armosta Jumalan rakastettu (turk. *halil*). Nursin Jumala näyttäytyy erittäin lempeänä. Nursi jatkaa:

Oi ihminen! Koska Jumalan armo on näin voimallinen, kutsuva, ihana, hyödyllinen, rakastettava totuus, sano: ”Jumalan, Armollisen, Armahtajan nimeen”, pitäydy tässä totuudessa ja ole pelastettu täydellisestä tuhosta ja loppumattomien tarpeiden kivuista! Astu lähelle Iankaikkisen Ruhtinaan valtaistuinta ja, nauttien jumalallisen armon ja laupeuden säteistä, tule Hänen puhuttelunsa kohteeksi, ystäväksi ja rakastetuksi.¹⁶⁹

Nursin mukaan ihminen on armon kautta jopa Jumalan ystävä. Myös Koraani itse kutsuu Jumalaa ihmisen ystäväksi (suura 3:68, 4:45). Tässä kohden voidaan havaita Nursin mystiset, sufilaiset vaikutteet. Ortodoksisen sunnalaisen islamin mukaan voidaan puhua Jumalan rakkaudesta ihmisistä kohtaan, sillä Koraani itse puhuu siitä. On kuitenkin väärin ymmärtää Jumalan rakkaus ihmisistä kohtaan

¹⁶⁷Aristoteles muotoili ajatuksen teleologiasta, päämäärähakuisuudesta luonnossa, vaikkakin ajatus on mahdollisesti peräisin jo esisokraatikoilta. Tuomas Akvinolainen käytti Aristoteleen ajatuksia ja muotoili niiden pohjalta teleologisen jumalatodistuksen ”liikkumattomasta liikuttajasta”. Saارين 1985, 61–63, 104–109.

¹⁶⁸F 136. *Ve bu fâni insanı ebede namzet eden ve ezeli ve ebedi bir Zâta muhatap ve dost yapan, bilbedâhe, rahmettir.* R 100.

¹⁶⁹F 136. *Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve cazibedar ve sevimli ve medetkâr bir hakikat-i mahbubedir. bismi 'llâhi 'r-rahmâni 'r-rahîmi'de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan ve hadsiz ihtiyâcâtın elemlerinden kurtul. Ve o Sultan-ı Ezel ve Ebedin tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatıyla ve şuaâtıyla o Sultana muhatap ve halil ve dost ol.* R 100.

antropomorfisesti eli ajatella, että ihmisen ja Jumalan rakkaus toisiaan kohtaan olisi verrattavissa kahden ystävän saatikka rakastavaisen rakkauteen toisiaan kohtaan. Jumalan ja ihmisen välinen rakkaus ei voi koskaan olla tasa-arvoista tai tasaveroista. Jumala ei tarvitse tai kaipaa ihmisen rakkautta. Jumala rakastaa ihmistä, koska hän armossaan tahtoo niin tehdä. Jumala on majesteetti, joka oikustaan osoittaa alamaiselleen suosiotaan. Ihmisen rakkaus Jumalaa kohtaan sen sijaan tarkoittaa, että ihminen alistuu Jumalan tahtoon, suorittaa vaaditut rukoukset ja muut velvollisuudet ja elää Jumalan käskyjen mukaisesti.¹⁷⁰

Islamilaisessa mystiikassa sen sijaan saatetaan puhua Jumalan ystävydestä ja rakkaudesta, joka tulee lähelle ihmistä. Mystisessä yhtymisessä uskova voi kokea Jumalan läheisyyden ja jopa Jumalan asumisen ihmisessä. Näin ihminen pyrkii lähestymään Jumalaa ja saattaa haltioitua rakkaudestaan Jumalaa kohtaan, jolloin kielikuvat esimerkiksi kahden rakastavaisen suhteesta voivat olla osuvia.¹⁷¹

Nursi edustaa maltillista sufilais-mystistä käsitystä Jumalan rakkaudesta ja ystävydestä. Kielikuvassaan Nursi kehottaa lähestymään ”Iankaikkisen valtaistuinta” (turk. *Sultan-ı Ezel ve Ebedin tahtına*). Nursin mukaan ihminen lähestyy Jumalaa nimenomaan Koraanin sanan kautta, tässä tapauksessa *basmalan* kautta. Kun ihminen mietiskelee Koraanin jakeita ja uskoo niihin, hänestä tulee Jumalan sanan vastaanottaja (turk. *muhatap*) ja tätä kautta jopa Jumalan rakastettu ja ystävä. Mystisen kokemuksen kautta etäinen Jumala tulee ihmisen kokemuksessa lähelle, aivan kuin ihminen kiipeäisi nöyrästi maahan asti kumartuneena taivaallisen Ruhtinaan (turk. *Sultan*) valtaistuimen korokkeen alimmalle portaalle rukoillen mielessään *basmalan* sanoja ja kylpien samalla valtaistuimelta säteilevän armon ja hyväntahtoisuuden valossa. Yhteistä kaikille islamin muodoille on täydellinen alistuminen Jumalan tahtoon (alistuminen, arab. *aslama* > *islām, musulmān*) ja heittäytyminen hänen armonsa varaan¹⁷², mystiikalle tyypillistä taas on Jumalan lähestyminen ja kokeminen. Tämän kaltaista armon kokemusta kuvaa käsite mystinen armo, Jumalan rakkauden, hyväntahtoisuuden ja ystävyden välitön kokeminen Koraanin sanojen kautta.

Luomisen armon, ontologisen armon ja mystisen armon lisäksi tekstikohdassa voidaan löytää vielä neljäs armon kategoria, joka liittyy pelastukseen. *Basmalaa* lainattuaan Nursi sanoo: ”[P]itäydy tässä totuudessa ja

¹⁷⁰Schirmacher 1994a, 218–219.

¹⁷¹Schirmacher 1994a, 219.

¹⁷²Schirmacher 1994a, 217–218.

ole pelastettu täydelliseltä tuholta ja loppumattomien tarpeiden kivuista.”¹⁷³ Kun muslimi asettaa kaiken toivonsa Jumalan armon ja laupeuden (arab. *rahm*) varaan, hän voi pelastua ”täydellisestä tuhosta” eli kadotuksesta¹⁷⁴. Muslimin on suoritettava kaikki vaadittavat velvollisuudet ja hänen on elettävä hyvää ja hurskasta elämää. Kuitenkin tämänkin jälkeen vaaditaan Jumalan armoa, että ihminen voisi pelastua helvetiltä. Nursin neljättä armon kategoriaa voidaan kutsua soteriologiseksi armoksi. Armosta Jumala pelastaa ihmisen kadotukselta eli helvetiltä ja päästää ihmisen paratiisiin. Erityisesti tämä soteriologisen armon kategoria näyttäisi tulevan lähelle luterilaista käsitystä pelastumisesta ”yksin armosta” (lat. *sola gratia*) ja vaatii lisätutkimusta seuraavissa alaluvuissa ja tarkempaa pohdintaa vertailuluvussa. Toinen osa Nursin ohjetta on pelastuminen ”loppumattomien tarpeiden kivuista”. Sufilaisuudessa on olennaista vapautua erilaisista tarpeista. Tätä kutsutaan köyhyydeksi (arab. *faqr*), joka ei tarkoita ainoastaan materiaalista köyhyyttä vaan kaikenlaisen tarpeen ja kaipauksen katoamista, jotta niiden tilalle voi tulla kiitollisuus. Tarkoituksena on tunnistaa ihmisen olevan köyhä Jumalan edessä. Mystikolle Jumala yksin riittää, sillä Jumalassa on enemmän kuin kaikki maailman rikkaudet.¹⁷⁵ Nursin sufilaisuus tulee esiin tässä asiassa: tarvitaan Jumalan armoa, että ihminen voi vapautua tarpeittensa illuusiosta.

Nursi jatkaa argumentaatiotaan: Jos kerran Jumala on luonut kaikki olennot ja koko maailmankaikkeuden ihmisen iloksi ja hyödyksi, on luonnollista ja välttämätöntä, että Jumala myös tuntee ihmisyksilön. Nursin mukaan Jumala tuntee ihmisen juuri ”armonsa kautta” (turk. *rahmetiyle*).¹⁷⁶ Koska kerran maailmankaikkeuden Herra tuntee ihmisen, olisi ihmisenkin syytä tuntea Jumala. Tämä tunteminen pitää osoittaa kunnioituksella. Ihmisen on ymmärrettävä, että pyhän Jumalan edessä hän on mitätön ja että kaikki hyvä tulee Jumalalta. Ihmisen on tunnustettava Jumala Jumalaksi ja osoitettava hänelle kunnioitusta. ”Tee [*basmalasta*] väline armon hankkimiseksi”, opettaa Nursi.¹⁷⁷ Ihminen pääsee käsiksi Jumalan armoon alistumalla Jumalan eteen ja tunnustamalla hänet

¹⁷³F 136. [*Vahset-i mutlakadan ve hadsiz ihtiyâcâtın elemlerinden kurtul*. (R 100).

¹⁷⁴Islamin mukaan viimeisenä päivänä ihminen joutuu viimeiselle tuomiolle ja hänet tuomitaan joko paratiisiin tai kadotukseen. Koraani käyttää kadotuksesta muiden ohella käsitteitä *ğahannam* (vrt. hepr. *gehinnom*) sekä *an-nār* (tuli). Kuoleman jälkeen jumalattomat ja pahat ihmiset joutuvat kadotukseen eli helvettiin, ellei Jumala armahda heitä. Helvetissä he joutuvat kärsimään ikuista tuskaa liekeissä, joiden polttoaineena ovat ”kivet ja ihmiset” (suura 66:6). Schirmmacher 1994a, 188–201. Stieglecker 1962, 768–771.

¹⁷⁵Schirmmacher 1994b, 65–66.

¹⁷⁶F 136.

¹⁷⁷F 136–137, R 100.

ainoaksi Jumalaksi. Islamissa juurikin alistuminen Jumalan tahtoon ja uskotunnustus: ”Ei ole muuta Jumalaa kuin Jumala.”, ovat uskonnonharjoittamisen ytimessä. Näin Nursin näkemys edustaa yleistä sunnalaista islamia. Nursi jatkaa *basmalan* pohtimista ja kutsuu *basmalaa* Koraanin tiivistelmäksi:

[*Basmala*] [...] on Koraanin lyhyt ja tarkka tiivistelmä ja tästä johtuen tämän mahtavan salaisuuden sinetti ja tulkki. Ihminen, joka sen ymmärtää, voi matkustaa läpi jumalallisen armon tasojen. Ja ihminen, joka saa tämän tulkin puhumaan, voi oppia Jumalan armon salaisuuksista ja katsella jumalallisen laupeuden ja myötätunnon valoja.¹⁷⁸

Mielenkiintoisella tavalla Nursi yhdistää Koraani-uskollisuuden ja sufilaisen taustansa. Hän ottaa Koraanin *basmalan* lähtökohdaksi, mutta puhuu siihen syventymisestä mystisenä matkana läpi ”Jumalan armon tasojen”. Vankeutensa aikana Nursilla oli paljon aikaa lukemiseen ja mietiskelyyn. Vaikuttaa siltä, että hän käytti aikansa syventymällä yhä enemmän ja enemmän Koraanin äärellä ”Jumalan armon salaisuuksiin”. Kuitenkin jo heti seuraavassa lauseessa¹⁷⁹ Nursi tuomitsee ekstaattisen sufilaisuuden. Nursille oli olennaista pysyä aina Koraanin äärellä ja sen oppilaana. Koraanin lauseiden mietiskely johtaa oikeisiin tuloksiin, kontemplaatioon vajoaminen sen sijaan saa aikaan ”todellisuuden vastaisia näkemyksiä”.¹⁸⁰

Nursin mukaan armo on ”välittäjä” tai ”välittäjä” (turk. *şefaatçi*) Jumalan ja ihmisen välissä.¹⁸¹ Ihmisen tehtävä on löytää tämä välittäjä. Välittäjä-armo on löydettävissä luonnollisessa ilmoituksessa, kasveissa, eläimissä, luonnonilmiöissä ja luonnon hienosäädössä. Luonto todistaa Nursin mukaan Jumalasta ja nimenomaan Jumalan ykseydestä. Kuten jo aiemmin, Nursi puhuu Jumalan armon ”sinetistä” ja Jumalan ykseyden ”leimasta” luonnossa (turk. *hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet*). Tämä sama leima on myös ihmisessä itsessään: Ihminen on leimattu ”Jumalan nimillä” ja Jumala on lahjoittanut ihmiselle koko maailmankaikkeuden.¹⁸² Jumalan armosta ihminen pystyy näkemään Jumalan ykseyden luomakunnan moneuden takana.¹⁸³ Armo ”nostaa” ihmisen Jumalan läsnäoloon, armosta ihmisestä tulee, kuten sanottu, ”Jumalan

¹⁷⁸bismi 'llâhi 'r-rahmâni 'r-rahîmi *Kur'ân'ın mücmel bir hülâsası olduđu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin ünvanı ve tercümanı olmuş. Bu ünvanı eline alan, rahmetin tabakatında gezebilir. Ve bu tercümanı konuşuran, esrar-ı rahmeti öğrenir ve envâr-ı Rahîmiyeti ve şefkati görür.* F 139, R 103.

¹⁷⁹F 139.

¹⁸⁰F 139.

¹⁸¹F 137, R 101.

¹⁸²F 137–138, R 101.

¹⁸³F 139, R 103.

ystävä, puhuttelun kohde ja rakastettu palvelija”. Ihminen ei itse voi lähestyä Jumalaa, mutta Jumalan armo tuo Jumalan lähelle ihmistä.¹⁸⁴ Tämä on tapahtunut ennen kaikkea profeetta Muhammadissa, jota Nursi kutsuu Koraania mukailleen ”koko maailman armoksi”.¹⁸⁵ Rukoilemalla Jumalan siunausta Muhammadille ihminen voi päästä käsiksi armoon. Tällainen rukous on Nursin mukaan suorastaan ”armonväline”.¹⁸⁶ Nursille siis armo on välittäjä Jumalan ja ihmisen välillä. Armo korottaa ihmisen Jumalan luo ja saa ihmisen näkemään ja ymmärtämään Jumalan työn ja armon luomakunnassa. Profeetta Muhammad on väline, jolla pääsee käsiksi armoon, sillä Muhammad on tuonut Koraanin, Jumalan täydellisen ilmoituksen. Nursilla korostuu näin kaksi armon saavuttamisen tietä: yleisen ilmoituksen kautta ja toisaalta profeetta Muhammadin ja Koraanin kautta. Sekä luonto että Koraani viittaavat Nursin mukaan samaan, yhteen, ainoaan Jumalaan, joka on Armollinen Armahtaja. Ajatus siitä, että luonto johtaa ihmisen Jumalan luokse tai että luonnon kautta ihminen voi ymmärtää jotakin Jumalan suuruudesta ja ykseydestä, toistuu Nursin tekstissä jatkuvasti. Milloin Nursi ihmettelee eläimien ja kasvien nerokasta suunnittelua¹⁸⁷, milloin maapallon elämän mahdollistavan sijainnin hienosäätöä¹⁸⁸. Nursi sanoo myös aivan suoraan, että ”maapallo on kirjan sivu” ja että maailmankaikkeus on ”Koraani”.¹⁸⁹ Läntisen teologian käsittein ilmaistuna Nursin mukaan sekä yleinen ilmoitus eli luonto ja erityinen ilmoitus eli Koraani todistavat samasta Jumalasta ja hänen armostaan.

Nursin Jumala on selvästi kiinnostunut ihmisestä. Nursi tulkitsee luomisen siten, että Jumala on rakastanut ihmistä ja siksi halunnut lahjoittaa tälle kauniin ja toimivan luomakunnan.¹⁹⁰ Sunnalaisen islamin mukaan Jumalalla ei ole teoissaan muuta motivaatiota kuin hänen oma pyhä tahtonsa. Jumala ei ole ihmisen

¹⁸⁴F 141.

¹⁸⁵F 141, R 104.

¹⁸⁶F 141, R 104.

¹⁸⁷F 339, 341, 351.

¹⁸⁸F 397.

¹⁸⁹F 400–401.

¹⁹⁰Nursi katsoo, että luomakunta on luotu ihmistä varten, Jumala on armosta halunnut tehdä ihmiselle hyvän maailman. Olisi mielenkiintoista esittää Nursille klassinen teodikean ongelma ja kuulla hänen vastauksensa siihen: Nursi näkee luomakunnan läpeensä hyvänä ja kauniina ja se on kokonaan Jumalan armoa ja tekoa. Miten siis selittyvät luonnonkatastrofit, sairaudet ja muut kärsimykset? Jos kerran Jumala on kaikkivaltias ja hyvä, miten selittyvät maailmassa tapahtuvat pahat asiat? Nursi itse vietti suuren osan elämästään arestissa ja vankilassa, joten hän varmasti päätyi pohtimaan asiaa. Tyytyikö hän suufilaiseen näkemykseen, että kärsimykset ovat Jumalan lähettämiä koettelemuksia ja näin Jumalan armon ja rakkauden osoituksia vai kehittikö hän toisenlaisen vastauksen? Tämä mielenkiintoinen kysymys jää mahdollisen jatkotutkimuksen ratkaistavaksi.

saavutettavissa eikä kiinnostunut ihmisestä ihmisen tähden. Olisi Jumalan alentamista väittää, että hän tekee jotakin muusta syystä kuin itsensä tähden. Ihminen ja Jumala ovat jyrkästi erillään toisistaan. Jumala on ilmoittanut itsensä ihmiselle ja ihmisen osa on ottaa tämä ilmoitus vastaan ja palvoa Jumalaa. Toisaalta Koraani on täynnä lupauksia Jumalan avusta ja siunauksesta, armosta ja laupeudesta. Jumala on lähempänä ihmistä kuin tämän oma ”kaulavaltimonsa” (suura 50:16). Armossaan Jumala haluaa auttaa ihmistä ja pelastaa tämän.¹⁹¹ Näin islamin käsitys Jumalan ja ihmisen suhteesta on monimutkainen. Toisaalta voidaan sanoa, että islamin Jumala on etäinen, mutta toisaalta Koraani väittää hänen olevan lähellä ihmistä. Jumalaa ei mikään sido, pyhydessään hän on kaiken yläpuolella, mutta hän haluaa armossaan auttaa ihmistä. Molemmat korostukset ovat löydettävissä Koraanista. Riippuu islamin suuntauksesta, kumpaa puolta halutaan korostaa. Nursin Jumala on ehdottomasti armollinen ja laupias. Hän on kiinnostunut ihmisestä, rakastaa ihmistä ja ihminen saa ”kylpeä Jumalan armon säteissä”. Nursi näkee luomakunnassa runsaasti Jumalan hyvyyttä ja maailmankaikkeuden ihmeiden tarkastelu on hänelle Jumalan armon tarkastelua. Mikro- ja makrokosmos julistaa Nursille Jumalan suurta armoa ja laupeutta. Tämä on jälleen viittaus luomisen armoon, joka on Nursin yksi tärkeimmistä teemoista ja toistuu hänen tekstissään yhtenä. Nursin sufilaiset vaikutteet näkyvät hänen korostuksissaan ihmisen ja Jumalan läheisestä suhteesta. Sufi-mystikot kulkevat ”tietä” (arab. *tariqa*) kohti lähempää suhdetta Jumalaan, jopa kohti Jumalaan yhtymistä. Mystiseen tiehen kuuluu erilaisia askelia, joita ovat kääntymys (arab. *tawba*), köyhyys (*faqr*), luottamus Jumalaan (*tawakkul*), kärsivällisyys (arab. *sabr*; vastoinikäymiset ovat vain koettelemuksia, joilla kilvoittelijaa testataan ja siksi Jumalan armon osoituksia), tyytyväisyys ja kiitollisuus (*šukr*), rakkaus Jumalaan ja lopulta oppoaminen tai yhtyminen Jumalaan (*qabd*). Pahimpia vastuksia tiellä on ”Minä” (arab. *nafs*, oikeastaan ”alempi järki”, ”sielu”), jonka myös Nursi myönsi epäjumalakseen, jota oli kumartanut ennen kääntymystään (ks. luku 2.2). Sufilaiseen uskossa kasvamiseen kuuluu ”sydämen kohdistaminen Jumalaan”, ”kaipuu Jumalaa kohtaan”, ”ihmisen itsensä luovuttaminen, niin että vain Jumala antaa ilon ihmissydämelle” ja ”oman tajunnan sammuminen ja täydellinen yhtyminen Jumalaan”.¹⁹² Kun lukee Nursin tekstiä ”tarpeiden sammuttamisesta” ja Jumalan rakkaudesta ihmiseen sekä ihmisen rakkaudesta

¹⁹¹Schirmacher 1994a, 217–228.

¹⁹²Schirmacher 1994b, 65–66.

Jumalaa kohtaan, huomaa väistämättä hänen sufilaisen taustansa. Myös Muhammadin siunaaminen armon saamiseksi on tunnettua sufilaisuudesta.¹⁹³ Toisaalta Nursi torjuu ekstaattisen sufilaisuuden jyrkästi. Nursia ei siis voi kategorisoida perinteiseen sufilaisuuteen vaan hänen teologiansa on nähtävä omintakeisena sunnalaisena islamina, jossa on sufilaisia vaikutteita. On hyvin todennäköistä, että Nursin pitkä vankilassa vietetty aika sai hänet etsimään Jumalaa sufilaiseen tyyliin myös kärsimysten keskeltä¹⁹⁴ ja tyytymään vähään¹⁹⁵.

3.3 Salama 17: Nursi anoo armoa

Salama 17 koostuu viidestätoista ”merkinnästä” (turk. *nota*), jotka käsittelevät monia erilaisia aiheita. 17. Salaman johdannossa Nursi kirjoittaa, että hän oli alun perin kirjoittanut Salaman sisällön arabiaksi ja vain itsellensä vuonna 1921. Tästä syystä Salama koostuu lyhyistä luvuista, ”merkinnöistä”. Myöhemmin Risalea kirjoittaessaan Nursi halusi jakaa ajatuksensa lukijoilleen ja siitä syystä hän käänsi lyhyet merkintänsä turkiksi, samalla muokaten niitä. Alkuperäinen kirjoitusajankohta on sikäli merkittävä, että se sijoittuu juuri Nursin hengellisen heräämisen aikaan, jolloin ”vanha Said” muuttui ”uudeksi Saidiksi”. Johdannossa Nursi kirjoittaa: ”[N]ämä ajatukset muodostavat ensimmäisen Uuden Saidin aikaansaannoksen...”¹⁹⁶ Nursin merkinnät käsittelevät muun muassa hengellisen asettamista maallisen edelle¹⁹⁷, katoavaisuutta¹⁹⁸, modernien aatteiden turmiollisuutta¹⁹⁹, luopioiden surmaamista²⁰⁰, velvollisuuksia²⁰¹, luonnollisia jumalatodisteita²⁰², profeettoja²⁰³, Jumalan koettelemisen mielettömyyttä²⁰⁴, syyn ja seurauksen suhdetta ja Jumalaa kaiken perimmäisenä syynä²⁰⁵ ja Jumalan ykseyttä²⁰⁶. Näiden hajanaisten teemojen keskellä esiintyy tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen merkintä numero kaksitoista.²⁰⁷ Kyseessä on Nursin rukous, jonka hän omien sanojensa mukaan kirjoitti ylös ”kolmetoista vuotta sitten, kun myllertävän hengen myrskyn kautta vanhan Saidin nauru muuttui uuden Saidin

¹⁹³Schirmacher 1994b, 73.

¹⁹⁴Esim. F 170–171.

¹⁹⁵Esim. F 189–199.

¹⁹⁶F 157.

¹⁹⁷F158.

¹⁹⁸F 159.

¹⁹⁹F 160–166.

²⁰⁰F 168–169.

²⁰¹F 170–171.

²⁰²F 172–173, 176.

²⁰³F 174–175.

²⁰⁴F 179.

²⁰⁵F 180–184.

²⁰⁶F 185.

²⁰⁷F 177–178. R 132–134.

itkuksi”.²⁰⁸ Vahide huomauttaa Risalen englanninkielisen käännöksen alaviitteessä, että kyseessä oli vuosi 1920 tai 1921, eli ajankohta liittyy Nursin hengelliseen heräämiseen. Kappaleessa Nursi rukoilee Jumalalta armoa ja katuu syntejään:

Oi armollinen Herrani ja antelias Luojani! Koska olen tehnyt virheellisiä valintoja elämäni ja nuoruuteni ovat menneet hukkaan, ja kaikki, mitä minulle niiden hedelmänä on jäänyt, ovat tuskaisat syntini, nöyryyttävät suruni ja harhaanjohtavat epäilykset. Olen lähellä hautaa häpeä kasvoillani tämän raskaan taakan tähden ja sydämeni on sairas...²⁰⁹

Nursi katuu syvästi koko mennyttä elämäänsä. Hän kokee kaiken tähänastisen elämänsä ja toimintansa olleen harhaan johdettua ja turhaa. Nursi kokee, että hänen nuoruutensa on mennyt hukkaan. Hukkaan heitetyllä elämällä Nursi tarkoittaa poliittista aktiivisuuttaan ja liiallista järjen varassa elämistään. Vanha Said pyrki liittoutumaan maallisten tieteiden kanssa, mutta Uusi Said halusi elää yksin Koraanin johdattamana hengellistä elämää. Nyt Nursi näkee kaiken vanhan elämänsä suurena syntinä. Hän kokee aitoa surua ja suorastaan fyysistä kipua, koska kokee rikkoneensa Jumalan tahtoa vastaan. Nursi uskoo olevansa ”lähellä hautaa”, hänen hengellinen tuskansa on niin suuri, että hän uskoo kuolevansa. Nursi jopa epäilee olevansa kadotettu: ”Hauta on ensimmäinen pysäkki tiellä tästä katoavaisesta valtakunnasta ikuiseseen erossa olemiseen; se on ensimmäinen ovi, joka avautuu ikuisuuteen.”²¹⁰ Nursi ymmärtää olevansa liian kiinnittynyt ”tämänpuoleisen valtakuntaan”. Samalla hän on myös ymmärtänyt tämänpuoleisen olevan katoavaista. Maailma on julma ja paha: ”Tämä maailma on äärimmäisen julma ja petollinen, erityisesti minun kaltaisilleni, joilla on sielut, jotka ohjaavat pahaan.”²¹¹

Synnintunnustuksen jälkeen Nursi anoo armoa:

Lähestyessäni hautaani minä huudan Sinun armosi hoviin ruumiini mykällä kielellä ja henkeni puhetaitoisella kielellä: ”Armoa! Armoa! Kaikkein Hyvin, Kaikkein armollisin! Pelasta minut syntieni häpeältä!”²¹²

Nursin anominen jatkuu, hän huutaa: ”Armoa! Armoa!” (turk. *el-aman*) vielä kahdesti ensimmäisen huudahduksen jälkeen. Nursi pyytää Jumalaa ensin

²⁰⁸F 177. R 133.

²⁰⁹F 177. *Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sâ-i ihtiyarım la ömrüm ve gençliğim zayı olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemeler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb...* R 133.

²¹⁰F 177. *O kabir, bu dâr-i fâniden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.* R 133.

²¹¹F 177. *Hususân benim gibi nefis-i emmâreyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır.* R 133.

²¹²F 177. *Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nidâ ediyorum: "El-aman, el-aman! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!"* R 133.

päästämään hänet hänen ”syntien häpeästä”, sitten ”syntien raskaasta taakasta” ja vielä viimeiseksi ”syntien inhottavalta seuralta”.²¹³ Samalla Nursi ikään kuin tekee matkaa yhä syvemmälle hautaansa. Ensimmäisen huudahduksen yhteydessä hän oli haudan lähellä, toisen huudahduksen yhteydessä hän ”seisoo hautansa äärellä” ja kolmannella huudahduksella ystävät ja hautajaisvieraat ovat jo lähteneet ja Nursi on kääritty kuolinvaatteeseen ja laskettu hautaan. Samalla myös Nursin anominen ja huudot kovenevat:

Armoa! Armoa! Kaikkein armahtavin! Kaikkein armollisin! Kaikkein Hyvin!
Oikeamielinen Tuomari! Päästä minut syntieni inhottavalta seuralta! Avarra asumukseni!
Jumalani! Sinun armosi on turvapaikkani. Sinun Rakastamasi, Koko Maailman Armo
[profeetta Muhammad], on väline sinun armoosi. Minä valitan, en sinua vaan sieluani ja
tilaani.²¹⁴

Nursi haluaa palata takaisin Jumalan yhteyteen: ”[Olen] kuin karannut orja; mutta neljäkymmentä vuotta myöhässä hän on katunut ja haluaa palata Sinun hoviisi. Hän etsii pakopaikkaa sinun armostasi. Hän tunnustaa lukuisat syntinsä ja virheensä.”²¹⁵ Jumala on Nursille ainut pakopaikka: ”Jos et Sinä minua hyväksy, niin kenen ovelle voin sitten mennä? Mitä muita ovia on? Sinua lukuun ottamatta [...] ei ole ketään...”²¹⁶ Nursi päättää vuodatuksensa islamin uskontunnustukseen: ”Todistan ettei ole muuta jumalaa kuin Jumala ja todistan, että Muhammad on hänen lähettiläänsä...”²¹⁷

Nursin rukouksesta voidaan päätellä jotakin hänen armokäsityksestään. Ensinnäkin, syntinen ihminen tarvitsee armoa. Hän tarvitsee armoa pelastuakseen kuolemalta ja myös kadotukselta. Nursille synneillä ja harhaanjohtetulla elämällä on hyvin konkreettinen vaikutus: synti tuhoaa ihmisen ja vie hänet hengelliseen kuolemaan, ruumiilliseen kuolemaan ja lopulta ”ikuiseen erossa olemiseen”, kadotukseen. Toiseksi, Jumala yksin voi armahtaa syntisen: ”Sinua lukuun ottamatta ei ole ketään.” Armahtaminen perustuu yksinomaan Jumalan olemukseen ja yksinomaan Jumalan tahtoon:

Jos täydellisestä armostasi Sinä hyväksyt hänet [Nursin], jos Sinä annat hänelle anteeksi ja armahdat hänet, se sopii sinulle. Sillä Sinä olet Kaikkein Armollisin Armollisista.²¹⁸

²¹³F 178.

²¹⁴F 178. *El-aman, el-aman! Ya Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyân! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar! Yerimi genişlettir! İlâhî, Senin rahmetin melceimdir ve Rahmeten li'l-Âlemîn olan Habibin, Senin rahmetine yetişmek için vesilemdir. Senden şekvâ değil, belki nefsimi ve halimi Sana şekvâ ediyorum.* R 134.

²¹⁵F 178.

²¹⁶F 178.

²¹⁷F 178.

²¹⁸F 178. *Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen, mağfîret edip rahmet etsen, zaten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin.* R 134.

Anteeksiantaminen tarkoittaa Nursille, että Jumala ei ota huomioon hänen syntejään. Jumala ikään kuin unohtaa synnit ja kaiken menneen. Tämä perustuu Jumalan tutkimattomaan olemukseen: Jumala on ”armollisista armollisin” ja ”armahtava ja laupias”. Nämä Jumalan määreet toistuvat Koraanissa lukuisia kertoja ja niihin Nursi vetoaa synnintuskansa keskellä. Armo on Nursille syntien unohtamista ja peittämistä. Armo ja anteeksianto perustuvat siis subjektiivisesti Jumalan tahtoon: Jumala armahtaa kenet tahtoo. Kolmanneksi, syntisen ihmisen osa pyhän Jumalan edessä on alistuminen. Nursin rukous osoittaa tämän hyvin. Asteittain Nursin rukous saa lisää intensiteettiä, hänen epätoivonsa kasvaa ja samalla hän tekee itsensä yhä pienemmäksi Jumalan edessä. Nursin rukousta lukiessa on helppo nähdä Nursi heittäytyneenä maahan kasvoilleen rukoilemaan. Nursi tunnustaa täydellisen riittämättömyytensä:

Oi Luojaani [...]! Luotu olentosi ja palvelijasi nimeltä Said on sekä kapinallinen että voimaton, varomaton, tietämätön, sairas, alhainen, syntinen, ikääntynyt, väärintekijä ja kuin karannut orja.²¹⁹

Täydellinen alistuminen Jumalan tahtoon on islamin peruselementti. Alistuminen on muslimin dialoginen vastaus Jumalan suuruudelle ja pyhyydelle. Kun muslimi tunnistaa oman syntisyytensä ja Jumalan pyhyiden, hän alistuu ja antautuu Jumalan tahtoon. Näin myös Nursi tekee rukouksessaan. Hyläten kaiken oman järkeilynsä, Nursi päättää rukouksensa islamin uskontunnustukseen. Näin Nursi haluaa antautua itseään suuremman varaan ja turvata uskonnon ensimmäiseen pylväaseen, joka summaa koko islamin sisällön: ”Tunnustan ettei ole muuta jumalaa kuin Jumala ja Muhammad on hänen lähettiläänsä.” Nursi näkee itsensä kuin karanneena orjana, joka palaa taivaallisen Majesteetin hoviin. Orja voi saada Majesteetin tahdosta anteeksi tai sitten ei. Joka tapauksessa hän pysyy Majesteetin edessä mitättömänä orjana, joka kumartaa päänsä ja tekee Herransa tahdon ja alistuu siihen. Tähän on tyytyminen, muuta pakopaikkaa Nursin mukaan ei ole.

Kappaleessa Nursi keskittyy ennen kaikkea soteriologisen armon kategoriaan. Nursin käsitys soteriologisesta armosta saa näin laaja-alaisemman merkityksen: pelastuminen tarkoittaa pelastumista kadotuksesta, mutta pelastuminen voidaan ymmärtää myös pelastumisena hengellisestä kuolemasta ja ruumiillisesta kuolemasta sekä häpeästä. Nursille hengellinen tuska syntien tähden on niin suuri, että se vie ihmisen hautaan. Tästä pelastumiseen tarvitaan Jumalan

²¹⁹F 178. *Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun ve masnuun ve abdin, hem âsi, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alil, hem zelil, hem müsi', hem müsin, hem şakî, hem seyidinden kaçmış bir köle olduğu halde.* R 134.

armoa. Armon saavuttamiseksi vaaditaan täydellistä alistumista Jumalan edessä, synnin tunnustamista ja aitoa katumusta.

3.4 Sairaus ja vanhuus ovat armoa

Nursi pohtii sairauden merkitystä useassa kohdassa Risalea ja erityisesti toisessa ja 25. Salamassa. Hyvin samanlaisin perustein Nursi myös käsittelee vanhuutta ja sen vaivoja Salamassa 26. Nursi itse sairasti paljon²²⁰ vankeutensa aikana, varsinkin sen loppuvaiheessa. Sairaus on yleisinhimillinen ongelma, joka vaatii teologista ratkaisua. Viime kädessä on kysymys klassisesta teodikean ongelmasta: miten kaikkivaltias, hyvä ja armollinen Jumala voi sallia pahaa ja kärsimystä maailmassa? Mikäli Jumala ei halua poistaa kärsimystä, hän ei ole täydellisen hyvä, mikäli Jumala ei kykene poistamaan kärsimystä, hän ei ole täydellisen kaikkivaltias. Nursi haluaa teksteillään lohduttaa sairaita ystäviään ja myös opastaa lukijoitaan oikeaan suuntaan. Muslimin ei kuulu sairaudenkaan sattua valittaa Jumalalle vaan tyytyä osaansa. Sairaudessa on sen sijaan nähtävä Jumalan käden jälki ja Jumalan lähettämä koettelemus, joka koituu uskovan rakennukseksi ja ansioksi. On mielenkiintoista, että Nursi näkee kärsivällisyyden sairastaessa suuresti ansiollisena hyvänä tekona. Ulkoiset sairaudet pysäyttävät ihmisen ja kääntävät hänen katseensa omaan kuolevaisuuteen ja tuonpuoleiseen. Ihminen löytää aikaa keskittyä hengellisiin asioihin, kun sairaus pakottaa hänet olemaan paikallaan. Nursi näkee ulkoiset sairaudet myös vertauskuvina sisäisille, hengellisille sairauksille. Vastaavasti myös korkea ikä ja sen tuomat vaivat ovat Nursin mukaan armoa. Kuten sairaus yleensä, myös vanhuuden vaivat erikseen tuovat ihmiselle hengellisiä ansioita, jos tämä suhtautuu niihin oikein. Samoin vanhuus kääntää ihmisen katseen kuolemaan ja iankaikkisuuteen. Nursin mukaan vanhuus vaivoineen on armoa. Käsitellen seuraavaksi Nursin näkemyksiä sairauden armosta, ensin toisessa Salamassa ja sitten 25. Salamassa. Sen jälkeen käsitellen Nursin näkemyksiä vanhuuden armosta Salamassa 26.

Toisessa salamassa Said Nursi pohtii Koraanin Jobin kohtaloa ja hänen lausahdustaan: ”Totisesti, onnettomuus on minua kohdannut, mutta Sinä olet kaikkein armollisin armonosoittajista.” (suura 21:83) Kuten Raamatun Job, myös Koraanin Job joutui kärsimään raskaista sairauksista. Jobin ulkoiset sairaudet ja vaivat ovat Nursille esikuvaa ihmisen sisäisistä hengellisistä sairauksista ja sielun

²²⁰F 277.

vaivoista.²²¹ Syntisairaus tuhoaa ihmisen sydämen, kuten märkivät haavat olivat tuhota Jobin ruumiin. Vain Jumalan armosta ja anteeksiantamuksesta ihminen voi pelastua syntisairaudelta.²²² Toisaalta Nursin mukaan Job on ihmiselle myös esimerkki kärsivällisyydestä. On Jumalan armoa, että ihminen saa sairastaa, sillä kun ihminen sairautessaan alistuu kärsivällisesti Jumalan tahtoon, hänen kaikki aikansa lasketaan moninkertaisesti ansioksi: yksi minuutti kärsivällistä Jumalan odottamista sairautessa vastaa kokonaista päivää rukoillen.²²³ Ihmisen tulee siis kiittäen ottaa vastaan sairaudet Jumalalta, sillä niiden kautta ihminen voi ansaita lyhyen elämän aikana paljon enemmän ansioita Jumalan edessä kuin hurskas ihminen jatkuvalla hartaudenharjoituksella.²²⁴ Nursi tiivistää näkemyksensä lauseeseen: ”Ylistys Jumalalle joka tilasta, paitsi epäuskosta ja harhasta.”²²⁵

Ihminen ei saa Nursin mukaan murehtia menneitä kärsimyksiä eikä myöskään pelätä tulevia. Sen sijaan ihmisen on keskityttävä nykyhetkeen ja pantava toivonsa Jumalan armoon. Nursi neuvoo sairasta ystäväänsä:

Pane liikkeelle kaikki voimasi tätä käsillä olevaa hetkeä varten, ja ajattele Jumalan armoa, palkintoa tuonpuoleisessa ja sitä, kuinka katoavainen elämäsi muuttuu pitkäkestoiseen ja ikuiseen muotoon. Sen sijaan että valitat katkerasti, kiitä riemuisasti.²²⁶

Jumalan armo auttaa ihmistä kestäämään sairauden tuskan. Palkinto kärsimyksestä seuraa kuoleman jälkeen, ja sairaus vain edistää tämän palkinnon saamista, kun sairaus otetaan kiittäen vastaan: ”[...] [S]airaus [...] ei ole epäonnea, kuten sanottu, vaan ennemminkin Jumalan suosion osoitus ja puhdistumisen väline.”²²⁷ Erikoisella tavalla Nursi puhuu toisaalta armosta että ansiosta. Nursi myös sanoo, että Jumalan armo on ”palkinto tuonpuoleisessa”. Nursin armo-ansio-käsitteistö vaikuttaa ristiriitaiselta.

Toisinaan sairaudet ovat Jumalan lähettämiä varoituksia. Nursin mukaan on Jumalan armoa, että hän lähettää sairauksia ohjaamaan ihmiset takaisin itsensä luo.²²⁸ Näin ollen on Jumalan herjaamista, jos nousee Jumalan lähettämää koettelemusta vastaan loukkaavalla tavalla: ”Joka kritisoi Jumalan päätöksiä lyö päänsä alasinta vasten ja murtaa päänsä. Joka syyttää Jumalan armoa tulee

²²¹F 22.

²²²F 22.

²²³F 21–24.

²²⁴F 24–25.

²²⁵F 24.

²²⁶F 26.

²²⁷F 26.

²²⁸S 26–27.

vääjäämättä menettämään armon.”²²⁹ Sairauksien tarkoitus on ohjata ihminen takaisin Jumalan yhteyteen.

Nursille sairaus ei siis ole lainkaan paha asia vaan Jumalan armon osoitus. Fyysinen sairaus ei ole mitään hengellisen sairauden rinnalla: synti ja hengellinen välinpitämättömyys ovat Nursin mukaan sairauksia suuremmat ongelmat. Sairaus sen sijaan on armoa, sillä se voi tuottaa ihmiselle suuria hengellisiä ansioita, jos se otetaan oikein vastaan. Sairaus myös ohjaa ihmisen Jumalan luo, kun hän joutuu turvautumaan Jumalaan sairautessaan. Näin sairaus varoittaa ihmistä, jos hän on liikaa etääntynyt Jumalasta.

Nursi käsittelee samoja ajatuksia yksityiskohtaisemmin 25. Salamassa, joka on otsikoitu nimellä ”Viesti sairaille”.²³⁰ Salama sisältää 25 niin sanottua ”hoitoa” (turk. *devâ*) eli ajatusta siitä, miten sairauteen voisi suhtautua. Salama on hyvin löyhästi Koraanin jakeiden 2:156 ja 26:79–80 kommentaari.²³¹ Nursi käsittelee luvussa seuraavia tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia aiheita: sairaus on armoa ja tuo suuria ansioita²³², elämän tarkoitus on ansaita ikuinen elämä paratiisissa²³³, sairaus opettaa tuntemaan Jumalan²³⁴, sairaus on Jumalan armolahja²³⁵, sairaus opettaa ihmiselle katoavaisuutta²³⁶, sairaus opettaa arvostamaan terveyttä²³⁷ ja elämää²³⁸, sairaus puhdistaa ihmistä synneistä²³⁹, kuolema on portti armoon ja paratiisiin²⁴⁰, huolehtiminen on armon kritisointia: ihmisen tulevaisuus on ei-oleva, joten huolehtiminen on sulaa hulluutta²⁴¹, sairaus on aitoa rukousta²⁴², sairaus kääntää ihmisen ajatukset kuolemaan ja pysäyttää näin ihmisen²⁴³, sairaus

²²⁹F 27. Islamissa on keskusteltu kautta sen historian siitä, ovatko sairaudet Jumalan armoa: mu‘tazila-koulukunnan näkemyksen mukaan Jumala antaa ihmisille korvausta kärsimyksistä joko ajassa tai iankaikkisuudessa. Aš‘arīya-koulukunnan näkemyksen mukaan taas sairaudella ei tarvitse olla mitään syytä, sillä Jumala tekee mitä tahtoo, eikä hänellä ole mitään velvollisuuksia ihmistä kohtaan. Sairauden palkitseminen ei siis ole mitenkään välttämätöntä, vaikka toki Jumala niinkin voi tehdä halutessaan. Stieglecker 1962, 137–139.

²³⁰F 265.

²³¹ ”Niille, jotka koettelemusten heitä kohdatessa sanovat: ’Me kuulumme totisesti Jumalalle ja hänen luokseen me palaamme’” (suura 2:156). ”Hän joka antaa minulle syötävää sekä juotavaa. Ja sairastaessani Hän parantaa minut.” (suura 26:79–80).

²³²F 266.

²³³F 267.

²³⁴F 267–268.

²³⁵F 268.

²³⁶F 269.

²³⁷F 270.

²³⁸F 280.

²³⁹F 270.

²⁴⁰F 271.

²⁴¹F 272.

²⁴²F 273.

²⁴³F 274.

valmistaa ihmisen hyvään kuolemaan²⁴⁴ ja tekee profeettojen ja marttyyrien kaltaiseksi²⁴⁵, sairaus herättää lähimmäisenrakkautta ja myötätuntoa ihmisessä²⁴⁶, samoin sairaista huolehtiminen on profeetan sunnan mukaista ja hyvin ansiokasta toimintaa²⁴⁷, ja koska sairaus on armoa, ihmisellä ei ole oikeutta valittaa sairaudesta²⁴⁸. Nursi palaa luvun lopussa vielä päätteesiinsä: sairaus on Jumalan armoa ja vetää Jumalan armon puoleensa.²⁴⁹ Nursin mukaan Jumala esittelee itsensä joka suuran alussa ”Armollisena Armahtajana”. Jumalan armo on määrättömän suuri: jopa ikuinen elämä paratiisissa on vain ”yksi Hänen armonsa ilmenemismuoto”²⁵⁰. Jos kerran Jumalan armo on näin suuri, niin aivan varmasti sairaan huokaus Jumalan puoleen ”vetää puoleensa Hänen armonsa [...], joka korvaa kaiken muun.”²⁵¹ Koska Jumalassa on kaikki, niin Jumalan suosio tuo kaiken ihmisen luo.²⁵² Jumalan yhteyteen pääsee Nursin mukaan ”uskon ja alistumisen kautta”²⁵³.

Nursille sairaus on Jumalan armon osoitus. Nursi ylistää sairauden armollisuutta niin paljon, että siitä tulee hänelle suorastaan merkittävä väline armon saavuttamiseksi ja lisäämiseksi. Tämä sairauden armon ylikorostaminen voidaan ymmärtää kahdella tavalla, yleisinhimillisesti tai Nursin kontekstista käsin. Yleisinhimillisesti ajatellen sairaus on läsnä jokaisen ihmisen elämässä jossakin vaiheessa. Näin jokainen joutuu kohtaamaan sairauden ja kärsimyksen ja myös sen mukanaan tuoman klassisen teologisen ongelman eli teodikean ongelman: miksi kaikkivaltias ja hyvä Jumala sallii kärsimyksen? Nursin elämää ajatellen voidaan myös nähdä ongelman ajankohtaisuus hänen elämässään: Nursi itse joutui paljon kärsimään elämänsä aikana ja myös hänen seuraajansa, ennen kaikkea Anatolian maaseudun köyhät ihmiset, kärsivät jatkuvasti erilaisista sairauksista, joihin ei välttämättä ollut hoitoa tai hoito oli liian kallis. Näin ollen ihmisten oli tyydyttävä tilaansa. Tämä vaati hengellisen selitysmallin, sillä muuten sairaudet voivat johtaa siihen, että ihminen katkeroituu kaikkivaltiasta

²⁴⁴F 274.

²⁴⁵F 275.

²⁴⁶F 276.

²⁴⁷F 277.

²⁴⁸F 278.

²⁴⁹F 282.

²⁵⁰F 282. *[E]bedî bir hayattaki Cennet, bütün mehâsiniyle bir cilve-i rahmeti olan...* R 220.

²⁵¹F 282. *Onu tanıyıp hastalığın lisan-ı acziyle niyazın, elbette senin bu gurbetteki kimsesizlik hastalığın, herşeye bedel Onun nazar-ı rahmetini sana celb eder.* R 220.

²⁵²F 282.

²⁵³F 282. *Asıl gurbette, kimsesizlikte kalan odur ki, iman ve teslimiyetle Ona intisap etmesin veya intisabına ehemmiyet vermesin.* R 220.

Jumalaa kohtaan, jonka sallimatta mitään maailmassa ei tapahdu ja joka näin ollen on myös sallinut sairauden. Nursi näki elämäntehtäväkseen vahvistaa muslimien uskoa ja siksi hänen oli puututtava teodikean ongelmaan.

Nursin tyyli toisessa ja 25. Salamassa on sielunhoidollinen ja opettava, toisinaan myös ankaran kehottava. Hän haluaa ohjata seuraajansa oikealle tielle, eli siis vahvistaa heidän uskoaan Jumalaan. Islamilaiseen uskoon kuuluu aina vahvasti alistuminen Jumalan tahtoon. Sairaus on erityinen tilanne, joka vie ihmisen mukavuusalueensa ulkopuolelle ja koettelee ihmisen uskoa. Voi olla vaikeaa alistua sellaisen Jumalan tahtoon, joka näyttäisi lyövän ihmistä sairaudella. Näin tarvitaan erityinen teologinen selitysmalli, sairauden armo, joka selittää, miksi Jumala sallii sairauden. Nursi näkee sairauden hengellisesti ansiollisena, jos sairas suhtautuu siihen oikein. Näin paha käännetään moninkertaiseksi hyväksi: minuutti rukousta sairastaessa on kuin päivän rukous terveenä. On myös loogista, että sairaus ja potentiaalinen kuoleman läheisyys saa ihmisen pohtimaan elämänsä merkitystä, kuolemaansa ja tuonpuoleista. Ihminen joutuu kohtaamaan kolme perustavanlaatuisinta pelkoaan: kuoleman pelon, kadotuksen pelon ja elämän merkityksettömyyden pelon. Näihin pelkoihin Nursi tarjoaa ratkaisuksi Jumalan armoa, joka Nursin mukaan on ääretön, ja jota koko Koraani vakuuttaa. Armostaan Jumala haluaa auttaa heikkoa ihmistä. Jumalan armo on subjektiivista, hän armahtaa ihmistä itsensä tähden, koska hän haluaa niin tehdä. Vastaavasti Nursi kritisoi ankarasti niitä, jotka sairauden sattuessa syyttävät Jumalaa.²⁵⁴ He halveksivat Nursin mukaan Jumalan armoa ja he jäivät todella yksin ja heille sairaus tosiaan koituu tappioksi. Ne taas, jotka alistuvat Jumalan tahtoon sairaudessa, saavat paljon mahdollisuuksia hankkia ansioita, sillä sairaus ja kärsimys ohjaavat Nursin mukaan ihmisen rakastamaan lähimmäistään ja opettavat myötätuntoa. Myös sairaista huolehtivat saavat paljon hengellisiä ansioita.

Nursin perusteluja lukiessa herää kysymys, miten sitten on laita ihmisen, joka on täysin sairauden murtama ja jolla ei ole voimaa kiittää Jumalaa sairaudesta tai joka musertuu sairauden alle niin, että on vihoissaan Jumalalle. Jumalan armo on tarjolla vain niille ihmisille, jotka alistuvat, armo on tarjolla niille ihmisille, jotka pystyvät olemaan niin hyviä, että tekevät aloitteen. Armo ei saavuta ihmistä kun hän on vielä synnin tilassa. Ihmisen täytyy tehdä aloite Jumalan edessä ja sitten Jumala armahtaa, jos hän haluaa. Ensin tapahtuu Jumalan

²⁵⁴F 272.

puoleen kääntyminen, sitten Jumala armahtaa. Nursin selitysmalli vaikuttaa ristiriitaiselta: toisaalta Nursi puhuu ansioista, joita on hankittava Jumalan edessä, toisaalta pelastus on yksin Jumalan armosta. Nursin ajattelussa näyttäisi tässä kohtaa olevan paradoksi. Vaikuttaa siltä, että ihminen työstää itse itsensä omilla ansioillaan pelastuksen esitasolle ja Jumalan armo tuo pelastukseen sen, mikä siitä vielä puuttuu. Ristiriita tai paradoksi selittyy sillä, että islamissa ei ole perisyntiä, sen sijaan on vain eritasoisia tekosyntejä.²⁵⁵ Tekosynnit voidaan hyvittää ansioilla, joita saa hyvistä teoista. Ihminen on neutraali olento, joka voi vapaasti valita hyvän ja pahan välillä. Jumala on kutsunut ihmisen tekemään hyvää ja välttämään syntiä. Jos ihminen katuu syntejään, Jumala suuressa armossaan antaa ne anteeksi.²⁵⁶ Epäuskoisille armoa ei ole tarjolla. Jotta Jumala antaisi ihmiselle synnit anteeksi, on ihmisen aidosti kaduttava, hänen on päätettävä olla tekemättä samaa syntiä uudelleen ja jatkossa myös pidettävä kiinni päätöksestään.²⁵⁷ Pelastus on siis kiinni ihmisen teoista, joihin Jumalan armo tuo loppusilauksen. Pelastus on ihmisen ja Jumalan yhteistyön tulos (lat. *cooperatio*). Läntisen teologian käsitteiden mukaan Nursi edustaa kunnian teologiaa: ihmisen omat kyvyt riittävät siihen, että hän voi tehdä hyviä tekoja ja ansaita näin tilan, jossa voi saavuttaa Jumalan armon. Tätä tilaa kutsutaan islamissa alistumiseksi ja kuuliaisuudeksi.

Sairauden armon kanssa hyvin samaan tapaan Nursi puhuu myös vanhuuden armosta Salamassa 26. Salama sisältää joitakin kohtia, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkittäviä. Salama 26 koostuu alaluvuista, joista kukin esittää toivon näkökulman vanheneville ihmisille. Nursi itsekkin oli vanha tätä lukua kirjoittaessaan: ”Kunnioitetut vanhukset, veljet ja sisaret, jotka olette saavuttaneet kypsyyden! Kuten te, minäkin olen jo vanha.”²⁵⁸ Vanhuus tuo mukanaan monenlaista huolta ja murhetta, jopa masennusta. Salaman toisessa alaluvussa Nursi kuvaa omaa kokemustaan tällaisesta alakulon puuskasta:

Huomasin tulleen vanhaksi. Päivä oli tullut vanhaksi, samoin vuosi; myös maailma oli tullut vanhaksi. Järkytin vanhasta iästani huomattessani, että oman lähtöni hetki tästä maailmasta ja ero rakkaistani lähestyi.²⁵⁹

Epätoivon hetkellä kuitenkin ”yllättäen Jumalan armo avautui” Nursille ennen arvaamattomalla tavalla. Nursi ymmärsi, että Koraani todistaa ”sadassa kohdassa”

²⁵⁵Schirmmacher 1994a, 265.

²⁵⁶Schirmmacher 1994a, 266–267.

²⁵⁷Schirmmacher 1994a, 268.

²⁵⁸F 286.

²⁵⁹F 286. R 224.

Jumalan olevan armollinen armahtaja. Koraanin sana toi Nursille lohdutuksen ja muutti hänen masennuksensa toivoksi:

Vanhuudessamme nimittäin Hänen armonsä on suurin toivomme ja kaikkein voimallisın valo. Sen voi saavuttaa muodostamalla suhteen Kaikkein Armollisimpaan uskon kautta, ja suorittamalla viisi päivittäistä rukousta, ja olemalla tottelevainen Hänelle.²⁶⁰

Armon saavuttaminen on Nursin mukaan mahdollista muodostamalla suhde Jumalaan uskon kautta. Tässä on nähtävä Nursin sufilaisia vaikutteita. Jumalasuhteesta puhuminen ei ole kovin yleistä sunnalaisessa islamissa, joka on ennemminkin Jumalan ihmiselle asettamien velvollisuuksien suorittamista. Sen sijaan, kuten edellä luvussa 3.2 on jo todettu, mystisessä islamissa on mahdollista ja suositeltavaa etsiä suhdetta Jumalaan. Kuten aiemmissakin kohdissa, Nursille Jumala ei ole etäinen ja saavuttamaton olento vaan Jumala on yllättävän lähellä ihmistä armonsä kautta. Tämä suhde Jumalaan syntyy Nursin mukaan uskon kautta. Nursille usko yksin ei kuitenkaan riitä vaan lisäksi on suoritettava viisi päivittäistä rukousta ja muutenkin toteltava Jumalaa. Suhde ”yksin uskosta” ei ole siis koko totuus vaan lisäksi vaaditaan islamille tyypillinen alistuminen Jumalan tahtoon. Suhteesta puhuminen kuitenkin loiventaa asetelmaa, niin ettei Nursin kohdalla voida puhua totaalisen hierarkkisesta jumalasuhteesta. Tuo jumalasuhteeseen uskon kautta on perustana Nursin käsitykselle pelastuksesta. Usko taas syntyy Koraanin sanan kautta: ”Koska tämä Koraani, joka meillä on, on kaikkein ylistetyimmän Luojan sana [...] Hänen [...] armostaan, ja se on hänen tahtonsa ja hänen armonsä lähde, tukeutukaamme siihen.”²⁶¹ Nursi opettaa, että usko ja alistuminen Jumalan tahtoon ja Koraanin totteleminen ovat ”avain tähän aarrearkkuun”.²⁶² Nursi kuvaa, miten hänen itsensä ollessa masentunut vanhuudestaan johtuen, ”uskon valo, joka paistaa Koraanin taivaasta”²⁶³ tuli hänen avukseen. Koraanin herättämä usko muutti Nursin masennuksen ja kuolemanpelon iloksi. Nursin mukaan uskon kautta ihminen ymmärtää, että kuolema ei ole tie hautaan vaan tie ikuiseseen elämään. Ihminen on maan päällä

²⁶⁰F 286. *Kur'ân-ı Hakîmde yüz yerde "er-Rahmânü'r-Rahîm" sıfatlarıyla kendini bizlere takdim eden ve daima zeminin yüzünde merhamet isteyen zihayatların imdadına rahmetini gönderen ve gaybdan her sene baharı hadsiz nimet ve hediyeleleriyle doldurup rızka muhtaç bizlere yetiştiren ve zaaf ve acz derecesi nisbetinde rahmetinin cilvesini ziyade gösteren bir Hâlık-ı Rahîmimizin rahmeti, bu ihtiyarlığımızda en büyük bir rica ve en kuvvetli bir ziyadır. Bu rahmeti bulmak, iman ile o Rahmân'a intisap etmek ve ferâizi kılmakla Ona itaat etmektir.* R 224.

²⁶¹F 289. *Madem bu elimizdeki Kur'ân, semâvat ve arzın Hâlık-ı Zülcelâlinin rububiyet-i mutlakası noktasından ve azamet-i ulûhiyeti cihetinden ve ihata-i rahmeti cânibinden gelen kelâmıdır, fermanıdır, bir maden-i rahmetidir.* R 226.

²⁶²F 289.

²⁶³F 293.

ikään kuin haudassa, mutta kuolema päästää uskovan ihmisen paratiisiin.²⁶⁴

Ylösnousemus on vanhan ihmisen toivo²⁶⁵ ja kuolema on portti:

Kun ensin katsoin kuolemaa kasvoihin, ajattelin sen olevan erittäin kauhistuttava ja kauhistavan kaikkia. Koraanin valon kautta huomasin kuitenkin, että vaikka sen huntu on musta, pimeä ja ruma, uskoville sen kasvot ovat valoisat ja kauniit. [...] [K]uolema ei ole tuho ja ero vaan johdatus sisälle ikuiseen elämään, sen alku. [...] Ymmärsin yhden syyn, miksi sufit mietiskelevät kuolemaa.²⁶⁶

Koska kuolemaa on olemassa ja koska Jumala sallii kuoleman, kuoleman täytyy olla perimmäiseltä merkitykseltään hyvä asia, argumentoi Nursi. Nursille kuolema on paratiisin portti ja ”ikuisen elämän alku”. Kuolemankin edessä Nursi kehottaa alistumaan Jumalan tahtoon ja ottamaan kuolemankin Jumalan lahjana. Nursin sufi-sympatia tulee kohdassa aivan suoraan esille, kun hän osoittaa ymmärrystä sufien kuoleman kontemplaatiolle. Kuoleman miettiminen on Nursista hyvä ja hengellisesti viisas asia. Nursi jopa kutsuu kuolemaa ”armon oveksi”: Nursi vertaa näkyvää maailmaa Venäjän Kosturman (Kostroman) vankileiriin, jossa vietti sotavankeutensa ensimmäisen maailmansodan lopussa. Sieltä hän onnistui pakenemaan Istanbuliin, jossa hänet otettiin sankarina vastaan. Istanbul taas on vertauskuva paratiisille.²⁶⁷ Nursin perusteluiden pohjalta voidaan tulla siihen lopputulokseen, että Nursille jopa kuolema on armoa. Nursille kuolema on yhtymistä: ”Lyhyesti sanottuna, kuolema ei ole ero vaan yhtyminen, se on asuinpaikan vaihtaminen, iankaikkisen hedelmän tuottaminen.”²⁶⁸

Kuten sairauden armon kohdalla, Nursille vanhuus on ansioita tuottava asia. Vanhuuden vaivat antavat mahdollisuuden tehdä hyviä tekoja. Suhde Jumalaan muodostetaan uskon kautta, mutta usko ilmenee teoissa. Uskovan muslimin on välttämättä suoritettava päivittäiset rukoukset ja muut velvollisuudet, sillä uskova ihminen haluaa luonnollisesti noudattaa Jumalan tahtoa. Islamissa usko Jumalaan tarkoittaa kolmea asiaa: ensinnäkin on suullinen uskontunnustus, toiseksi sisäinen vakaumus ja kolmanneksi määrättyjen tekojen tekeminen.²⁶⁹ Tähän yleiseen islamilaiseen käsitykseen myös Nursi yhtyy. Pelastuminen ei ole Nursille yksin uskosta tapahtuva asia vaan vaaditaan myös määrättyjen tekojen tekemistä.

²⁶⁴F 293–294.

²⁶⁵F 295.

²⁶⁶F 296.

²⁶⁷F 302.

²⁶⁸F 323. *Hülâsa, öliim firak değil, visaldir, tebdil-i mekândır, bâki bir meyveyi sümbül vermektir.* R 255.

²⁶⁹Schirmacher 1994a, 241.

3.5 Yhteenveto: Nursin neljä armon kategoriala

Toisin kuin luterilaisuudessa, missä armo liittyy hyvin läheisesti soteriologiaan ja on melko tarkasti rajattu, on Nursin armokäsitys hyvin laaja. Systemaattisesti hänen armokäsityksensä voidaan jakaa useaan eri alakategoriaan; itse olen päättänyt malliin, jossa kategorioita on neljä. Nursin ajattelussa on tunnistettavissa ainakin luomisen armo, ontologinen armo, mystinen armo ja soteriologinen armo. Lisäksi Nursilla esiintyy erityinen sairauden ja vanhuuden armon korostus, jotka kuitenkin liittyvät soteriologiseen armoon. Nursin armokäsityksen ymmärtämisen kannalta kategorisointi on välttämätöntä, sillä Nursi käyttää armo-sanaa hyvin monissa eri merkityksissä.

Luomisen armolla tarkoitan Nursin käsitystä siitä, että kaikki luotu on Jumalan armoa ja lahjaa ihmiselle, Jumalan rakkauden ja laupeuden osoitus. Jumala on luonut hyvän ja kauniin maailman ja ylläpitää sitä armossaan. Jumala suojelee ja varjelee ihmistä ja antaa tälle kaikkea hyvää. Maailmankaikkeus on harmoninen kokonaisuus, jota armollinen Luoja ylläpitää. Nursin mukaan Jumala on armossaan luonut ihmisen järkeväksi ja ymmärtäväiseksi, niin että ihminen pystyy näkemään luonnon ihmeiden taustalla vaikuttavan yhden ainoan Jumalan. Luonnontieteet ovat oikein käytettyinä Jumalan armon tutkimisen väline. Maailmankaikkeus on Nursille kirja tai kirje, jopa ”Koraani”, joka todistaa Jumalan olemassaolosta. Universumi on Nursin mukaan päämäärähakuinen (teleologia) ja viittaa näin älylliseen Luojaan. Luomisessa näkyvä armo on Nursille kaikkein merkittävin armon kategoria, sillä hän korostaa sitä jatkuvasti Risalessa. Nursi oli täysin vakuuttunut, että luontoa ihailemalla ihminen voi löytää Jumalan. Nursin mukaan armollinen Jumala puhuu tai kirjoittaa ihmiselle teoissaan.

Ontologinen armo tarkoittaa Nursin käsitystä siitä, että on Jumalan armoa, että ylipäätään on olemassa mitään. Ilman Jumalan armoa olisi pelkkää tyhjyyttä. Ontologinen armo on perustavanlaatuista armoa ja eroaa luomisen armosta siten, että luomisen armoa tarkastellessaan Nursi keskittyy luomakunnan moninaisuuden, toimivuuden, kauneuden ja yksityiskohtaisuuden ihmettelyyn, kun taas ontologinen armo saa hänet pohtimaan, miksi ylipäätään jotain on olemassa. Aine tyhjyyden sijaan on armoa. Olemassaolon tulisi näin jo itsessään riittää todisteeksi Jumalan puolesta: maailmankaikkeus ei ole ainoastaan hienosäädetty, se on myös ylipäätään olemassa. Koska Jumala on ollut aina olemassa iankaikkisuudessa jo ”ennen” luomista, on Jumalan armokin ikuista.

Jumala on armossaan halunnut luoda maailmankaikkeuden. Nursi vetoaa klassisiin jumalatodistuksiin ja ymmärtää Jumalan kaiken alkusyyksi.

Kolmas kategoria, mystinen armo, liittyy Jumalan läsnäolon ja rakkauden kokemiseen, jota Nursi korostaa. Tässä kategoriassa näkyvät erityisesti Nursin sufilaiset vaikutteet, vaikkakin Nursi suhtautuu ekstaattiseen sufilaisuuteen kielteisesti. Sen sijaan maltillinen mystinen meditaatio on Nursin mukaan suositeltava asia. Nursin kohdalla voidaan puhua Koraani-meditaatiosta: Nursi kehottaa mietiskelemään Koraanin lauseita ja resitoimaan niitä. Lausetta voi toistaa mielessään tai ääneen jopa satoja kertoja päivässä. Koraanin sanoja mietiskelemällä tai resitoimalla ihmisestä tulee Jumalan puheen vastaanottaja. Jumalan puheen vastaanottajana ihminen on Jumalan rakastettu tai ystävä, ja näin etäinen transsendentti Jumala tulee lähelle ihmistä. Mystisessä yhtymisessä ihminen voi kokea Jumalan läsnäoloa ja rakkautta ja ”kylpeä Jumalan armon säteissä”. Tämä on Nursin mukaan erityinen armo, jota kutsun mystiseksi armoksi. Tässä kategoriassa Nursi yhdistää yleisen islamin käsityksen alistumisesta ja sufilaisen näkemyksen Jumalan kokemisesta omintakeiseksi teologiakseen. Nursille Jumala voi olla lähempänä ihmistä kuin sunnalaisessa islamissa yleensä mielletään. Mystiseen armoon kuuluu myös sufilaisuudesta peräisin oleva ajatus tarpeiden sammuttamisesta ja tyytymisestä vain Jumalaan. Mystisessä armossa on ihmiselle kyllin ja hän voi elää tyytyväisenä askeettisesti köyhyydessä (arab. *faqr*). Suurimpana esteenä mystiselle armolle on ”Minä” (arab. *nafs*), eli ihmisen harhaanjohdettu järki ja tunteet, jotka ovat sitoutuneet tämänpuoleiseen maailmaan. Ihmisen on pyrittävä sanoutumaan irti näistä, että hän voisi kokea Jumalan mystisen armon.

Neljäs kategoria, soteriologinen armo, tarkoittaa armoa, joka liittyy pelastukseen: Nursin mukaan ihminen pelastuu Jumalan armosta. Ihminen tarvitsee armoa pelastuakseen kadotuksesta ja päästäkseen paratiisiin, iankaikkisuuteen. Myös Jumalan puhe ihmiselle Koraanissa on Nursin mukaan armoa: Jumala ilmoittaa itsensä ihmiselle, vaikka hänen ei olisi pakko tehdä niin. Jumala puhuu ihmiselle, koska hän tahtoo. Näin ihminen voi Nursin mukaan Koraanin kautta löytää tien armoon. Nursin ajattelussa voidaan erottaa soteriologisen armon sisällä ”esiarmo” ja varsinainen pelastuksen armo: esiarmo on, että Jumala ilmoittaa itsensä, jotta ihminen voisi pelastua tämän ilmoituksen varassa. Tätä esiarmoa seuraa varsinainen soteriologinen armo. Nursin mukaan armo tekee ihmisestä Jumalan ystävän ja rakastetun. Nursi ammentaa kielikuvansa

mystisestä sufilaisesta teologiasta. Tämä ”jumalaystävyys” ei ole tasaveroinen suhde vaan se vastaa ennemminkin suopean yksinvaltiaan lempeää suhtautumista nöyrään alamaiseensa ja tämän kielikuvan kautta on ymmärrettävä myös Jumalan armo ihmistä kohtaan. Toinen Nursin käyttämä kielikuva on syntinen ihminen karanneena orjana: Orja heittäytyy taivaallisen Majesteetin eteen kasvoilleen ja anoo armoa. Majesteetti sitten joko armahtaa orjan tai ei, mutta orja pysyy aina orjana. Keskeisin ihmisen toiminta soteriologisen armon saavuttamiseksi on täydellinen alistuminen Jumalan tahtoon, jota hyvin kuvastaa islamilainen rukousasento. Syntien anteeksiantamus perustuu Jumalan tahtoon, joka on täysin tutkimaton. Jumala voi halutessaan unohtaa ihmisen synnit ja näin antaa ne anteeksi. Mikään ei kuitenkaan velvoita häntä tekemään niin.

Pelastuminen alkaa Nursin mukaan jo maan päällä: sufilaiseen tapaan ihmisen on pelastuttava ”loppumattomien tarpeiden kivusta” ja tyydyttävä yksin Jumalaan. Jumalan armon, erityisesti pelastusarmon hankkimiseksi ihmisen on alistuttava Jumalan eteen. Ihminen voi käyttää erilaisia ”välineitä” Jumalan armon hankkimiseksi. Näitä välineitä ovat esimerkiksi basmala, jokaisen Koraanin suuran aloittava jae. Toinen välittäjä on profeetta Muhammad. Basmalan rukoileminen tai Muhammadin siunaaminen ovat Nursille ”armonvälineitä”. Itsessään ihminen ei voi lähestyä Jumalaa, mutta ”armonvälineet” tuovat Jumalan lähelle ihmistä. Nursille myös luonto puhuu Jumalan armosta ja armo on löydettävissä luonnon ”yleisen ilmoituksen” kautta: Nursille ”maailmankaikkeus on Koraani”. Näin myös luonto voidaan nähdä eräänlaisena ”armonvälineenä”.

Edellä mainittujen välineiden lisäksi ihminen voi kerätä ansioita Jumalan edessä saavuttaakseen armon. Tämä tapahtuu ennen kaikkea muodostamalla suhde Jumalaan uskon kautta. Usko ilmenee siinä, että muslimi haluaa alistua Jumalan tahtoon ja suorittaa päivittäiset rukoukset ja muut vaaditut teot. Nursille erityisesti koettelemuksissa kestäminen on hyvin ansiollista. Kun sairaus, vanhuus tai muut vaivat kohtaavat ihmisen, on ihmisen silti säilytettävä mielenmalttinsa, tunnustettava Jumala yhdeksi ja ainoaksi ja alistuttava hänen tahtoonsa. Näin ihminen saa paljon hengellisiä ansioita. Puhe ansioista ja armosta voi vaikuttaa ristiriitaiselta. Taustalla on kuitenkin ajatus, että pelastus on lopulta Jumalan armon varassa ja perustuu yksin Jumalan tahtoon. Näin voidaan melkein vetää yhtäläisyysmerkki soteriologisen armon ja Jumalan tahdon välille. Toinen tausta ansioiden ja armon problematiikan takana on islamilainen käsitys ihmisestä neutraalina, vaikkakin heikkona olentona. Ihminen ei ole hyvä tai paha, ja voi

näin ollen vapaasti valita moraalisisissa kysymyksissä. Islamin käsityksen mukaan ihminen voi hyvittää syntejään tekemällä vastaavan määrän hyviä tekoja. Kuitenkin tämän jälkeen tarvitaan Nursin mukaan edelleen Jumalan armo (Jumalan tahto), että ihminen pelastuisi. Pelastuminen on siis ihmisen ja Jumalan yhteistyön tulos (läntisen teologian sanoin *cooperatio*), vaikkakin viimeinen instanssi on Jumala tutkimattomassa armossaan/tahdossaan. Koraani kuitenkin vakuuttaa lukuisissa kohdissa Jumalan olevan armahtavainen ja laupias.

4 Said Nursin armokäsityksen ja luterilaisen armokäsityksen vertailua

4.1 Vertailun lähtökohdat

Tässä luvussa vertaan Said Nursin neljää armon kategoriaa luterilaiseen kristinuskoon. Vertailun kautta on helpompi ymmärtää, mitä itse kukin osapuoli tarkoittaa sanalla ”armo”. Luterilaisen näkökulman selvittämiseksi käytän lähteenä luterilaisia Tunnustuskirjoja.²⁷⁰ Nursin neljä armon kategoriaa on edellä selitetty yksityiskohtaisesti. Kategoriat ovat luomisen armo, ontologinen armo, mystinen armo ja soteriologinen armo ja käsittelen niitä tässä järjestyksessä. Näitä kategorioita ei sellaisinaan löydy Tunnustuskirjoista, sillä luterilaisen käsityksen mukaan armosta puhutaan ennen kaikkea pelastuksen yhteydessä (soteriologinen armo). Kuitenkin luomisen armo ja mystinen armo ovat jossakin muodossa löydettävissä eri yhteyksissä Tunnustuskirjoissa. Selvitän, missä määrin Said Nursin käsitys armosta on yhteneväinen luterilaisen armokäsityksen kanssa luomisen armon, mystisen armon ja soteriologisen armon osalta.

Ontologisen armon kategoriaa ei riittävän selkeästi löydy Tunnustuskirjoista, koska ontologiaan liittyvät kysymykset eivät olleet keskeisiä 1500-luvulla Tunnustuskirjojen syntyvaiheessa luterilaisten ja katolisten välisessä kiistassa. Tästä syystä käytän ontologisen armon osalta Tunnustuskirjojen sijaan ennen kaikkea Raamattua vertauskohtana. Ontologisen armon osalta selvitän, onko Raamatusta löydettävissä perusteluja Nursin käsityksen mukaiselle ontologiselle armolle: vertaan siis kristillistä, en spesifisesti luterilaista käsitystä Nursin käsitykseen. ”Kristillisellä” tarkoitan tässä klassista kristinuskoa, joka tukeutuu auktoriteetteinään Raamattuun ja vanhoihin uskontunnustuksiin ja muuhun jakamattoman kirkon traditioon näitä hieman eri tavalla painottaen. Luen myös luterilaisuuden osaksi klassista kristinuskoa. Näin ollen vertaileva näkökulmani ontologisen armon osalta on laajempi kuin muissa kategorioissa.

²⁷⁰Luterilaiset tunnustuskirjat ilmaisevat sen, mikä luterilaisessa uskossa on olennaista ja antavat avaimen sille, miten luterilaiset tulkitsevat Raamattua. Esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen § 1 sanoo: ”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, ja joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä muuttamattomassa Augsburgin tunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan sitä tunnustuskirjojen periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan pyhän sanan mukaan.” Kirkkojärjestys § 1.

4.2 Luomisen armo

Luomisen armolle on mahdollista löytää vastaavuus luterilaisesta opista. Sekä apostolinen uskontunnustus että Nikean-Konstantinopolin uskontunnustus ilmaisevat kristillisen uskon Luojaan: ”Minä uskon Jumalaan, Isään Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan...” (Apost), ”Me uskomme yhteen Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan...” (NC). Uskontunnustuksiin viittaa myös Augsburgin tunnustus: ”...on olemassa yksi ainoa jumalallinen olemus [...] kaiken näkyvän ja näkymättömän luoja ja ylläpitäjä.” (CA I) Ihminen on osa Jumalan luomakuntaa ja näin Jumalan huolenpidon varassa. Tätä Martti Luther kuvaa hyvin Ison Katekismuksen selityksessä ensimmäisestä uskonkohdasta:

Tarkoiton ja uskon, että Jumala on luonut minut eli antanut ruumiin ja sielun, pienet ja suuret ruumiinjäsenet, kaikki aistit, järjen ja ymmärryksen ja muun, mitä elämään kuuluu. Hän antaa ruoan ja juoman, vaatteet, elatuksen, puolison ja lapset, palvelusväen, kodin ja konnun ja kaiken muun. Lisäksihän on antanut koko luomakunnan tyydyttämään elämisemme tarpeita: auringon, kuun ja taivaan tähdet, päivän ja yön, ilman, tulen, veden ja maan sekä kaiken, mitä ne kantavat ja tuottavat, kuten linnut, kalat, eläimet, viljan ja kaikenlaiset kasvit. Kaiken muunkin ruumiillisen ja ajallisen hyvän hän on antanut, kuten hyvän hallituksen, rauhan ja turvallisuuden. Näin me voimme tästä uskonkohdasta oppia, ettei kukaan meistä ole voinut itse aikaansaada elämäänsä: kaikkea sitä, mitä äsken lueteltiin ja mitä siihen mahdollisesti lisätään. Me emme myöskään itse pysty sitä ylläpitämään, olipa se miten pientä ja vähäpätöistä tahansa. Kaikki tämä sisältyy sanaan ”Luoja”.²⁷¹

Luterilaisen käsityksen mukaan ihmisen koko onni ja hyvinvointi ovat Jumalan varassa. Jumala lisäksi suojelee ja varjelee ihmistä pahalta:

Ansiottamme, sulasta rakkaudesta ja hyvydestä, hän torjuu kaikki vahingot ja vauriot. Hän toimii hyvän Isän tavoin ja huolehtii meistä niin, ettei meille tapahdu mitään pahaa.²⁷²

Sekä menestys että vaaralta varjeltuminen tulevat Jumalalta:

Jumalahan sen kaiken antaa ja tekee, jotta siitä huomaisimme ja ymmärtäisimme hänen isänsydämensä ja ylenpalttisen rakkautensa meitä kohtaan. Kun sen huomaamme, sydämemme lämpenee ja syttyy kiitollisuuteen.²⁷³

On perusteltua sanoa, että ihmisen elämä on luterilaisuudessa yksin Jumalan armoa, kaikki hyvä tulee häneltä ja Jumala rakkaudestaan ihmistä kohtaan myös suojelee tätä vaaroilta. Näin luterilaisessa kristinuskossa voidaan löytää luomisen armoa vastaava ajatus. Luominen ei ole ainoastaan tapahtuma maailmankaikkeuden alkuhämärissä vaan luominen on jatkuva prosessi. Jumala ylläpitää maailmankaikkeutta ja huolehtii ihmisestä. Luther luettelee koko joukon ihmisen suuria ja pieniä tarpeita, jotka kaikki Luoja armostaan täyttää. Luther

²⁷¹IK 2:9.

²⁷²IK 2:17–18.

²⁷³IK 2:23.

vetoaa maapallon toimivuuteen: kuu ja tähdet on asetettu ihmistä palvelemaan. Samaa sanoo myös Nursi: koko maailmankaikkeus palvelee ihmistä.²⁷⁴ Said Nursin käsitys luomisen armosta on hyvin lähellä luterilaista käsitystä luomisen armosta. Jumala on luonut koko maailmankaikkeuden ihmistä varten ja ylläpitää sitä. Näin Jumala tekee sekä Nursin että luterilaisen opin mukaan sulasta hyvydestään ja rakkaudestaan. Nursi kutsuu tätä armoksi. Luomisen armon samankaltaisesta ymmärtämisestä voi päätellä, että oppi luomisesta on hyvin samankaltainen sekä Nursilla että luterilaisilla, ja uskallan myös väittää, että yleisemminkin kristinuskossa ja islamissa juuri luominen ja Jumalan näkeminen Luojana on yhdistävä tekijä.²⁷⁵

Ero luterilaisuuteen tulee esille lähinnä luomakunnan ilmoitusluonteessa: Nursi uskoo, että luomakunnan kautta on mahdollista löytää armollinen Jumala. Luterilaisuudessa taas ajatellaan, että Jumala on ilmoittanut itsensä Kristuksessa (ilmoitettu Jumala), mutta ilman Kristusta ihminen löytää vain salatun Jumalan (lat. Deus absconditus), jonka armollisuudesta tai hyvántahtoisuudesta ei ole tietoa.²⁷⁶ Voidaan myös kysyä, olisiko Nursi löytänyt pelkästä luonnosta armollisen Jumalan ilman edeltävää Koraanin lukemista.

4.3 Ontologinen armo

Nursin toinen armon kategoria on ontologinen armo. Ontologinen armo on hyvin lähellä luomisen armoa ja voitaisiin jopa lukea osaksi sitä. Ontologinen armo on kuitenkin vielä enemmän perustavanlaatuista armoa kuin luomisen armo, eräänlaista meta-armoa. Ontologinen armo tarkoittaa, että on armoa, että ylipäätään on olemassa jotakin sen sijaan, ettei olisi mitään. Kristillisellä puolella lähtökohdaksi ontologiselle armolle voidaan ottaa Nikean uskontunnustuksen lause: ”Me uskomme yhteen Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan...” (NC). Lauseen mukaan Jumala on luonut kaiken. Erityinen korostus lauseessa on, että Jumala on luonut sekä ”näkyvän” että ”näkymättömän”. Apostolinen uskontunnustus puhuu ”taivaan ja maan” luomisesta. Luomakunta ei rajoitu näkyvään maailmaan vaan näkyvän maailman lisäksi on olemassa näkymätön maailma, jolla kristillinen kirkko tarkoittaa enkeleitä, henkivaltoja ja taivasta, Jumalan asuinsijaa. Ilman Jumalan luomistahtoa ei olisi olemassa näkyvää maailmaa, mutta ei myöskään tätä

²⁷⁴F 135.

²⁷⁵Ks. myös esim. Schirmacher 1994a, 221–222.

²⁷⁶Kääriäinen 2013, 12–17.

näkymätöntä todellisuutta. Näin uskontunnustukset esittävät Jumalan kaiken olevaisen alkusyyksi. Myös näkymätön todellisuus kuten enkelit on luotu ihmistä varten (CA XXI:8–9).

Onko kristillinen käsitys Jumalan luomistyöstä sitten ontologista armoa siinä merkityksessä, jonka Nursi sille antaa? Onko Nursin ajattelun mukainen ontologinen armo löydettävissä Raamatusta? Pohdinnan perustana²⁷⁷ voidaan mielestäni käyttää seuraavia Raamatussa esiintyviä ajatuksia: Ensinnäkin, luomiskertomuksen mukaan Jumala katsoi kaikkea luomaansa ja totesi sen olevan hyvää. ”Jumala sanoi: ”Tulkoon valo!” Ja valo tuli. Jumala näki, että valo oli hyvä. [...] Ja Jumala katsoi kaikkea tekemäänsä, ja kaikki oli hyvää.” (Gen 1:3–4, 31) Jumalan toteamus, että kaikki oli hyvää, osoittaa, että Jumalan tahto oli luoda nimenomaan hyvää. Jumala ikään kuin tarkastelee tekemäänsä ja toteaa onnistuneensa. Ajatusta voi viedä pidemmälle ja ajatella, että juurikin universumin toimivuudessa ja maailmankaikkeuden hienosäädössä näkyy Jumalan luomistyön hyvyys. Jumala siis halusi luoda ja hän halusi luoda hyvää. Toiseksi, Johanneksen evankeliumin prologi puhuu Kristuksesta Jumalan pre-eksistenttinä Sanana: ”Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona, ja Sana oli Jumala.” (Joh 1:1) Tästä Kristuksesta, Jumalan Sanasta, todetaan myöhemmin samassa kohdassa: ”Hänen täyteydestään me kaikki olemme saaneet, armoa armon lisäksi. Lain välitti Mooses, armon ja totuuden toi Jeesus Kristus.” (Joh 1:16–17) Lisäksi Raamatussa todetaan: ”Jumala on rakkaus.” (1 Joh 4:8) Jos siis kerran Jumalan tarkoitus oli luoda hyvää ja jos kerran hänen olemuksensa on rakkaus, voidaan perustellusti todeta, että on Jumalan armoa, että on olemassa jotakin sen sijaan ettei ole mitään. Jumalan Sana Kristus toi ”armon ja totuuden”. Kristillisen ymmärryksen mukaan sama Sana oli myös läsnä luomisessa: ”Hänen välityksellään luotiin kaikki, kaikki mitä on taivaissa ja maan päällä, näkyvä ja näkymätön...” (Kol 1:16) Kristuksessa olevan rakkauden, armon ja totuuden voidaan siis ajatella olleen läsnä jo luomisessa, jopa ennen sitä. Näkyvän ja näkymättömän maailman olemassaolo on siis Jumalan armoa eli ontologista armoa. Said Nursin käsitys ontologisesta armosta on lähellä tätä hahmottelemaani Raamatusta löytyvää käsitystä. Yhteistä käsityksille on, että aineen ja myös

²⁷⁷Luterilaiset tunnustuskirjat eivät sisältönsä puolesta keskity luomisen erityiskysymyksiin. Tämä on ymmärrettävää, sillä historiallisesti luominen ei ollut kiistakysymys luterilaisten ja katolisten välillä tunnustuskirjojen syntyaikana (ks. esim. Apol I). Näin ollen luterilaisilla isillä ei ollut tarvetta kirjoittaa pitkiä ja seikkaperäisiä selityksiä esimerkiksi aineen olemassaolosta. Tunnustuskirjat keskittyvät paljon enemmän esim. vanhurskauttamiseen liittyviin kysymyksiin (ks. esim. Apol IV). Tästä syystä käytän kohdassa 4.3 ensisijaisesti Raamatun jakeita.

näkymättömän hengellisen todellisuuden olemassaolo tyhjyyden sijaan on Jumalan tahto. Ainut oleva ”ennen” luomista oli Jumala itse, vaikkakin ”ennen” on huono sana siinä mielessä, että ajallisista kategorioista on mahdotonta puhua iankaikkisuuden kohdalla. Nursi ja kristityt voivat molemmat myös yhtyä lauseeseen: ”On Jumalan armoa, että on olemassa jotakin sen sijaan, ettei olisi mitään.” Nursi ja kristityt kuitenkin tarkoittavat ”armolla” tässä lauseessa hieman eri asioita.

Suurin ero käsitysten välillä tulee esiin Jumalan olemuksessa: Luomisen armoteko kuten muutkin Jumalan teot on ymmärrettävä Jumalan olemuksesta käsin, joka ilmoitetaan Raamatussa ja joka määritellään kolminaisuusopissa. Raamatun mukaan Jumala on rakkaus (esimerkiksi 1 Joh 4:16). Kristillisen ajattelun Jumalan rakkaus tuli ennen kaikkea esille Jeesuksen epäitsekäessä uhrautumisessa syntisten ihmisten puolesta ristillä (Joh 15:13). Kristinuskon Jumala on kolmiyhteinen, hänessä on kolme persoonaa, Isä ja Poika ja Pyhä Henki.²⁷⁸ Koska Jumala on rakkaus, on persoonien välillä myös oltava rakkaus (ks. esimerkiksi Joh 5:20). Näin myös luominen Jumalan tekona on nähtävä juurikin Jumalan rakkauden motivoimaksi – koska Jumalan perimmäinen olemus on rakkaus, hänen rakkautensa ilmenee myös hänen teoissaan. Luominen on siis ymmärrettävä Jumalan olemuksesta käsin rakkauden teoksi. Se ei ole vain ”armollinen suosionosoitus alamaisille” vaan se on ymmärrettävä epäitsekään, itsensä uhraavan rakkauden, Jumalan todellisen olemuksen mukaisena tekona. Näin ihminen on kristillisen käsityksen mukaan luotu nimenomaan Jumalan rakkauden kohteeksi, rakastamaan Jumalaa ja lähimmäistään. Rakkaus määrittää kaikkia Jumalan tekoja. Rakkaus johtaa luomiseen, tai jopa vielä suuremmin: rakkaus luo. Kolminaisuusoppi ja Jumalan olemuksellinen rakkaus ovat ymmärrettävissä toistensa kautta: kolminaisuuden persoonien välinen suhde on rakkaus.²⁷⁹ Tästä jumaluuden sisäisestä rakkaudesta kumpuaa myös Jumalan rakkaus ihmistä, luotuaan, kohtaan.

Nursin islamilainen Jumala taas luo maailman siksi, että tahtoo armosta tehdä niin. Maailmankaikkeuden olemassaolo on Nursin mukaan kylläkin armoa, mutta armo on ikään kuin Nursin Jumalan ulkopuolinen ominaisuus. Armo on yksi monista niistä Koraanin ilmoittamista attribuuteista tai nimistä, joita Jumalasta voi käyttää. Se on kuitenkin vain yksi nimi muiden joukossa eikä ole

²⁷⁸Ath 3–26.

²⁷⁹Ks. esim. Vaahtoranta 2008, 39–40.

perustavanlaatuinen Jumalan olemus, kuten kristillisessä jumalakäsityksessä rakkaus on. Islamin Jumalan todellista olemusta ei missään kohtaa Koraania paljasteta systemaattisesti.²⁸⁰ Kristillisen käsityksen mukaan Jumala on rakkaus, ja siksi hän tahtoo luoda. Nursin islamilaisen käsityksen mukaan Jumala on kaikkivaltias, hyvä ja armollinen ja selittämättömästä syystä, jota Nursi kutsuu armoksi, haluaa luoda. Ero on pieni, mutta merkittävä. Kristillinen ilmoitus keskittyy juuri Jumalan rakkauteen, joka ilmenee luomisen lisäksi lunastuksessa ja pyhityksessä. Islamin ilmoituksen keskeinen fokus sen sijaan on Jumalan ykseydessä ja ainutlaatuisuudessa, vaikka armo ja rakkaus mainitaankin Jumalan ominaisuuksina Koraanissa.²⁸¹ Siinä missä kristillinen Jumala paljastaa kasvonsa Kristuksessa (CA III) ja avaa ihmiselle näin nähtäväksi todellisen olemuksensa, joka on rakkaus, islamin Jumala ja hänen olemuksensa pysyvät salaisuutena (arab. *ḡayb*, suura 2:3). Jumalan tekoja ei voi selittää millään muulla kuin Jumalan tahdolla, hänen motivaatiotaan ei voi käsittää, sillä hän on saavuttamaton, täydellisen transsendentti.²⁸² Muslimi ei voi ilmoituksen perusteella arvioida Jumalan sisäistä motivaatiota. Tämä tekee Jumalasta salatun, jopa pelottavan majesteetin, jonka eteen ihmisen on kumarruttava ja jonka edessä on alistuttava.

Erot armokäsityksissä on johdettava merkittävään eroon jumalakäsityksissä ja ilmoituskäsityksessä uskontojen välillä. Kristinuskon Jumala on ilmoittanut itsensä Kristuksessa, josta Raamattu todistaa. Islamin Jumala on ilmoittanut itsensä Koraanissa, josta Muhammad todistaa. Ilmoituksen osalta on siis verrattava toisiinsa Koraania ja Kristusta. Koraani todistaa Jumalan ykseydestä ja ainutlaatuisuudesta (islamilainen monoteismi, arab. *tawhīd*). Kristus todistaa Jumalan epäitsekkästä, uhrautuvaisesta rakkaudesta. Islamin Jumala on täydellisen tuonpuoleinen ja pyhä, kristinuskon Jumala inkarnoituu ihmiseksi, kärsii ja kuolee.

4.4 Mystinen armo

Nursin kolmas armon kategoria on mystinen armo. Mystisellä armolla tarkoitan Nursin sufilaisvivahteista käsitystä siitä, että Jumalaa voi ikään kuin lähestyä Koraanin sanojen ja ennen kaikkea jakeiden toiston kautta ja näin kokea Jumalan ja hänen armonsä ja rakkautensa. Luterilaisuudesta tämän kaltaista mystiikkaa ei aivan suoranaisesti löydy. Ennen kaikkea niin sanotun sisäisen sanan,

²⁸⁰Schirmacher 1994a, 224.

²⁸¹Schirmacher 1994a, 218–221.

²⁸²Gardet 1968, 51–52.

kokemuksen ja tunteiden merkitykseen luterilaisuudessa on suhtauduttu kielteisesti: ”[Hurmahenget] istuvat toimettona, ääneti, hämyisissä sopissa ja odottavat valaisua, sillä tavoin kuin entisajan entusiastit ja nykyajan kasteenuusijat opettavat.”²⁸³ Ajatus luterilaisuudessa on, että ilman ulkoista, ihmisen ulkopuolelta tulevaa Jumalan sanaa ihminen ei voi päästä tekemisiin Jumalan kanssa. Jumalan sana nähdään luterilaisuudessa vaikuttavana, elävänä sanana, joka uudestisyntyyttää ihmisen:

[Uudestisyntyminen] saadaan sanan kautta. [...] Jumalan kanssa ei päästä kosketuksiin eikä häntä voida käsittää muutoin kuin sanan kautta. Sen tähden vanhurskautus tapahtuu sanan kautta...²⁸⁴

Jumala itse on läsnä sanassaan:

Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee.²⁸⁵

Samoin Jumalan uskotaan olevan läsnä ehtoollisessa. Kristuksen ruumiin ja veren uskotaan olevan sakramentissa todellisesti läsnä (niin sanottu *reaalipreesens*): ”Herran ehtoollisesta seurakuntamme opettavat, että Kristuksen ruumis ja veri ovat ehtoollisessa todella läsnä ja jaetaan niille, jotka sen nauttivat.”²⁸⁶ Samoin kasteen sakramentissa luterilaiset uskovat Jumalan olevan itse läsnä: ”Sillä kun kastetaan Jumalan nimeen, kastetta eivät suorita ihmiset, vaan Jumala itse.”²⁸⁷ Luterilaisen käsityksen mukaan siis Jumala lähestyy ihmistä sanansa ja sakramenttinsa kautta. Luterilaisuudessa ihminen nähdään niin perisyntiin turmelemana, ettei hän itse kykene lähestymään Jumalaa:

Edelleen seurakuntamme opettavat, että Aadamin lankeemuksen jälkeen kaikki ihmiset, jotka lisääntyvät luonnollisella tavalla, syntyvät synnissä, so. ilman jumalanpelkoa, ilman luottamusta Jumalaan sekä pahan himon hallitsemina, ja että tämä alkusairaus ja perisynti on todella synty, joka tuomitsee ja tuo jo nyt mukanaan iankaikkisen kuoleman niille, jotka eivät kasteen ja Pyhän Hengen voimasta synny uudestaan.²⁸⁸

Sen sijaan Jumala itse haluaa armossaan lähestyä ihmistä:

Samaten seurakuntamme opettavat, että ihmiset eivät voi tulla vanhurskautetuiksi Jumalan edessä omin voimin, ansioin tai teoin, vaan että heille annetaan vanhurskaus lahjaksi Kristuksen tähden uskon kautta, kun he uskovat, että heidät otetaan armoon ja että synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden, joka kuolemallaan on antanut hyvityksen synneistämme. Tämän uskon Jumala lukee edessään kelpaavaksi vanhurskaudeksi (Room. 3 ja 4).²⁸⁹

²⁸³Apol XIII:13.

²⁸⁴Apol IV:66–67.

²⁸⁵CA V:2.

²⁸⁶CA X.

²⁸⁷IK IV:10.

²⁸⁸CA II:1–2.

²⁸⁹CA IV.

Kuten edellä todettu, Jumala lähestyy ihmistä juuri sanansa ja sakramenttiansa kautta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä vaadi tunnereaktiota ihmisen osalta, ihmisen ei tarvitse luterilaisen käsityksen mukaan tuntea Jumalan läsnäoloa; kun ihminen luottaa Jumalan sanan lupauksiin, hän saa sanassa luvatus hyödyn uskon kautta (IK V:75–84).

Tiivistäen voidaan sanoa, että luterilaisuudessa on käsitys siitä, että Jumala tulee lähelle ihmistä ja tätä käsitystä voidaan verrata Nursin mystiseen armoon. Kolmiyhteinen Jumala ei jää etäiseksi ja saavuttamattomaksi vaan tulee armossaan lähelle ihmistä, suorastaan ihmiseen sisälle. Tämä lähestyminen tapahtuu Jumalan sanan ja sakramenttien kautta. Olennaista on, että tässä Jumalan lähelle tulemisessa Jumala on aktiivinen toimija ja ihminen on passiivinen vastaanottaja. Jumalan lähelle tuleminen tapahtuu siis yksin Jumalan armosta ja tahdosta, ei ihmisen omasta teosta (IK V:7). Luther sanoo lisäksi: ”Vaikka välikappaleena [kasteessa] siis onkin ihmiskäsi, se on silti todella Jumalan oma teko.”²⁹⁰ Syvälle juurtuneesta syntisyydestään johtuen ihminen ei luterilaisen käsityksen mukaan kykene itse lähestymään Jumalaa. Jumalan lähelle tulemisen merkinä ei ole tunnekokemus vaan Jumalan läheisyys perustuu Raamatun lupauksiin, kuten esimerkiksi ehtoollista koskevaan lauseeseen: ”Ottakaa ja syökää, tämä on minun ruumiini.” (Matt 26:26) Luterilaiset luottavat Raamatun lupauksiin ja Jumalan erityinen läsnäolo sanassa ja sakramenteissa perustuu yksinomaan niihin. Kokemuksen tasolla voidaan puhua eräänlaisesta sana- ja sakramenttimystiikasta: Raamatun sanaa kuullessaan ja lukiessaan luterilainen voi uskoa Jumalan lähestyvän häntä, puhuttelevan häntä ja vaikuttavan häneen. Ehtoollista nauttiessaan luterilainen voi uskoa olevansa aivan lähellä Kristusta, että Kristus tulee sakramentin kautta häneen asumaan. Kastettaan muistaessaan luterilainen voi luottaa Raamatun lupaukseen, että hänet on kastettu Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja että näin Jumala on ”allekirjoituksellaan” vakuuttanut hänet lapsekseen. Näin luterilainen voi omista lähtökohdistaan raamatullis-objektiivisesti uskoa Jumalan läsnäoloon ja läheisyyteen.

Said Nursin käsitys mystisestä armosta eroaa suurelta osin luterilaisesta käsityksestä. Nursi uskoo voivansa lähestyä Jumalaa Koraanin sanan kautta. Kuten edellä todettu, ilmoituskäsitys islamissa ja kristinuskossa on erilainen. Kuitenkin molemmissa tapauksissa pyhä kirja on Jumalan kohtaamisen väline. Vaikka luterilaiset tukeutuvat Raamatun sanaan, on suunta erilainen kuin Nursilla.

²⁹⁰IK IV:10.

Nursi pyrkii lähestymään Jumalaa, luterilaiset uskovat Jumalan lähestyvän ihmistä. Nursin suunta on alhaalta ylöspäin, ihmisen luota Jumalan luo, luterilaisilla suunta on ylhäältä alaspäin, Jumalan luota ihmisten luo. Nursi toimii aktiivisesti, luterilaiset ottavat vastaan passiivisesti. Nursi pyrkii saavuttamaan kokemuksen Jumalan läsnäolosta, luterilaiset luottavat Jumalan antamiin lupauksiin Raamatussa, että Jumala on läsnä sanassa ja sakramenteissa. Nursin kokemus sisältää tunnetta Jumalan läsnäolosta, luterilaisten kokemuksen ei välttämättä tarvitse sisältää Jumalan läsnäolon tunnetta. Yhtäläistä molemmilla osapuolilla on, että pyhällä kirjalla, Koraanilla tai Raamatulla, on merkittävä rooli. Sanan kautta syntyy yhteys Jumalaan. Kuitenkin käsitys siitä, miten sanaa käytetään, on erilainen.

Vertailu paljastaa myös hyvin erilaisen ihmiskäsityksen: Nursin ihmiskäsityksen mukaan ihminen kykenee toimimaan hengellisesti aktiivisesti ja jopa lähestymään Jumalaa ja tekemään ansiollisia tekoja Jumalan edessä. Luterilaisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on totaalisen turmeltunut, toimii hengellisesti passiivisesti, ei kykene itse lähestymään Jumalaa, ei voi olla hengellisesti aloitteellinen suhteessa Jumalaan eikä kykene tekemään ansiollisia tekoja Jumalan edessä. Nursin ihminen on perimiltään neutraali, kykenevä sekä hyvään että pahaan. Luterilaisuuden mukaan ihminen on luotu alun perin Jumalan yhteyteen, mutta perisynti on turmellut ja rikkonut ihmisen luonnon, niin että hän ei enää kykene itsessään hyvään vaan tekee synnin tähden pahaan. Mystisen armon osalta olisi helpompaa etsiä yhtymäkohtia Nursin ja kristillisten mystikkojen väliltä. Esimerkiksi keskiajalla kristilliset mystikot etsivät rukouksen ja askeesin avulla yhteyttä Jumalaan ja kokivat rakkaudellisen yhtymisen Jumalan kanssa.²⁹¹ Luterilaisuus ei korosta samalla tavalla ekstaattista mystiikkaa.

4.5 Soteriologinen armo

Neljäs armon kategoria, joka on löydettävissä Nursin kirjoituksissa, on soteriologinen armo. Nursin mukaan ihminen pelastuu Jumalan armosta, jos hän alistuu Jumalan tahtoon, tunnustaa Jumalan yhdeksi ja ainoaksi ja suorittaa vaaditut rukoukset ja muut velvollisuudet. Nursin käsitys pelastuksesta perustuu Jumalan ja ihmisen yhteistyöhön (lat. *cooperatio*). Tässä neljännessä kategoriassa tulee esiin suurin ero Nursin armokäsityksen ja luterilaisen armokäsityksen välillä.

²⁹¹Lehmijoki-Gardner 2004, 296–299.

Vaikka Nursi halusi vakuuttaa ihmiset Jumalan täydellisestä armollisuudesta,²⁹² hän ei kuitenkaan tarkoita sillä samaa asiaa kuin luterilaiset, jotka sanovat Jumalan vanhurskauttavan ihmisen ”yksin armosta”.

Kuten jo edellä on todettu, luterilaisuuden mukaan ihminen on perisyntisen tähden täysin turmeltunut eikä kykene itse omin voimin lähestymään Jumalaa.²⁹³ Ihminen on hengellisesti kuollut ja näin ollen vaaditaan uudestisyntyminen (lat. *regeneratio*) eli vanhurskauttaminen, Jumalalle kelpaavaksi tekeminen, jotta ihminen voisi päästä Jumalan yhteyteen.²⁹⁴ Luterilaisen käsityksen mukaan vanhurskauttaminen tapahtuu yksin armosta, yksin uskosta, yksin Kristuksen tähden (lat. *sola gratia, sola fide, solus Christus*).²⁹⁵ Luterilaisen uskonnäkemyksen mukaan on hyvin olennaista, että sekä armo, usko että Kristuksen sovitustyö ovat yksin Jumalan lahjaa ja Jumalan tekoa, eikä niissä ole mitään ihmisen omaa ansiota.²⁹⁶ Pelastuminen perustuu yksin Kristuksen ansioon, jonka hän hankki kuuliaisella elämällään, kärsimisellään, ristinkuolemallaan ja ylösnousemuksellaan.²⁹⁷ Tämä vanhurskaus luetaan ihmisen hyväksi yksin armosta uskon kautta:

Samaten seurakuntamme opettavat, että ihmiset eivät voi tulla vanhurskautetuiksi Jumalan edessä omin voimin, ansioin tai teoin, vaan että heille annetaan vanhurskaus lahjaksi Kristuksen tähden uskon kautta, kun he uskovat, että heidät otetaan armoon ja että synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden, joka kuolemallaan on antanut hyvityksen synneistämme. Tämän uskon Jumala lukee edessään kelpaavaksi vanhurskaudeksi.²⁹⁸

Luterilainen käsitys pelastuksen armosta perustuu objektiivisesti Jeesuksen sovitustyöhön ristillä ja Raamatun siitä antamiin lupauksiin. Hyvin erilainen näkemys tälle on Nursin käsitys pelastuksen armosta, joka perustuu Jumalan subjektiiviseen ja tutkimattomaan sisäiseen tahtoon ja ihmisen omiin ansioihin. Nursin käsitystä seuraten ihmisen on vakuututtava Koraanin lupauksista, että Jumala on armollinen ja armahtaa syntisen. Ihmisen on pyrittävä tekemään hyviä tekoja ja täyttämään velvollisuutensa, mutta tämän jälkeen on edelleen Jumalan armosta kiinni, pelastuuko ihminen. Luterilaisuudessa ihminen voi asettaa luottamuksensa ja uskonsa konkreettiseen Jumalan teokseen, jossa Jumalan rakkaus erityisellä tavalla on tullut ihmiskunnan nähtäväksi, Nursin islamilaisen

²⁹²Abu-Rabi' 2003, 67.

²⁹³CA II.

²⁹⁴CA IV. YOT 3:7–8.

²⁹⁵Teinonen 2003, 302. Lisäksi luetteloon kuuluu vielä ilmaus ”yksin Raamattu” (*sola scriptura*). Ilmaus tarkoittaa, että luterilaisuudessa vain Raamattu nähdään opin ja elämän ylimpänä auktoriteettina.

²⁹⁶YOT 3:4.

²⁹⁷CA III, IV. YOT 3:3.

²⁹⁸CA IV.

näkemyksen mukaan taas ihmisen on alistuttava Jumalan tahtoon ja turvauduttava Jumalaan. Luterilaisuudessa Jumala armahtaa ja vanhurskauttaa nimenomaan syntisen, jumalattoman ihmisen.²⁹⁹ Luterilaisuus korostaa, että hyvät teot seuraavat vasta vanhurskautuksen jälkeen.³⁰⁰ Nursilla asetelma on toisinpäin: ihmisen on itse käännättävä pois synneistään ja hänen on tehtävä hyviä tekoja, josta seuraa, että Jumala voi antaa hänelle hänen syntinsä anteeksi. Luterilaisuudessa ensin tulee Jumalan armo, sitten ihmisen vastaus Jumalalle. Nursilla tulevat ensin ihmisen hyvät teot, jonka jälkeen Jumala armahtaa, jos hän tutkimattomassa tahdossaan niin haluaa tehdä.

Nursi puhuu kuolemasta hyvänä asiana, porttina tuonpuoleiseen paratiisiin. Tässä näkyy jyrkkä ero kristilliseen näkökulmaan: Vaikka myös kristinuskossa uskotaan ylösnousemukseen ja kuoleman jälkeiseen elämään taivaassa, kuolema on silti ”vihollisista viimeinen” (1 Kor 15:26), Jumalan tahdon vastainen asia, joka tuli maailmaan synnin seurauksena (Gen 2:17) ja maailman lopussa poistetaan lopullisesti (Ilm 20:14). Kuolema on vieras valta, joka ei ole Jumalan alkuperäisen luomisajatuksen mukainen. Kaikki edellä sanottu huomioon ottaen on perusteltua sanoa, että soteriologisen armon osalta Nursin malli eroaa suuresti luterilaisesta käsityksestä. Erot armokäsityksessä johtuvat samoista syistä kuin edellisissä kategorioissa on mainittu: islamissa ja kristinuskossa on erilainen ilmoituskäsitys, erilainen jumalakäsitys ja erilainen ihmiskäsitys.

²⁹⁹Apol IV:72.

³⁰⁰CA VI, XX.

5 Johtopäätökset

Työni alussa asetin tehtäväkseni tutkia Said Nursin käsitystä armosta Risale-i Nurin Salamat-osiossa. Halusin selvittää, mitä armo on Nursin mukaan ja miten se ilmenee ihmisen elämässä. Lisäksi tarkoitukseni oli selvittää, miten Nursin islamilainen armokäsitys eroaa luterilaisesta armokäsityksestä. Molemmissa uskonnoissa korostetaan hyvin paljon Jumalan armoa, joten on perusteltua selvittää, mitä yhteistä ja erilaista armokäsityksissä on. Tutkimukseni alussa esiyttämykseni oli, että armo liittyy ennen kaikkea pelastukseen, sillä näin armosta puhutaan kristillisessä, luterilaisessa kontekstissa. Nursin tekstiä lukiessa kuitenkin huomasin hyvin pian, että Nursin käsitys armosta on huomattavasti laajempi. Nursin armokäsityksen voisi jopa tiivistää lauseeseen: kaikki on Jumalan armoa, tai kuten hän itse sanoo: ”Ylistys Jumalalle joka tilasta, paitsi epäuskosta ja harhasta.”³⁰¹ Said Nursi näkee Jumalan armon toteutuvan joka paikassa: luonnon kauneudessa ja toimivuudessa, johdatuksessa ja varjeluksessa, kaitselmuksessa, ruuassa ja juomassa, Koraanin ihmeellisissä jakeissa ja rukouksessa, Jumalan lähestymisessä ja kohtaamisessa sekä tietysti myös pelastuksessa. Mutta myös elämän vastoinkäymiset, sairaus ja vanhuuden vaivat sekä muut koettelemukset on Nursin mukaan otettava Jumalan kädestä ja ymmärrettävä nekin tekijöiksi, joissa tavalla tai toisella armo tulee ilmi. Tämä armokäsityksen laajuus tekee aiheen tutkimisesta haastavaa. Jos kerran kaikki on Nursille Jumalan armoa, niin voidaan myös kriittisesti kysyä, onko armossa enää mitään erityistä vai onko siitä tullut liiankin arkipäiväinen asia. Tuleeko pyhästä liian profaania ja kärsiikö armo inflaation?

Systemaattisesti Nursin ajattelusta voidaan löytää ainakin neljä kategoriaa, joissa Nursi näkee armon ilmenevän. Kutsun näitä kategorioita luomisen armoksi, ontologiseksi armoksi, mystiseksi armoksi ja soteriologiseksi armoksi. Luomisen armo kuvaa Nursin ajattelussa sitä, että kaikki luomakunnan kauneus ja hyvyys ja toimivuus ovat Jumalan armon osoitus. Aineen olemassaolo tyhjyyden sijaan on ontologista armoa. Jumalan lähestyminen mystisessä rukouksessa ja Koraani-meditaatioissa ja näin Jumalan läsnäolon kokemus on mystistä armoa. Soteriologinen armo on pelastukseen liittyvää armoa: Nursin mukaan ihminen pelastuu Jumalan armosta, Jumala antaa ihmiselle armosta synnit anteeksi ja Jumalan armosta ihminen pääsee paratiisiin. Kuitenkin ihmisen teoilla ja

³⁰¹F 24. R 16.

hengellisillä ansioilla on osansa pelastusprosessissa. Olen käsitellyt näitä kategorioita seikkaperäisesti analyysiluvussa 3, erityisesti yhteenveto-alaluvussa 3.5.

Olen myös analyysiluvussani osoittanut, että Nursin ajattelussa näkyy toistuvasti sufilaisia vaikutteita. Nursin suhde sufilaisuuteen on monimutkainen, hän toisaalta omaksuu sufeille tyypillisiä tapoja kuten Koraani-meditaation tai esimerkiksi kuoleman kontemplaation. Toisaalta Nursi sanoutuu irti ekstaattisesta sufilaisuudesta, joka hänen mukaansa johtaa ”todellisuuden vastaisiin käsityksiin”.³⁰² Toinen Nursin teologinen taustavaikuttaja löytyy perinteisestä islamilaisesta madrasa-traditiosta eli Koraani-koululaitoksesta. Koraanin tutkiminen, lukeminen ja mietiskely sekä Koraanin opettaminen muille ovat Nursille tärkeitä hengellisen elämän elementtejä. Näin Nursi myös näkee Risalensa olevan Koraanin tosi kommentaari ja opetuksiksi muille. Nursin suuret ideologiset viholliset olivat materialismi, positivismi ja ateistinen filosofia, jotka manifestoituivat Turkin sekulaarissa valtiossa. Näiden ajatusmallien vastustaminen vaikutti Nursin ajatteluun. Luonnontieteet Nursi mielsi oikein käytettyinä hyödyllisiksi ja niiden avulla voi Nursin mukaan perustella Koraanin totuudellisuutta. Nämä kolme tekijää, sufilaisuus, sunnalainen madrasa-traditio ja materialistinen filosofia antoivat Nursin ajattelulle sysäyksensä Nursin elämän nuoruudessa. Edellisiin Nursi yhtyi, jälkimmäistä vastaan hän taisteli. 1920-luvulta eteenpäin Nursi joutui enemmän ja enemmän eristyksiin aresti- ja vankilakierteensä tähden. Tästä syystä Nursin ajattelu ja teologia ovat kehittyneet eräänlaisessa ”tyhjiössä”: Nursilla ei ole ollut mahdollisuutta keskustella toisten teologioiden tai filosofien kanssa näkemyksistään. On merkillepantavaa, miten Nursi raskaiden vankilavuosiensa aikana kuitenkin säilytti optimisminsa ja toivonsa ja pystyi kirjoittamaan valoisasti Jumalan armosta kaikista vastoinkäymisistä huolimatta.

Kun Nursin armokäsitystä vertaa luterilaiseen armokäsitykseen, on mahdollista saada tarkempi kuva siitä, mitä Nursi tarkoittaa sanalla ”armo”. Vertailu paljastaa tiettyjä yhtäläisyyksiä ja tiettyjä eroja. Luomisen armon kategoriassa Nursi ja luterilaiset ovat melko samoilla linjoilla: luomakunnan kauneus ja toimivuus voidaan nähdä Jumalan armon osoituksena. Jumalan varjelus ja huolenpito ovat jatkuvaa luomista. Eroavaisuus löytyy luonnon ilmoitusluonteesta, sillä Nursi uskoo voivansa löytää armollisen Jumalan

³⁰²F 139.

luonnollisen ilmoituksen pohjalta. Luterilaisittain ajatellaan, että armollinen Jumala on löydettävissä vain erityisen ilmoituksen kautta.

Ontologisen armon osalta Nursi ja kristityt voivat olla samaa mieltä siitä, että olemassaolo perustuu Jumalan tahtoon ja armoon. Ero näkemysten välillä tulee esille Jumalan sisäisessä motivaatiossa: kristillisen Jumalan perimmäinen olemus on rakkaus, joka on tullut esille Kristuksessa, ja tästä käsin hänen jokainen armotekonsa tulee ymmärtää. Islamin Jumalan olemus on salaisuus, eikä Jumalan teoilla ole muuta motivaatiota kuin hänen tutkimaton tahtonsa. Nursi perustaa käsityksensä Jumalan armosta Koraanin ilmoitukseen. Näin käy ilmi ero uskontojen ilmoituskäsityksessä: Nursille Jumala on ilmoittanut itsensä Koraanissa, kristityt taas uskovat Jumalan ilmoittaneen itsensä Kristuksessa. Myös jumalakäsitys on erilainen: islamin Jumala on korostetun tutkimaton, transsendentti ja pyhä, kristinuskon Jumala on perimmäiseltä olemukseltaan rakkaus.

Mystisen armon osalta sekä Nursi että luterilaiset näkevät pyhän kirjan aseman tärkeänä välineenä, jonka avulla voi olla tekemisissä Jumalan kanssa. Nursi uskoo voivansa lähestyä Jumalaa toistamalla Koraanin lauseita satoja kertoja ja mietiskelemällä niitä. Luterilaiset ajattelevat, että nauttimalla Jumalan sanaa ja sakramenteja Jumala tulee Pyhän Henkensä kautta syntisen ihmisen luo. Vertailu paljastaa hyvin erilaisen antropologian eli ihmiskäsityksen: Nursille ihminen on hengellisesti kykeneväinen, ei perisyntisen vallassa oleva vaan neutraali olento. Luterilaisille ihminen on synnin totaalaisesti turmelema, pahaan taipuvainen olento. Näin Nursin mukaan ihminen kykenee lähestymään Jumalaa, luterilaisten mukaan taas Jumala haluaa armossaan lähestyä syntistä ihmistä, joka ei itse kykene lähestymään Jumalaa.

Soteriologisen armon osalta sekä Nursi että luterilaiset puhuvat pelastumisesta Jumalan armon varassa. Eroavaisuus on siinä, että luterilaiset näkevät jokaisen pelastuksen osan olevan yksin Jumalan työtä ja armoa. Nursille taas armo tuo pelastukseen sen, mikä siitä vielä puuttuu. Nursin mukaan ihmisen on pelastuakseen tehtävä hyviä, ansiollisia tekoja. Tämän jälkeen kuitenkin tarvitaan edelleen Jumalan armoa, että ihminen pääsisi paratiisiin. Nursille ihmisen hyvät teot tulevat ensin ja Jumala voi armahtaa ihmisen tämän jälkeen. Luterilaisille ensin tulee Jumalan armo syntiselle, jumalattomalle ihmiselle ja tästä seuraavat hyvät teot. Jälleen korostuu erilainen käsitys ihmisestä ja ihmisen hengellisistä kyvyistä.

Armokäsitysten vertailu tuottaa tulokseksi korostuneen erilaiset käsitykset ilmoituksesta, Jumalasta ja ihmisestä. Nursin mukaan Jumalan varsinainen ilmoitus on Koraani, luterilaisille Jumalan varsinainen ilmoitus on Kristus. Nursin Jumala on salaisuus (arab. *ḡayb*, suura 2:3), transsendentti eli tuonpuoleinen ja pyhä, yksi ja ainoa (islamilainen monoteismi, arab. *tawhīd*). Jumalan eteen voi ihminen vain alistua. Luterilaisittain ajateltuna Jumala on rakkaus, joka on tullut esille Kristuksessa ja hänen sovitustyössään ristillä. Jumala ei ole enää salaisuus vaan hän on paljastanut kasvonsa. Nursille ihminen on heikko ja vajavainen, mutta ei synnin turmelema. Ihminen kykenee Koraanin ilmoituksen varassa elämään oikeaa ja hyvää elämää ja tekemään ansiollisia tekoja. Tämän jälkeen ihminen tarvitsee vielä Jumalan armoa pelastuakseen, sillä mikään ihmisen teko ei velvoita Jumalaa vaan Jumala armahtaa kenet tahtoo. Luterilaisille ihminen on synnin turmelema olento. Ilman Jumalan armoa ihminen ei voi pelastua. Pelastuminen on kokonaan ja yksin Jumalan teko, sillä ihminen on hengellisesti passiivinen, jopa kuollut, ennen Jumalan lahjoittamaa uudestisyntymistä. Senkin jälkeen pelastus on yksin Jumalan armosta.

Työni lopussa avautuu monenlaisia mahdollisuuksia jatkotutkimusta varten. Tutkin työssäni vain Risalen Salamat-osaa ja siksi olisi tärkeää selvittää, onko Nursin armokäsitys sama, jos ottaa huomioon koko Risalen. Onko Nursin ajattelussa löydettävissä hahmottelemieni neljän armon kategorian lisäksi muita kategorioita? Vastaavasti olisi mielenkiintoista selvittää, miten Nursin teologia suhtautuu Turkin sunnalaiseen valtavirtaislamiin. Esiymmärrykseni tämän työn perusteella on, että Nursi edustaa omassa uskonnollisessa kontekstissaan eräänlaista ”herätysliikettä”, uudistusliikettä, joka pyrkii elävöittämään uskontoa. Kolmas mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi Nur-liikkeen tutkimus: miten Nursin seuraajat ovat ymmärtäneet ja tulkinneet Nursin opetuksia? Neljäs tärkeä kysymys liittyy Nursin sufilaisiin taustoihin: olisi hyvä tutkia laajasti, miten sufilaisuus on vaikuttanut Nursin ajattelussa. Omassa työssäni saatoin paneutua aiheeseen vain pintaraapaisun verran vaikka aihe ansaitsisi oman systemaattisen tutkimuksensa. Nämä kysymykset jäävät tulevien tutkimusten selvitettäväksi.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lyhenteet

- Apol Augsburgin tunnustuksen puolustus.
- Apost Apostolinen uskontunnustus.
- Ath Athanasiuksen uskontunnustus.
- CA Augsburgin tunnustus.
- F Said Nursi. Risale-i Nur: The Flashes Collection. Durhamin yliopiston englanninkielinen käännös. Kääntänyt Şükran Vahide.
- IK Iso Katekismus.
- NC Nikean-Konstantinopolin uskontunnustus.
- R Said Nursi. Risale-i Nur. Turkin- ja arabiankielinen alkuteksti.
- YOT Yksimielisyyden ohje. Tiivistelmä.

Lähteet

- Risale-i Nur. Bediuzzaman Said Nursi. Durhamin yliopiston englanninkielinen käännös. <<https://www.dur.ac.uk/sgia/imeis/risale/downloads/>>. Katsottu 3.3.2014.
Turkin- ja arabiankielinen alkuteksti.
<<http://www.risaleinurenstitusu.org/index.asp?Section=Kulliyat&Book=Lemalar&Page=11>>. Katsottu 23.4.2015.

Tunnustuskirjat. Evankelis-luterilaiset Tunnustuskirjat. Helsinki: Kustannus Oy Arkki. 2007.

Kirjallisuus

- Abu-Rabi', Ibrahim M.
2003 How to Read Said Nursi's Risale-i Nur. - Islam at the Crossroads. On the Life and Thought of Bediuzzaman Said Nursi. Albany: State University of New York Press.
- Davison, Roderic H.
1988 Turkey. A short history. Huntigdon: The Eothen Press.
- Gardet, Louis
1968 Islam. Köln: J. P. Bachem Verlag GmbH.
- Howard, Douglas A.
2001 The History of Turkey. Westport: Greenwood Press.
- Hämeen-Anttila, Jaakko
2004 Islamin käsikirja. Helsinki: Otava.

Kirkkojärjestys. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys.
<[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/AD755DCAA5C18A08C2257D74002D1F8C/\\$FILE/Kirkkoj%E4rjestys_2015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/AD755DCAA5C18A08C2257D74002D1F8C/$FILE/Kirkkoj%E4rjestys_2015.pdf)>. Katsottu 29.3.2016.

Kääriäinen, Jukka

2013 Lähetyksen löytö Jumalan lupauksesta. Finding the *Missio in Promissio*. – Iustitia 29. Lähetyksen globalisoituvassa maailmassa. Helsinki: Suomen teologinen instituutti.

Lehmijoki-Gardner, Maiju

2004 Hengelliset maallikkoliikkeet. Kokemuksellinen mystiikka, toiminnallinen hurskaus. – Keskiajan kirkko. Uskonelämän muotoja läntisessä kristikunnassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Mardin, Şerif

2003 Reflections on Said Nursi's Life and Thought. - Islam at the Crossroads. On the Life and Thought of Bediuzzaman Said Nursi. Albany: State University of New York Press.

Markham, Ian S. & Birinci Pirm, Suendam

2011 An Introduction to Said Nursi. Life, Thought, and Writings. Farnham: Ashgate Publishing Limited.

Palva, Heikki

2001a Opillinen sivistys. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.

2001b Islamilainen kulttuuri Lähi-idän kulttuurin perillisinä. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.

Perho, Irmeli

2001a Islamilaisen lain käsitteitä. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.

2001b Islam Afrikassa ja Aasiassa. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.

2001c Mamelukit, osmanit, mogulit ja safavidit. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.

Reed, Fred A.

2003 In the Footsteps of Said Nursi. – Islam at the Crossroads. On the Life and Thought of Bediuzzaman Said Nursi. Albany: State University of New York Press.

Saarinen, Esa

1985 Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin. Juva: WSOY.

Sakaranaho, Tuula

2008 Equal but different: women in Turkey from the Islamic point of view. – Islamic Feminism: current perspectives. Tampere: University of Tampere.

Schirmacher, Christine

1994a Der Islam. Band 1. Geschichte. Lehre. Unterschiede zum Christentum. Neuhausen: Hänssler Verlag.

- 1994b Der Islam. Band 2. Geschichte. Lehre. Unterschiede zum Christentum. Neuhausen: Hänssler Verlag.
- Soramies, Risto
 1995 Kristillisen ja Islamilaisen Jumalakäsityksen Vertailua. – Jumalan kasvot. Jumala ihmisen todellisuudessa. Kirkon tutkimuskeskus Sarja A Nro 64.
- Stieglecker, Hermann
 1962 Die Glaubenslehren des Islam. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Teinonen, Seppo A. & Riitta
 2003 Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Vaahtoranta, Martti
 2001 Lutherische Messe und Gebet in der Moschee. Die christliche und islamische Gottesdienstgemeinde im Blick auf die Lehre von der Einheit Gottes – ein Versuch, richtige Fragen zu stellen. - Trinitäts- und Christudogma. Ihre Bedeutung für Beten und Handeln in der Kirche. Festschrift für Jouko Martikainen. Münster: LIT Verlag.
 2008 Mission der Liebe. Gottes Dialog mit dem Islam. - Lutherische Beiträge. Beiheft 7. Gross Oesingen: Verlag der Lutherischen Buchhandlung H. Harms.
- Vahide, Şükran
 2003a A Chronology of Said Nursi's Life. – Islam at the Crossroads. On the Life and Thought of Bediuzzaman Said Nursi. Albany: State University of New York Press.
 2003b Toward an Intellectual Biography of Said Nursi. – Islam at the Crossroads. On the Life and Thought of Bediuzzaman Said Nursi. Albany: State University of New York Press.
- Wehr, Hans
 1994 Arabic–English Dictionary. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Werner, Ernst & Markov, Walter
 1979 Geschichte der Türken von den Anfängen bis zur Gegenwart. Berlin: Akademie-Verlag.
- Öhrnberg, Kaj
 2001 Kamelin kesyttämisestä Bagdadin tuhoon 1258. – Islamilainen kulttuuri. Keuruu: Otava.